

การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน
เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

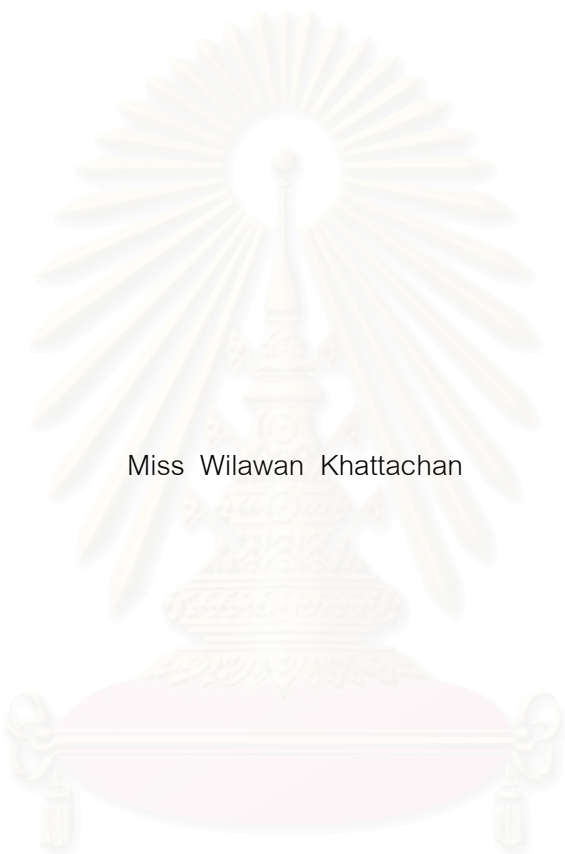

นางสาววิลาวัลย์ คัดทะจันทร์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF AN INTERGENERATIONAL PROGRAM ON LEARNING
AND RELATING THROUGH FOLK CULTURE TO FOSTER PRESCHOOL CHILDREN'S
PROSOCIAL BEHAVIORS TOWARDS ELDERLYS

Miss Wilawan Khattachan

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Early Childhood Education

Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัย
ผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของ
เด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

โดย

นางสาววิลาวัลย์ คัดทะจันทร์

สาขาวิชา

การศึกษาปฐมวัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ต้นติวงค์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ เหมชะญาติ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ต้นติวงค์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์)

วิลาวัลย์ คัดทะจันทร์ : การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่าน
วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ
ผู้สูงอายุ. (THE DEVELOPMENT OF AN INTERGENERATIONAL PROGRAM ON
LEARNING AND RELATING THROUGH FOLK CULTURE TO FOSTER
PRESCHOOL CHILDREN'S PROSOCIAL BEHAVIORS TOWARDS ELDERLYS)
อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.บุษบง ดันติวงศ์, 163 หน้า.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่าน
วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ โดย
โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เตรียมการ ขั้นที่ 2 สร้างโปรแกรมฯ
ขั้นที่ 3 ทดลองใช้โปรแกรมฯ และขั้นที่ 4 ปรับปรุงโปรแกรมฯ

ตัวอย่างประชากร ได้แก่ เด็กวัยอนุบาลโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าม้าโคกสี
จำนวน 15 คน เป็นกลุ่มทดลองและเด็กวัยอนุบาลโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก จำนวน 15 คน เป็น
กลุ่มควบคุม เก็บข้อมูลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลัง
การทดลองโดยใช้แบบทดสอบปฏิบัติการในสถานการณ์จำลอง วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) ประเมินความพึงพอใจของครู 2 คนและผู้สูงอายุ 13 คน
โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ผลการวิจัย

1. กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุหลังการทดลองสูงกว่า
กลุ่มควบคุมที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05
2. ครูและผู้สูงอายุมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯอยู่ในระดับมาก
คู่มือการใช้โปรแกรมฯซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็ก
วัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุประกอบด้วย แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการใช้
โปรแกรมฯและการประเมินผล ผู้ใช้โปรแกรมฯคือ ครูอนุบาล กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรม
เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) การสร้างความเข้าใจ
2) การปฏิบัติการและ 3) การสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต.....วิลาวัลย์ คัดทะจันทร์.....
สาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....ผศ.ดร.บุษบง ดันติวงศ์
ปีการศึกษา 2551.....

4883757027: MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEYWORDS: PROSOCIAL BEHAVIOR / INTERGENERATIONAL / PRESCHOOL

WILAWAN KHATTACHAN : THE DEVELOPMENT OF AN

INTERGENERATIONAL PROGRAM ON LEARNING AND RELATING

THROUGH FOLK CULTURE TO FOSTER PRESCHOOL CHILDREN'S

PROSOCIAL BEHAVIORS TOWARDS ELDERLYS. THESIS ADVISOR :

ASST. PROF. BOOSBONG TANTIWONG, Ed.d. 163 pp.

The purpose of the study was to develop preschool children's prosocial behaviors toward elderlys with an intergenerational program on learning and relating through folk culture. The program consisted of four procedures: 1) preparation, 2) construction, 3) field test and 4) revision.

The samples were fifteen preschool children from Bannonsaatnongyamakoksi School as the experimental group and fifteen preschool children from Nonglek School as the control group. A performance test of prosocial behaviors toward elderlys was administered in simulated situations before and after the program field test. Data were analyzed by using means, standard deviations and t-test. Unstructured interview of program satisfaction was administered to two teachers and thirteen elderlys.

The research findings were as follows:

1. After the field test, the scores on prosocial behaviors toward elderlys of the experimental group were significantly higher than those of the control group at .05 level.
2. The teachers and elderlys viewed the program as most satisfactory.

The program guideline manual consisted of concepts, principles, goals, contents, operations, procedure and evaluation. The program users were preschool teachers. The operation procedure was divided into three parts: 1) orientation, 2) operation and 3) summarization of the program.

Department : Curriculum, Instruction,.....Student's Signature : *Nilaman Khattachan.*

and Educational Technology.....

Field of Study : Early Childhood Education..... Advisor's Signature : *Boosbong Tantiwong*

Academic Year : 2008.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ตันติวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ข้อคิด คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ นอกเหนือจากการช่วยเหลือทางวิชาการ ท่านยังได้ให้ข้อคิดในการทำงาน การดำเนินชีวิตและการมองโลก อันช่วยพัฒนาความคิด ความรู้สึกและจิตใจให้เป็นผู้คนที่มีทัศนคติการมองโลกในแง่ดี อดทนต่ออุปสรรคและเชื่อมั่นในความดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ เหมชะญาติ ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.อรชยา ตูลานันท์ ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศและ ดร.สุภัทรา คงเรือง ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าม้าโคกสีและ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก ที่ให้ความเมตตาและเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณครูแสงจันทร์ งามกุลเสศ คณะครู นักเรียนและคุณตาคุณยายทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลตลอดจนให้การช่วยเหลือและดูแลตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ขอขอบคุณ คุณรุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา กัลยาณมิตรที่ให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตตลอดจนคำแนะนำในการเรียนรู้ และมองโลกแห่งความเป็นจริง คุณณภมรรัตน์ ก่อกาญจนวงศ์ คุณธีรารัตน์ ศรีวิรัตน์ คุณปณิตตา สำราญกิจ เจ้าหน้าที่ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครูศาสตร์ทุกท่าน พี่น้องชาวการศึกษาปฐมวัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคน ที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เหนือสิ่งอื่นใด ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ที่สนับสนุนในทุกด้านและให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดมาจนประสบความสำเร็จในวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
สารบัญแผนภาพ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
1. แนวคิดทฤษฎีและความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมเด็กวัยอนุบาล.....	14
1.1 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมเด็ก วัยอนุบาล.....	14
1.1.1 แนวคิดในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการ ทางสังคมของเด็ก.....	14
1.1.2 หลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย.....	15
1.1.3 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย	15

1.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล	16
1.2.1 ความหมายและลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล....	16
1.2.2 ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม.....	20
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ	22
2.1 ความหมายและองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	22
2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ	25
3. ผู้สูงอายุ	26
3.1 ความหมายของผู้สูงอายุ	26
3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	27
3.3 ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	28
3.4 ธรรมชาติของผู้สูงอายุในชนบท	29
3.5 คุณลักษณะของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญา.....	30
3.6 ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยในสังคมไทย	
ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว.....	31
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	33
4.1 ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	33
4.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	34
4.3 วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน- ฮีตสิบสองคองสิบสี่.....	34
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของ	
เด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	39
5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
ขั้นที่ 1 การเตรียมการ.....	46
ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมฯ.....	46
ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมฯ.....	55
ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมฯ	60

บทที่	ณ หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าทางสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ.....	62
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ.....	66
ตอนที่ 3 การปรับปรุงโปรแกรมฯ.....	90
ตอนที่ 4 การนำเสนอโปรแกรมฯฉบับสมบูรณ์.....	92
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	98
สรุปผลการวิจัย.....	100
อภิปรายผล.....	100
ข้อสังเกตจากการวิจัย.....	103
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย.....	104
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้.....	104
รายการอ้างอิง.....	106
ภาคผนวก.....	111
ภาคผนวก ก	112
ภาคผนวก ข	114
ภาคผนวก ค	119
ภาคผนวก ง	149
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	162

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ปฏิทินประเพณีประจำท้องถิ่น.....	37
2	สรุปข้อมูลการตรวจสอบโปรแกรมการเรียนรู้และชักทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ก่อนการทดลอง.....	48
3	องค์ประกอบของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	50
4	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	50
5	สรุปข้อมูลการตรวจสอบแบบสอบถามสถานการณ์พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	53
6	กรอบความคิดในการสัมพัทธ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ.....	54
7	ช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลความหมายของข้อมูล.....	59
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง.....	61
9	การเปรียบเทียบค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	62
10	การเปรียบเทียบค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม.....	62
11	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ.....	67
12	ผลการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และชักทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	89

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใย ระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	44
2	กรอบแนวคิดและองค์ประกอบของโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใย ระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	46
3	แผนการดำเนินงานใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัย ผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัย อนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	47
4	การเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือและการจัด ประสบการณ์แบบปกติ.....	58
5	ขั้นตอนการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่าน วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัย อนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ.....	60

แผนภาพที่		หน้า
9	เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบท การเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่าง การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 8.....	86
10	เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบท การเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่าง การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 9.....	87
11	กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุผ่านวิถีการ ดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้าน.....	88

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญในการอบรมสมาชิกใหม่ให้กับสังคม ครอบครัวนับเป็นหน่วยแรกที่หล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้ รู้จักรัก รู้จักความผูกพัน ความอบอุ่น เอื้ออาทร การแบ่งปันและการให้ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตใหญ่ผู้ช่วยเรียนรู้ ครอบครัวในอดีตมีบทบาททั้งในการอบรมเลี้ยงดู เป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเป็นคนดีในครอบครัว ประเพณีและเป็นศูนย์รวมในการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการเตรียมพร้อมให้สมาชิกสามารถออกสู่สังคมและดำเนินบทบาทได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีครอบครัวและเครือญาติเป็นเครือข่ายสังคมในการสนับสนุน ดูแล ให้คำปรึกษาถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่พ่อแม่ในชนบทนิยมออกไปทำงานหารายได้ในเมืองหลวง พ่อแม่จำเป็นต้องทิ้งลูกไว้ให้ปู่ ย่า ตา ยาย เลี้ยงดู ซึ่งจากงานวิจัยพัฒนาการรองรับของเด็กรวมของประเทศไทย พบว่า พ่อแม่ร้อยละ 5 – 6.9 เริ่มย้ายถิ่นเพื่อหางานทำเมื่อลูกอายุมากกว่า 3 ปี ร้อยละของการเลี้ยงดูด้วยย่า ยาย แทนพ่อแม่พบสูงสุดในกลุ่มอายุ 3 -<6 ปี รูปแบบครอบครัวปู่ย่าตายายกับหลานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.5 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 2.4 ในปี 2543 และ พบว่าครอบครัวที่เด็กอยู่กับปู่ย่าตายายกับหลานโดยไม่มีทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วยพบสูงสุดในภาคเหนือร้อยละ 7.8 รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 5.0 (ลัดดา เหมาะสุวรรณ ,2547)

มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีโอกาสน้อยที่จะปฏิสัมพันธ์กับปู่ ย่า ตา ยาย และมักมีความรู้สึกเชิงลบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเด็กรับรู้กับผู้สูงอายุมีผลเสีย มีผิวหนังเหี่ยวเหิน ไม่สามารถทำงานได้และมักเจ็บป่วยอยู่บ่อยๆ (Seefeldt, Warman, Jantz and Galper, 1990 อ้างถึงใน Nina Chen, 1997) Aday, Sims, McDuffie และ Evans (1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุโดยใช้โปรแกรมระหว่างวัย” พบว่า เมื่อเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ หลังเข้าร่วมโปรแกรมเด็กในกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ Patten (1993) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ผลการใช้โปรแกรมการเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อพัฒนาทัศนคติของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ” พบว่า เด็กในกลุ่มทดลองที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านการร่วมมือกับผู้สูงอายุมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กในกลุ่ม

ควบคุมที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ และจากผลการวิจัยของ Bales, Eklund และ Siffin (2000) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การรับรู้ของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้ระหว่างวัยโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรมเด็กใช้คำพูดทางบวกในการอธิบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและลดคำพูดทางลบลง จากงานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ เด็กมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น

เมื่อเด็กต้องอยู่ร่วมกับปู่ ย่า ตา ยาย การเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไม่เพียงแต่เป็นการช่วยให้เด็กเข้าใจผู้สูงอายุเท่านั้นยังเป็นการพัฒนาทักษะในการดูแลและให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ของครอบครัวอีกด้วย (Nina Chen, 1997) ในช่วงปฐมวัยเด็กจะมีความเข้าใจตัวตนของตนเองที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ สนใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กอื่น มีความสามารถที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เด็กจะเริ่มปรับพฤติกรรมของตนเพื่อสร้างทักษะทางสังคมให้เหมาะสมทั้งต่อความต้องการของตัวเองและความต้องการของบุคคลอื่นหรือสังคมรอบข้าง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นอีกด้านหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงตามวัยในช่วงปฐมวัย เด็กเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่พี่น้อง และบุคคลภายนอกครอบครัว (ลัดดา เหมาะสุวรรณ, 2547) ทักษะทางสังคมที่มีความสำคัญต่อเด็กในการที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้แก่ ความสามารถในการปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ และความสามารถในการพิจารณาคุณลักษณะจำเพาะของบุคคลในสังคม เช่น อายุ เพศ การแบ่งปัน การร่วมมือ การเจรจาต่อรอง ความสามารถในการแสดงและควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตน (Dunn, 1988 อ้างถึงใน ลัดดา เหมาะสุวรรณ, 2547)

จากการศึกษาผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย พบว่าเด็กไทยมีแนวโน้มพัฒนาการแบบองค์รวมสมวัยลดลงตามอายุ จากข้อมูลผลการวัดพัฒนาการทั้ง 3 ด้านของเด็กปฐมวัย 1,247 ราย ร้อยละ 13.0 มีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัยแต่มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจสังคมไม่สมวัย และพบว่า เด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนที่มีพัฒนาการสมวัยทั้ง 3 ด้านต่ำกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล (ลัดดา เหมาะสุวรรณ, 2547) ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ไม่ว่าจะเป็น ครู พ่อแม่ ตลอดจนบุคคลในครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อพัฒนาเด็กให้ถึงพร้อมด้วยพัฒนาการที่สมวัย ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจริยธรรม เด็กจะเริ่มสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นครั้งแรกในครอบครัว โดยการปฏิสัมพันธ์กับบิดามารดา พัฒนาการทางอารมณ์สังคม จะช่วยให้เด็กปรับตัวในสังคม ซึ่งหมายความว่าเด็กจะปรับตัวได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางอารมณ์สังคม (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2534) สถาบันครอบครัวที่มี

บรรยากาศของความเป็นมิตร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะเป็นรากฐานและปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งยวดต่อพัฒนาการทางสังคมและยังเป็นรูปแบบพื้นฐานที่จะใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างและต่อสังคมเมื่อเด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ (อัมพล สุอำพัน, 2549)

ครอบครัวไทยมีลักษณะของครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลหลายรุ่นอยู่ร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยและแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เด็กต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ต้องพึ่งพาอาศัยเด็กในบั้นปลายชีวิต (รณรุทธ์ บุตรแสนคม, 2540) มีการถ่ายทอดอบรมให้เกิดการเรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน โดยมีปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ถ่ายทอดอบรมให้แก่ลูกหลาน ทั้งในด้านบทบาทหน้าที่ ความรู้และทักษะอาชีพต่างๆ รวมถึงวัฒนธรรมจะถูกถ่ายทอดลงสู่ตัวเด็ก ทำให้เด็กมีความคิดความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยม ทักษะ ประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่มีลักษณะสอดคล้องกับสังคมที่มีอยู่ เป็นผลให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดีในสังคมนั้นๆ กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมสู่บุคคลนั้นจะผ่านหน่วยสำคัญของการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมโดยรวม ซึ่งครอบครัวเป็นหน่วยถ่ายทอดอบรมทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุด จากครอบครัวเด็กจะได้รับการถ่ายทอดอบรมทักษะต่างๆ เพื่อเป็นฐานของการดำรงชีวิตต่อไป ได้รับการเรียนรู้ด้านแนวปฏิบัติต่างๆ ที่สำคัญ สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในสถานการณ์ต่างๆ และปรับตัวได้ดีทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคม (เพ็ญแข ประจันปัจฉนีก, 2542) แต่จากการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างและระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวของครอบครัวไทยในปัจจุบัน ผู้สูงอายุที่เคยมีหน้าที่ในการถ่ายทอดลักษณะทางจิตใจและวัฒนธรรมที่ดั่งามแก่ลูกหลาน ก็แปรเปลี่ยนไปเป็นบทบาทของผู้สูงอายุลดน้อยลงไปจนแทบไม่มีบทบาทเลย (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, 2533 อ้างถึงใน เพ็ญแข ประจันปัจฉนีก, 2542)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของครอบครัวไทยและกระบวนการถ่ายทอดอบรมในสังคมไทย จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาเป็นแนวทางในการปรับสภาพครอบครัวของไทยให้ผู้สูงอายุมีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดอบรมดังที่เคยมีมา เพ็ญแข ประจันปัจฉนีกและคณะ (2542) จึงดำเนินการวิจัยตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี “ตัวมเตี้ยมเลี้ยงเตาะเตะ” กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในครอบครัวไทย พบว่า แนวทางที่สามารถให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กเล็ก ได้แก่ การให้ผู้สูงอายุเป็นผู้อบรมถ่ายทอดทางสังคมในด้านความดีงาม ค่านิยม วัฒนธรรมไทยแก่เด็กเล็กและการเป็นตัวแบบที่ดีและเกิดบทบาทใหม่ในการเป็นอาสาสมัครของผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทที่สำคัญในชุมชนและสังคมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสนองพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการจัดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้นักวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นว่าควรมีการนำเอา

รูปแบบของวิชาการสอนเด็กเล็ก โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในโครงการไปทดลองใช้ทั้งในชุมชนเขตเมืองและชนบทและปรับปรุงให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและระดับความสามารถของผู้สูงอายุอีกด้วย

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง จึงมีพระราชบัญญัติเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อมว่า “เพื่อให้การดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวสามารถสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งได้ ควรมีศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย ภายใต้การดำเนินงานของหลักเหตุผล ตั้งแต่การสร้างความคิดรวบยอด (concept) การกำหนดคำจำกัดความที่ชัดเจน (definition) และการถ่ายทอดลงสู่ระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม (implementation) โดยคำนึงถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตลอดจนข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ” กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2551) จึงได้น้อมนำพระราชบัญญัติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มาดำเนินงานจัดตั้ง ศูนย์ ๓ วัย สถานสายใยรักแห่งครอบครัวและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระราชนุญาตใช้ชื่อว่า "ศูนย์ ๓ วัย สถานสายใยรักแห่งครอบครัว" ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรทุกช่วงวัย อันได้แก่ วัยเด็ก วัยพ่อแม่ และวัยปู่ย่าตายาย รวมถึงจัดตั้งศูนย์ผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์และรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้สูงอายุและผู้สูงอายุกับบุคคลต่างวัย เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพบทบาท และคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชนได้อย่างมีความสุข มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

การให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนกับเด็กโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านกิจกรรมที่มาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นตามฤดูกาลและประเพณีที่เกิดขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการติดต่อ สื่อสารร่วมกับบุคคลอื่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการร่วมทำกิจกรรมกับเด็กที่เป็นลูกหลานของตนในชุมชน ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง รวมทั้งถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ตลอดจนภูมิปัญญาที่ตนมีความถนัดและความชำนาญสู่ลูกหลาน เด็กยังได้เรียนรู้บทเรียนจากประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นแล้วยังส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สามารถดำเนินชีวิตในชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขและดำรงบทบาทในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามสู่ลูกหลานดังที่เคยมีมา

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กโดยบุคคลต่างๆในชุมชน จากการทำงานคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ ชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ต้องเริ่มที่การมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมทำให้เกิดพลังชุมชน พลังชุมชนทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ทำให้คนในสังคมเกิดสันติสุขและสันติภาพ (มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย, 2550)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ รวมถึงเป็นการเชื่อมสายใยแห่งความผูกพันระหว่างเด็กกับปู่ ย่า ตา ยาย ให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เกิดการยอมรับเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันและดำรงไว้ซึ่งการดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ พฤติกรรมการร่วมมือ พฤติกรรมการแบ่งปันและพฤติกรรมการช่วยเหลือ

สมมติฐานการวิจัย

Dellmann-Jenkins, Lambert และ Fruit (1982) วิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมระหว่างวัยที่มีต่อพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่า หลังการทดลอง เด็กวัยอนุบาลมีพฤติกรรมการแบ่งปัน การช่วยเหลือและการร่วมมือต่อผู้สูงอายุสูงกว่าก่อนการทดลอง

Patten (1993) วิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมการเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อพัฒนาทัศนคติของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่า หลังการทดลองเด็กกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มควบคุม

Pinquart, Wenzel และ Sorensen (2000) วิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มระหว่างวัย พบว่า เมื่อเด็กกลุ่มทดลองได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้สูงอายุ เด็กกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้สูงอายุ

เพ็ญแข ประจันปัจฉินึกและคณะ (2542) ทำการวิจัยสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ตัวมเตี้ยมเลี้ยงเตาะแตะ” : กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในครอบครัวไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่ผู้สูงอายุอาสาสมัครจำนวน 48 คน สอนเด็กเล็กระดับก่อนวัยเรียนร่วมกับครูทุกวัน วันละประมาณ 3 – 5 คน พบว่า แนวทางที่สามารถให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กเล็ก ได้แก่ การให้ผู้สูงอายุเป็นผู้อบรมถ่ายทอดทาง

สังคมในด้านความดีงาม ค่านิยม วัฒนธรรมไทยแก่เด็กเล็กและการเป็นต้นแบบที่ดี และเกิดบทบาทใหม่ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทที่สำคัญในชุมชนและสังคมอีกครั้งหนึ่ง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและหารูปแบบการสอน ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กเล็กอย่างมีคุณภาพ

จากผลงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานครั้งนี้ว่า

กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

เด็กวัยอนุบาล อายุ 4-6 ปี โรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้ามาโคกสีและโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดประสบการณ์ ได้แก่

2.1.1 การจัดประสบการณ์โดยใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

2.1.2 การจัดประสบการณ์แบบปกติ

2.1 ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลต่อผู้สูงอายุในด้านการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือ

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 12 สัปดาห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

กิจกรรมที่จัดในโปรแกรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึง การที่เด็กและผู้สูงอายุปฏิสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มอย่างมีลำดับขั้นตอนตามกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือที่จัดขึ้นทั้งในโรงเรียนและชุมชนผ่านบริบทการเรียนรู้ตามวิถีการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ พัฒนาความรู้สึกรักและการปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุในการเห็นคุณค่า

ของความแตกต่างระหว่างบุคคลต่างรุ่น ต่างวัย อันจะนำไปสู่การส่งเสริมพฤติกรรมการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือของเด็กวัยอนุบาลต่อผู้สูงอายุ

โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึง การจัดระบบการดำเนินการในการนำหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินผล มาพัฒนาตามแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย แนวคิดเกี่ยวกับฮีตสิบสองคองสิบสี่และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อให้ผู้วิจัยและครูนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัยอนุบาลด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือ เนื้อหาหลักของโปรแกรมฯ คือ ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและการปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับเนื้อหาที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ กระบวนการของโปรแกรมฯ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และการดำเนินการใช้โปรแกรมฯร่วมกับครูและผู้สูงอายุ
- ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้เด็กและผู้สูงอายุทำกิจกรรมร่วมกัน
- ขั้นที่ 3 การสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ

การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรม

พื้นบ้าน หมายถึง การสร้างโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นสร้างโปรแกรมฯ 3) ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ และ 4) ขั้นปรับปรุงโปรแกรมฯ ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯประเมินจาก 1) คะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาล และ 2) ระดับความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึง รูปแบบของการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชุมชนในท้องถิ่นภาคอีสานในด้าน 1) ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา ได้แก่ ประเพณีชีวิตและประเพณีสังคม 2) ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่น นิทาน ภาษาถิ่น ปริศนาคำทาย 3) ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ได้แก่ ศิลปหัตถกรรม และวัฒนธรรมสถาน 4) ด้านการละเล่น ดนตรี ได้แก่ การขับร้องและดนตรี เพลงเด็ก และ 5) ด้านชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ ชีวิตประวัติ ที่นำมาปรับใช้ในการออกแบบบริบทของกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เน้นให้เด็กและผู้สูงอายุเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การฟังพาและเกื้อกูลกัน 2) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด 3) การตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน 4) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และ 5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม โดยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 วางแผนทำกิจกรรม หมายถึง เด็กและผู้สูงอายุสนทนากำหนดสมาชิกกลุ่ม เป้าหมายของกลุ่ม วางแผน ลำดับขั้นตอนการทำกิจกรรมร่วมกัน

ขั้นที่ 2 กำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม หมายถึง เด็กและผู้สูงอายุร่วมกันสนทนาตกลงเกี่ยวกับการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันของแต่ละคน แต่ละรุ่น แต่ละวัย อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จทั้งของตนเองและของกลุ่ม

ขั้นที่ 3 ประสานสัมพันธ์ หมายถึง เด็กและผู้สูงอายุทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มผ่านสื่อที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและในชุมชน เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ เกิดการยอมรับ เคารพ ไว้วางใจและเห็นอกเห็นใจในความจำกัดตามวัย

ขั้นที่ 4 สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หมายถึง การพูดคุยสนทนา ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำร่วมกัน สรุปความสำเร็จของกลุ่ม ความพึงพอใจของสมาชิก สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุในครั้งต่อไป เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลต่างรุ่น ต่างวัย เคารพความคิดและความสามารถที่แตกต่างจากตน

การจัดประสบการณ์แบบปกติ หมายถึง การเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆรอบตัว โดยครูสนทนา ชักถาม เกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ มีการใช้สื่อประกอบการสอนและชักถามสรุปเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ โดยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กเล่าประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของเด็ก

ขั้นที่ 2 การสนทนา หมายถึง การที่ครูใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กสนทนาเกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กทำงานศิลปะที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ โดยให้เด็กเลือกตามความสนใจ ได้แก่ การปั้น การวาดและการประดิษฐ์ผลงาน

ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้อธิบายเกี่ยวกับผลงานของตน

พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกต่อผู้สูงอายุ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุโดยการพูดคุย สนทนา ซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ประกอบด้วย พฤติกรรมการร่วมมือ พฤติกรรมการแบ่งปันและพฤติกรรมการช่วยเหลือ วัดได้จากแบบสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

พฤติกรรมการร่วมมือ หมายถึง การที่เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ การวางแผนการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ และการให้ข้อเสนอแนะอย่างมีเหตุผลหรือให้คำแนะนำต่อผู้สูงอายุได้

พฤติกรรมการแบ่งปัน หมายถึง การแสดงน้ำใจกับผู้สูงอายุด้วยความเต็มใจ ได้แก่ การรู้จักแบ่งปันอาหารให้ผู้สูงอายุ การแบ่งปันอุปกรณ์ในการทำงานกับผู้สูงอายุ และการรู้จักการรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้สูงอายุ

พฤติกรรมการช่วยเหลือ หมายถึง การที่เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่เห็นว่าผู้ต้องการความช่วยเหลือหรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือ ได้แก่ การช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง การเสนอตัวช่วยเหลือ การแสดงความเห็นใจเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบากโดยใช้คำพูดปลอบโยน

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี โรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าม้าโคกสีและโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยชราและวัยผู้ใหญ่ที่อายุสูงกว่าพ่อแม่ของเด็ก มีสถานะทางสังคมเทียบเท่าปู่ ย่า ตา ยายหรือลุง ป้าของเด็ก ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านโนนสะอาดและบ้านหนองหญ้าม้า จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาโปรแกรมฯโดยการประมวลความรู้แนวคิด ทฤษฎี หลักการจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

ของเด็กปฐมวัยโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปฐมวัยกับผู้สูงอายุ ประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพชุมชน โรงเรียน และเด็ก

2. ขั้นสร้างโปรแกรมและเครื่องมือการวิจัย

2.1 สร้างกรอบความคิดในการสร้างโปรแกรมฯ

2.2 สร้างโปรแกรมฯฉบับร่างและแผนดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

2.3 สร้างกรอบความคิดในการสร้างเครื่องมือและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ

3.1 กำหนดประชากรและตัวอย่างประชากร

3.2 ดำเนินการทดลอง แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

3.2.1 ทดสอบก่อนทดลอง

3.2.2 ทดลองใช้โปรแกรมฯ ใช้เวลาดำเนินการ 12 สัปดาห์

3.2.3 หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ทดสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม

ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.3.1 วิเคราะห์พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาล ในด้านการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยค่าสถิติ t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

4. ขั้นปรับปรุงโปรแกรมฯ

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขเป็นโปรแกรมฯฉบับ

สมบูรณ์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน โดยชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กผ่านการประสานความร่วมมือของคนในชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดพลังชุมชนอันเข้มแข็งที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเชื่อมต่อสายสัมพันธ์การเรียนรู้ระหว่างปู่ ย่า ตา ยายกับลูกหลานและคนในชุมชนให้ผูกพันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2. โปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในตนเอง ครอบครัวยุคใหม่และท้องถิ่น และสามารถช่วยปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทย แก่เด็กวัยอนุบาล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และฝึกทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีและความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมเด็กวัยอนุบาล
  - 1.1 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมเด็กวัยอนุบาล
    - 1.1.1 แนวคิดในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็ก
    - 1.1.2 หลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย
    - 1.1.3 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย
  - 1.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล
    - 1.2.1 ความหมายและลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล
    - 1.2.2 ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
  - 2.1 ความหมายและองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
  - 2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
3. ผู้สูงอายุ
  - 3.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
  - 3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
  - 3.3 ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
  - 3.4 ธรรมชาติของผู้สูงอายุในชนบท
  - 3.5 คุณลักษณะของผู้สูงอายุในฐานะผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา
  - 3.6 ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยในสังคมไทย
ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน
  - 4.1 ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน
  - 4.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

- 4.3 วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน – ฮีตสิบสองคองสิบสี่
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
  - 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. แนวคิด ทฤษฎีและความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมเด็กวัยอนุบาล

การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่จะต้องจัดอย่างมีคุณภาพให้เด็กมีความรู้ความสามารถและทักษะเบื้องต้นในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรมด้วยการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและความเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน มีพัฒนาการสมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา บนพื้นฐานความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.1 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมเด็กวัยอนุบาล

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย (2550) ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง ได้ระบุแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยในสังคมไทยไว้ว่า “การศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคล ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกัน”

1.1.1 แนวคิดในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยกับการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็ก

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยระบุแนวคิดสำคัญที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพเด็ก

คุณภาพผู้เรียนที่สังคมไทยต้องการได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.๒๕๔๕ ใน มาตรา ๖ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กให้มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมถึงในมาตรา ๗ ที่ส่งเสริมให้มีการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมภูมิปัญญา ท้องถิ่น และมุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความเป็นไทย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับ ชุมชนให้แก่เด็กได้อย่างมีคุณภาพ ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครองและชุมชน สามารถเข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กมีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ พึงประสงค์อย่างยั่งยืน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

ชุมชนสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็กที่มีผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถให้ความรู้แก่เด็กได้ มีแหล่งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาอยู่อย่างสมบูรณ์ เช่น ประวัติศาสตร์ การประกอบอาชีพ เกษตรกรรม หัตถกรรม โบราณสถาน ฯลฯ การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้องเริ่มที่การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมทำให้เกิดพลังชุมชน พลังชุมชนทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทำให้เกิดสังคมเรียนรู้ สังคมเรียนรู้ทำให้คนในสังคมเกิดสันติสุขและสันติภาพ

1.1.2 หลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดหลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม โดยให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขบนวิถีชีวิตของเด็กตามสภาพครอบครัว บริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
2. หลักการสร้างเสริมความเป็นไทย โดยการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เคารพนับถือและกตัญญูต่อบิดามารดา ทำให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่น
3. หลักความร่วมมือ โดยครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาร่วมมือกันในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

1.1.3 มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและตัวบ่งชี้ในด้านต่างๆที่ระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก

มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของเด็กได้แก่

1. ความมีวินัย ความรับผิดชอบและปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
2. มีความกตัญญูต่อบิดามารดา
3. มีเมตตา กรุณา มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
4. มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

มาตรฐานที่ 3 เด็กสามารถเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้

มาตรฐานด้านการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 9 ครูเข้ากับชุมชนได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน

มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 มีการสนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคล ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิตทางสังคม โดยความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุขบนวิถีชีวิตของเด็กตามสภาพครอบครัว บริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย

1.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล

1.2.1 ความหมายและลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล

Hurlock (1964) ได้กล่าวถึงความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อจะเข้าสังคมได้ การที่เด็กจะเข้าสังคมได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

1. ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งหมายความว่า เด็กจะเข้ากับสังคมได้ดีต้องประพฤติตามแนวทางที่สังคมยอมรับ ซึ่งแต่ละสังคมย่อมมีบรรทัดฐานของตนเอง เด็กต้องเข้าใจและปฏิบัติตนให้เหมาะสม
2. บทบาทในสังคม ซึ่งหมายความว่า แบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมในสังคม ซึ่งในแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน บทบาททางสังคมดังกล่าวได้แก่ บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของเด็ก บทบาทของครู ฯลฯ บทบาทเหล่านี้กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในสังคม การปฏิบัติตนไม่สมกับบทบาทที่สังคมกำหนด ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างไม่มีความสุข
3. ทักษะติดต่อสังคม ซึ่งหมายความว่า ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อสังคม เด็กจะต้องรู้สึกว่าเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกันและให้ความร่วมมือกับหน่วยต่างๆ ในสังคม คนที่เข้าสังคมได้ดีต้องรู้สึกพอใจในกิจกรรมของสังคม

นภเนตร ธรรมบวร (2544) ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การเรียนรู้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน รวมตลอดถึงความสามารถในการตอบสนองทางสังคมต่างๆ นอกจากนั้นยังหมายถึงความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกของผู้อื่น รวมตลอดถึงความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆและบทบาททางสังคม

นิตยา คชภักดี (2551) ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น มีทักษะการปรับตัวในสังคม คือ สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตน ร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ และมีความเป็นตัวของตัวเอง สำหรับเด็ก หมายถึงความรวมถึงความสามารถในการช่วยตัวเองในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติตัวเหมาะสมกับกาลเทศะในบริบทเชิงสังคมและวัฒนธรรมของสังคมตนเองและวัฒนธรรมสากล

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น ซึ่งครอบคลุมไปถึงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและการปรับตัวในสังคม

ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาล

พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เมื่อเด็กได้พบปะบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว และเริ่มแยกจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เด็กจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นและเริ่มเรียนรู้บทบาทต่างๆของตน ซึ่งทำให้เด็กเริ่มให้ความสำคัญและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น (นภเนตร ธรรมบวร, 2544) เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ช่วยเหลือตัวเองได้มาก พยายามทำอะไรด้วยตัวเองตามลำพัง ชอบมีเพื่อนมากๆ เป็นระยะของการพัฒนาเข้าสู่สังคมสังคมของเด็กจะขยายกว้างออก ในขณะที่ความสัมพันธภาพภายในครอบครัวจะลดน้อยลง ทำให้เด็กได้เรียนรู้การสมาคมกับเพื่อน จะรู้จักยอมผู้อื่นมากขึ้น ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆได้มากขึ้นทุกทีครั้งละนานๆแต่ก็ยังมีการทะเลาะวิวาทกันบ้าง เพราะยังไม่เข้าใจสิทธิของผู้อื่น ส่วนมากจะเป็นการแย่งของเล่นกันในวัย 3 ขวบ เมื่อ 4 ขวบจะพยายามทำสิ่งต่างๆเพื่อเรียกความสนใจมาสู่ตนและสามารถเล่นเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆได้ดี การที่เด็กจะมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ คือ สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว การปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ พี่น้อง การแสดงถึงความรักของบุคคลในครอบครัว ตลอดจนการแสดงวิธีการที่ดีที่สุดต่อลูก ล้วนแต่เป็นรากฐานของพัฒนาการทางสังคมทั้งสิ้น (พัชนี วรกวิน, ม.ป.ป.)

Seefeldt (1980 อ้างถึงใน ดารณี ดิษยเดช, 2551) ได้สรุปลักษณะพัฒนาการและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กอายุ 3-6 ปี ไว้ดังนี้

เด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าตนเองเป็นคนที่สำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียวแต่เริ่มสนใจผู้อื่นบ้าง แม้ว่าเด็กจะเล่นคนเดียวแต่ก็ชอบไปนั่งข้างๆผู้อื่น แต่ยังไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นรวมกับผู้อื่น ไม่มีการให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน ยังต้องการความเอาใจใส่ ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษ แต่จะเล่นกับคนอื่นที่มาอยู่ใกล้ๆเท่านั้น

เด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้นกว่าเดิม เด็กจะเริ่มกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ เล่นเลียนแบบชีวิตครอบครัวซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เอะอะ ไม่ระมัดระวังตัว เกเร ยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนและการรอคอยให้ถึงรอบของตน เริ่มมีการแบ่งปันบ้าง

เด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือ เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบการทะเลาะกับเพื่อนลดลงเพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น และมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ของกลุ่ม

เด็กวัย 6 ปี เป็นวัยที่มีการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากลักษณะการเล่นที่เปลี่ยนแปลงไป คือ เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน มีเพื่อนรักพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงตัวเป็นคนเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่หนึ่งในการเล่น ต้องการชนะและถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินความสามารถของตน ก็จะพยายามปรับกฎให้เป็นประโยชน์กับตน

พฤติกรรมทางสังคมด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (ดาร์ณี ดิษยเดช, 2551) การที่เด็กจะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้นั้น เด็กจะต้องเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมหลายอย่าง เพื่อที่จะปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมทางสังคมนี้ หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กได้รับอิทธิพลจากการสั่งสอนของพ่อแม่โดยตรงและได้รับจากทางอ้อมโดยการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีแบบแผนแนวปฏิบัติของคนในสังคมนั้น ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมดังกล่าวต่อไปนี้เป็นพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังจะเกิดกับเด็กปฐมวัย อันได้แก่

1. การรู้จักแบ่งปัน หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกโดยไม่หวังของ ไม่ปฏิเสธเมื่อเพื่อนขอของเล่น รู้จักการเสียสละ รู้จักการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและรู้จักการให้อภัยและแสดงความรู้สึกของตนที่มีต่อผู้อื่น

2. การให้ความร่วมมือและการทำงานกับผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกโดยยินดีพร้อมใจที่จะปฏิบัติงานต่างๆในการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นหรือการเล่นร่วมกับผู้อื่นและสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามข้อตกลงของกลุ่ม

3. การรู้จักตนเองและปฏิบัติตนตามขีดความสามารถได้อย่างเหมาะสม หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกถึงความเข้าใจตนเอง รู้ว่าตนเองทำงานอะไรได้บ้าง ซึ่งรวมถึง ความมั่นใจในตนเองในการทำสิ่งต่างๆ กล่าวแสดงออก ทำงานได้อย่างมีระเบียบ และชี้แนะให้ผู้อื่น ปฏิบัติตามได้

4. การรู้จักมารยาทในการเข้าสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงกิริยาจาต่อผู้อื่นอย่างสุภาพตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

5. การรู้จักปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกติกาของกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในการปฏิบัติตน ทำงาน หรือเล่นตามข้อตกลงที่ได้กำหนดขึ้นร่วมกัน

กล่าวได้ว่า พฤติกรรมด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และวุฒิภาวะของเด็ก การที่เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงในการสร้างพฤติกรรมทางสังคมที่แสดงออกถึงการมีมนุษยสัมพันธ์และการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

ทิสนา เขมมณี และคณะ (2536) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กกว่ามี ขั้นตอนการพัฒนา ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เด็กเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

แรกเกิด – 3 เดือน เด็กมองเห็นหน้าคนในระยะห่างประมาณ 9 นิ้ว อายุ 2 สัปดาห์ขึ้นไป เด็กจะจ้องมองหน้าแม่หรือผู้ให้นม อายุระหว่าง 4-6 สัปดาห์ เด็กจะเริ่มยิ้มแสดงความพึงพอใจ

3 เดือน เด็กเริ่มจำหน้าแม่ผู้ให้นมได้และจะจำกลิ่นแม่ได้ดี เวลาผู้ใหญ่พูดคุยด้วยจะส่งเสียงและชอบที่จะส่งเสียงคุยกับผู้ใหญ่

6 เดือน รู้จักวิธีที่จะให้ผู้ใหญ่สนใจ เช่น ทำเสียงโอะ ส่งเสียง ยิ้มด้วย

ขั้นที่ 2 เด็กเรียนรู้ว่าตนเป็นสมาชิกของสังคม

9 เดือน เด็กจำหน้าบุคคลที่คุ้นเคยซึ่งมักเป็นคนในครอบครัวและกลัวคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักมาก่อน เริ่มเล่นเกมง่ายๆ ได้ เช่น จ๊ะเอ๋ ตบแฉะ ฯลฯ

ขั้นที่ 3 เด็กเรียนรู้ที่จะร่วมมือกับผู้อื่น

12 เดือน เด็กเข้าใจคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆ ได้ ชอบเล่นเกมกับผู้ใหญ่ สนใจสิ่งรอบตัวและจะหยิบของใส่ปาก

15 เดือน ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่และชอบช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงาน เริ่มแสดงความอิจฉาจากอาการโกรธหรือร้องไห้ เริ่มมีความรู้สึกแข่งขันเมื่อเล่นกับพี่ๆ ที่โตกว่า ดื่มน้ำจากถ้วยได้

2 ปี ชอบเล่นใกล้กับเด็กอื่นแต่ไม่เล่นด้วย เริ่มหวงของ แสดงความเห็นอกเห็นใจเด็กที่ร้องไห้หรือเจ็บปวด รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่และชอบเลียนแบบ

3 ปี เริ่มเล่นกับเด็กอื่น และยอมแบ่งของเล่นกับเพื่อน สามารถคอยให้ถึงคราวของตน แสดงความรักใคร่บางอย่างที่เล็กกว่า สามารถช่วยเหลือทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆได้

4 ปี ชอบเล่นกับเด็กอื่น แต่พฤติกรรมไม่คงที่ บางครั้งก็เล่นร่วมมือดี บางครั้งก็ก้าวร้าวรังแกเพื่อน แสดงกิริยาโกรธเมื่อถูกขัดใจ สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่และอยากจะทำด้วย

5-6 ปี เล่นร่วมมือกับเพื่อนได้ดี เข้าใจกฎเกณฑ์และกติกาของการเล่น เข้าใจซ้าย ขวา เมื่อบานนี้ พรุ้งนี้ สนใจที่จะรู้จักอายุ ชื่อของผู้ใหญ่และเด็กอื่น รู้จักรสหวาน เค็ม เปรี้ยว ขม สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านและชุมชน สามารถทำงานบ้านง่ายๆด้วยความตั้งใจ เริ่มแสดงกิริยาอาการชัดเจน ไม่พอใจ เช่น ถ้าถูกสั่งให้ทำในสิ่งที่ไม่พอใจ ก็แก้งทำซ้ำๆ คิดกติกาหรือวิธีเล่นเกมใหม่ๆได้

เด็กอายุ 6 ปี ที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ และสังคมดีจะมีลักษณะยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุข และมีความสามารถดังต่อไปนี้

1. สามารถมีปฏิสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี
2. สามารถแบ่งปัน รอคอย และยอมรับกติกา กฎเกณฑ์
3. สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น อาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหาร เข้าห้องน้ำเองได้ และช่วยเหลืองานเล็กๆน้อยๆได้

1.2.2 ความหมายและความสำคัญของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม

คำว่า “prosocial behavior” นี้ได้ถูกนำมาใช้โดยนักวิชาการทางด้านสังคม อันเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “antisocial behavior” ที่มีความหมายถึง “พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม” นักวิชาการหลายท่านได้ใช้คำศัพท์ในภาษาไทยที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ คำว่า “พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม”, “พฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม” “พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพทางสังคม” “พฤติกรรมเพื่อสังคม” และ “พฤติกรรมสนับสนุนสังคม”

แบนคูรา (อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณีและคณะ, 2536) กล่าวว่า คุณลักษณะของตัวแบบและผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆกัน เนื่องจากการเรียนรู้พฤติกรรมสำคัญต่างๆที่เสริมสร้างสังคม (prosocial behavior) และพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม (antisocial behavior) ต่างก็เน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบการสังเกตหรือเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวบุคคลจริงๆ เช่น ครู เพื่อนหรือจากภาพยนตร์ โทรทัศน์ การ์ตูนหรือจากการอ่านหนังสือได้

Mussen และ Eisenberg-Berg (1977 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2533) ให้ความหมายของ prosocial behavior ว่าหมายถึง พฤติกรรมที่ผู้แสดงตั้งใจช่วยเหลือตั้งใจทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน แม้ว่าการประกอบพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม จะทำให้ผู้ประกอบพฤติกรรมนั้นต้องเสียสละทั้งเวลาและทุนทรัพย์ หรือบางครั้งอาจจะเป็นการเสี่ยงชีวิตก็ได้

Mussen and others (1990) กล่าวว่า prosocial behavior หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมเชิงบวก ซึ่งหมายรวมถึงพฤติกรรมการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การดูแลเอาใจใส่ และการเห็นอกเห็นใจ ในเด็กที่ให้ความร่วมมือด้วยดีนั้นมักจะมี พฤติกรรมการเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ด้วย

Rushton (1979 อ้างถึงใน มนัสวินี จันทะเลิศ, 2548) ได้สรุปว่า พฤติกรรมสร้างสรรค์ทางสังคม (prosocial behavior) คือ พฤติกรรมซึ่งเป็นที่น่าปรารถนาในสังคมและเป็นประโยชน์ต่อคนอื่นหรือสังคมโดยทั่วไป ได้แก่ ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความเป็นมิตร การควบคุมตัวเอง ความอดทนอดกลั้นและการไม่ประพฤตินิด

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2533) กล่าวว่าไว้ว่าพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม (prosocial behavior) หมายถึง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่จำเป็นของสังคม

กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป.) ได้กำหนดให้พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพทางสังคม (prosocial behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ขออาสาช่วยเหลือผู้อื่น การเต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ห่วงใยความรู้สึกของผู้อื่นและเป็นที่พึ่งได้เมื่อผู้อื่นเสียใจหรือไม่สบายใจ

โยธิน ศันสนยุทธ และ จุมพล พูลภักษ์ชิน (ม.ป.ป.) กล่าวว่า พฤติกรรมสนับสนุนสังคม (prosocial behavior) เป็นพฤติกรรมทางสังคมระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการหวังดีต่อกัน ซึ่งได้พิจารณาเป็นพฤติกรรมในลักษณะหนึ่งคือ พฤติกรรมให้ความพึงพา (nurturant behavior) ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความเอาใจใส่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ การให้ความสนใจและการให้ความรัก

นพมาศ ธีรเวคิน (2545) ได้กำหนดให้คำว่า prosocial behavior คือ พฤติกรรมเพื่อสังคม และกล่าวว่า พฤติกรรมเพื่อผู้อื่นหรือการเสียสละ เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นจากการกล่อมเกล่าและหล่อหลอมของสถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา ระบบการศึกษาที่ดีนั้นต้องควบคู่กับจริยธรรม เพราะถึงแม้มนุษย์จะรู้มากเท่าใดแต่ขาดจริยธรรมและศีลธรรม มนุษย์ผู้นั้นจะยังไม่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ศีลธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้อง ยึดหยุ่นปรับเข้ากับเวลาและสถานที่ได้ จะเป็นแหล่งสร้างพฤติกรรมที่เอื้อเฟื้อและเสียสละได้อย่างดี จริยธรรมและการกระทำที่นี้ถึงผลที่มีต่อผู้อื่นและสังคมก่อนย่อมสำคัญมากในสังคมยุคปัจจุบัน พฤติกรรมที่เอื้อเฟื้อและเสียสละเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้สังคมอยู่รอดและมีความสุขร่วมกันได้

ค่านิยมและพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นนั้น สังคมสร้างได้โดยการสร้างสถาบันทุกสถาบันให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างคุณภาพของความคิดและความรับผิดชอบ

Rushton (1980 อ้างถึงใน นพมาศ ธีรเวคิน, 2539) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีการเสียสละหรือพฤติกรรมเพื่อผู้อื่น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะสร้างจิตใจที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่และเสียสละให้มากขึ้น ทั้งนี้จิตใจที่เอื้อเพื่อและเสียสละต้องเปิดกว้างหรือควรที่จะเปิดกว้างโดยยอมรับผู้อื่นก่อน การยอมรับซึ่งกันและกันเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งเสริมพฤติกรรมในเชิงบวกต่อกัน

โดยสรุป พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมเชิงบวก ระหว่างบุคคล เป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและต่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเอื้อเพื่อเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจ ยอมรับและเข้าใจกันซึ่งกันและกัน เป็นพฤติกรรมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2.1 ความหมายและองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson และ Johnson (1991) ให้ความหมายการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยผู้เรียนมีความสามารถแตกต่างกันทำงานร่วมกัน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

กรมวิชาการ (2544) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ทิศนา ชัมมณี (2550) ให้ความหมายการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

อารี สันหวี (2543) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าเป็น วิธีการเรียนที่ให้นักเรียนทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเพื่อนๆ เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนๆ

จากคำจำกัดความของนักการศึกษา การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Johnson and Johnson, 1991) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (positive interdependence) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะต้องมีความตระหนักว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญและความสำเร็จของกลุ่มขึ้นกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นสมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆ ด้วย ทุกคนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกัน การจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกัน การจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การให้ผู้เรียนมีเป้าหมายการเรียนรู้เดียวกัน การให้งานหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน การมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้แต่ละคน เป็นต้น

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (face-to-face promotive interaction) การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใยไว้วางใจ ส่งเสริม และช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่างๆ ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลและตอบสนองส่วนบุคคล (individual accountability and personal responsibility) สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบและพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีการประเมินผลงานทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม สมาชิกกลุ่มรู้ว่าใครต้องการความช่วยเหลือ การสนับสนุนและกระตุ้นให้สมาชิกทำงานที่ได้รับมอบหมาย

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (interpersonal and small-group skills) การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญๆ หลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มและผลงานของกลุ่ม

สมพงษ์ สิงหะพล (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มทำงานรับผิดชอบร่วมกัน สนใจการทำงานของตนเองเท่าๆกับการทำงานของกลุ่ม ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานจะออกมาในลักษณะงานกลุ่ม
2. ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของทุกคน ซึ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการทำงานต่างๆในกลุ่มของตนเอง
3. ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสเท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จ หมายความว่า นักเรียนในกลุ่มสามารถช่วยทีมของตนได้ ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะทำได้ดีที่สุด

Johnson และ Johnson (1984 อ้างถึงใน Hilke, 1990) ได้เสนอขั้นตอน 18 ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ทั้งด้านการเรียนรู้และด้านการใช้ทักษะการร่วมมือ
2. กำหนดขนาดของกลุ่ม
3. จัดกลุ่มผู้เรียน
4. จัดชั้นเรียน
5. วางแผนการจัดวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน
6. กำหนดบทบาทหน้าที่ที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน
7. อธิบายงานที่มอบหมาย
8. จัดให้มีการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน
9. จัดให้มีหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน
10. จัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม
11. อธิบายเกณฑ์หรือมาตรฐานความสำเร็จของงาน
12. ระบุพฤติกรรมที่คาดหวัง
13. สังเกตพฤติกรรมผู้เรียน
14. จัดให้มีการช่วยเหลืองานกันระหว่างผู้เรียน
15. สอนทักษะการร่วมมือ
16. จัดให้มีการสรุปบทเรียน

17. ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ
18. ประเมินการทำงานของกลุ่ม

2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Johnson และ Johnson (1991) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนยอมรับและไว้วางใจต่อบุคคลอื่น ผู้เรียนเกิดความสนใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าไปกว่านั้นคือ การเรียนรู้แบบร่วมมือยังส่งผลให้ผู้เรียนยอมรับซึ่งกันและกัน เคารพนับถือและไว้วางใจกันและกันระหว่างผู้เรียน

Johnson, Johnson และ Holubec (1994 อ้างถึงใน ทิศนา เขมมณี, 2550) กล่าวถึง ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าช่วยให้มีความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างผู้เรียนดีขึ้น ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญความเครียดและความผันแปรต่างๆ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคมโดยมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม เด็กได้เรียนรู้บทบาทของสังคม การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปราย และได้สังเกต ทบทวน แลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างแท้จริง สิ่งที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนนอกจากนี้ ได้แก่ การได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นของกันและกัน เพิ่มการยอมรับนับถือแก่กันเพราะเกิดการ ทำงานที่มีความสำเร็จร่วมกัน

กรมวิชาการ (2544) ได้ระบุไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูดแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมทักษะทางสังคมทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและสามารถทำงานร่วมกันได้

จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียน ช่วยพัฒนาความคิด ความรู้สึกที่มีต่อกัน ก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. ผู้สูงอายุ

3.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงดี (2533) ได้ให้ความหมายคำว่าผู้สูงอายุไว้ 2 ประเด็น คือ ความเป็นผู้สูงอายุในสายตาของชาวบ้านและความเป็นผู้สูงอายุที่ถูกกำหนดมาจากภายนอก

Borrow และ Smith (1979 อ้างถึงใน บุชยมาศ สินธุประมา, 2539) ได้เสนอให้พิจารณาคำว่า ผู้สูงอายุ จากหลายองค์ประกอบ เช่น ประเพณีนิยม สภาพการทำงานของร่างกาย และจิตใจ ความสามารถในการประกอบอาชีพ ความกดดันทางอารมณ์ และความเจ็บป่วย

พัทยา สายหนู (2543) ได้กล่าวไว้ว่า ความแก่หรือชราใช้วัยบั้นปลายของปกติชีวิตเป็นเกณฑ์กำหนด ที่คนใกล้ชิดพอจะรู้จักกันในอยู่ในครอบครัวหรือหมู่ญาติมิตร ซึ่งไม่ใช่เกณฑ์ปีอายุเพราะคนสมัยก่อนที่เป็นชาวบ้านบางที่ไม่รู้หรือไม่จำปีเกิดไว้ นับอายุของตนหรือของคนอื่นเหมือนอย่างคนสมัยนี้

สุรกุล เจนอบรม (2541) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่อยู่ ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิตซึ่งวงจรชีวิตนั้น เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การกำหนดเกณฑ์ว่าเมื่อใดจึงจะเรียกว่าผู้สูงอายุนั้น ในสังคมดั้งเดิมได้กำหนดการเป็นผู้สูงอายุโดยใช้บทบาทหน้าที่ของบุคคลนั้นที่ทำอยู่ในสังคมเป็นเกณฑ์ นอกจากนั้นยังได้เสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (chronological aging) ความสูงอายุนี้เป็นไปตามอายุขัยของมนุษย์ โดยดูตั้งแต่ปีที่เกิด ดังนั้นบุคคลอายุ 75 ปี ย่อมจะต้องมีความเป็นผู้สูงอายุมากกว่าบุคคลที่มีอายุ 40 ปี เหล่านี้เป็นต้น การดูลักษณะของความเป็นผู้สูงอายุตามเกณฑ์นี้ จึงดูที่จำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทิน โดยไม่นำเอาเรื่องของสุขภาพ ความสามารถ สถิติปัญญา บทบาททางสังคม ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย

- 2 พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (physiological aging) ความเป็นผู้สูงอายุลักษณะนี้ได้จากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น เช่น ผมเริ่มขาว ผิวหนังเหี่ยวย่นตกรกระ สายตาเริ่มยาว ศีรษะเริ่มล้าน ฯลฯ ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนี้จะเพิ่มมากขึ้นตามอายุขัยที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี

3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ (psychological aging) ความเป็นผู้สูงอายุลักษณะนี้ได้จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ เช่น ซึมเศร้า จุกจิกจู้จี้ ขี้บ่น น้อยใจ หรือบางคนอาจจะสนุกสนาน ร่าเริง ใจเย็น มีความสงบสุขมากขึ้น ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงกระบวนการ

เปลี่ยนแปลงทางด้านสติปัญญาด้วย เช่น ระบบความจำเปลี่ยนไป การรับรู้และเรียนรู้เริ่มลดถอยลง สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของความสูงอายุนี้จะแสดงออกมาให้เห็นทางด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลอย่างเห็นได้ชัดเจน

4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (sociological aging) ความเป็นผู้สูงอายุลักษณะนี้ได้จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะมีมากขึ้นหรือลดน้อยลง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ รวมไปถึงด้านครอบครัว เพื่อน ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานและบทบาททางสังคมด้านอื่นๆด้วย

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory)

ทฤษฎีกิจกรรมพัฒนาจากการวิเคราะห์ของ Robert Havighurst เชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นแก่นแท้ของชีวิตและจำเป็นสำหรับทุกวัย ด้วยเหตุนี้กิจกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากการมีบทบาทที่ดีในทางสังคม (social well-being) ของผู้สูงอายุจะขึ้นอยู่กับความกระฉับกระเฉงที่ตนยังคงมีอยู่ มโนทัศน์ของตนเอง (self concept) และต่อสภาพสังคม สภาพแวดล้อม ดังนั้น การที่ผู้สูงอายุจะมีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตดีเพียงใด เป็นผลมาจากการที่ได้มีโอกาสเข้าไปสังสรรค์และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ทฤษฎีกิจกรรมยืนยันว่า ผู้สูงอายุที่สามารถจะดำรงกิจกรรมทางสังคมไว้ได้ จะเป็นผู้ที่มีความพอใจในชีวิตสูงและมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในด้านบวก (สุรกุล เจนอบรม, 2541)

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

กิจกรรม เป็นกระบวนการทางร่างกายเกี่ยวกับการใช้พลังงานเพื่อให้เกิดผลของการกระทำหรือเกิดเป็นงานขึ้น ซึ่งตามความหมายนี้ กิจกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาในแต่ละวัน นอกจากนี้ กิจกรรมอาจจะหมายถึงรูปแบบของการกระทำใดๆ หรืองานต่างๆ ที่สนใจนอกเหนือจากการทำงานเพื่อการดำรงชีวิต (สุรกุล เจนอบรม, 2541) แนวคิดนี้เชื่อว่าการทำกิจกรรมจะสอดคล้องกับความพึงพอใจในชีวิต กล่าวคือ การทำกิจกรรมจะช่วยส่งเสริมสถานภาพของบุคคล ทำให้มีแนวคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกและเกิดความพึงพอใจในชีวิต บุคคลที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมจึงต้องเป็นผู้ที่ประกอบกิจกรรมต่างๆอยู่เสมอ (สุนันทา ศรีศิริ, 2546)

3.3 ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมไทยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ค่านิยมอาวุโส เป็นพื้นฐานในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อายุต่างกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์แบบต่างๆ กัน เช่น ในครอบครัวจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการจัดสถานภาพทางสังคมด้วย ผู้ใหญ่ในครอบครัว ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลุง ป้า น้า อา ส่วนเด็กได้แก่ ลูก หลาน จะต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่ สังคมไทยมีกลไกต่างๆ ที่ทำหน้าที่อบรมขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติต่อผู้สูงอายุด้วยการให้ความเคารพยกย่องและเชื่อฟังผู้ใหญ่ สังคมไทยในอดีตมีข้อห้ามต่างๆ กำหนดให้เด็กต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ นอกจากความเชื่อแล้วยังมีแนวคิดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านเช่น เรื่องคุณค่าจริยธรรม เรื่องการกตัญญูรู้คุณ ความเมตตาการุณา การเคารพเชื่อฟัง ฯลฯ ในเพลงกล่อมเด็ก ในปริศนาคำทาย และในสำนวนสุภาษิต คำพังเพยจำนวนมาก ได้สะท้อนค่านิยมที่เด็กต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เสมอ เช่น ในเรื่องที่ว่าผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็ก “อาบน้ำร้อนมาก่อน” หมายถึง เกิดก่อน มีอายุมากกว่า เมื่อเกิดก่อนก็ย่อมมีความรู้ความเข้าใจอะไรๆ ว่าคนที่เกิดทีหลัง ผู้ใหญ่สามารถเป็นที่พึ่งของเด็กได้ เช่น “เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด” หมายถึง ประพฤติตามผู้ใหญ่ย่อมปลอดภัย “ร่วมโพธิ์ร่วมไทร” หมายถึง ที่พึ่งที่อาศัยให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข เป็นต้น

ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในระยะของการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคม รวมไปถึงระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ในสังคมด้วย ในสังคมสมัยใหม่จะมีค่านิยมที่เน้นเรื่องวัตถุ การทำงานแข่งขันเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ยกย่องความสามารถของบุคคล ไม่ให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะผสมผสานกันได้เปลี่ยนไปในทันที แต่ก็มีผลกระทบต่อสถานภาพบทบาทของผู้สูงอายุด้วย ดังงานวิจัยของ วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์และโยธิน แสงวดี (2533) ที่ได้สรุปถึงผลกระทบที่เกิดจากการรับนวัตกรรมและความทันสมัยในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือแห่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุสะท้อนความคิดว่าปรับตัวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านความทันสมัยและเทคโนโลยี ผู้สูงอายุให้ทัศนะอีกว่า ปัจจุบันไม่ได้รับความเคารพในความเป็นอาวุโส ดังบทสนทนาต่อไปนี้

“เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเคารพ สมัยก่อนให้ความเคารพดีกว่า”

“เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยช่วยเหลือ หาบของหนัก เด็กไม่สนใจ แต่ก่อนเห็นคนแก่ก็ช่วย”

“...เขามองคนโบราณไม่มีไหวพริบ ไม่มีความรู้”

ทัศนะดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีต่อผู้สูงอายุกำลังเปลี่ยนแปลงไป

3.4 ธรรมชาติของผู้สูงอายุในชนบท

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของผู้สูงอายุในชนบท ไว้ดังนี้

1. ค่านิยมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในชนบทจะมีค่านิยมในการไปทำบุญที่วัดและเมื่อว่างอยู่ก็มักอยู่ในบ้านเรือนของตนเอง โดยทำงานเล็กๆน้อยๆอยู่ภายในบ้าน เช่น งานจักสาน เลี้ยงไหม ทอผ้า เลี้ยงหลาน ผู้สูงอายุเพศชายจะมีกิจกรรมรวมกลุ่มทำงานเพื่อส่วนรวม เช่นงานพัฒนาหมู่บ้าน งานบุญประจำปี ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิง มักชอบเล่าเรื่องราวในอดีตหรือนิทานให้ลูกหลานฟัง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่ลูกหลานได้ทางหนึ่ง บรรทัดฐานทางสังคม ในสังคมชนบทกำหนดให้สังคมต้องปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ในความเคารพนับถือ กตัญญูรู้คุณต่อผู้สูงอายุ ตัวผู้สูงอายุก็จะเป็นคนที่มีอัธยาศัยดี ใจบุญ เมตตา ลูกหลาน และปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในสังคม

2. ความเชื่อของผู้สูงอายุ ในสังคมชนบทมักมีความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ผีसाงเทวดา บาปบุญ เรื่องพรหมลิขิต ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจผู้สูงอายุในยามที่ต้องเป็นที่พึ่งของลูกหลาน

3. ประเพณีของผู้สูงอายุ ในสังคมชนบทโดยเฉพาะอีสานจัดให้มีพิธีต่างๆเพื่อแสดงถึงความสำคัญของผู้สูงอายุที่ลูกหลานต้องปฏิบัติ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเอง เช่น การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ การเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่ในการสู่ขอแต่งงาน

4. เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ในสังคมชนบทผู้สูงอายุมักมีเศรษฐกิจแบบพอกินพอใช้ มีรายได้เพียงพอบริโภคในครัวเรือน รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม บางครัวเรือนประกอบอาชีพค้าขาย การอุปโภคจะเป็นแบบเรียบง่าย บางครั้งจะมีการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวมักจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อหารายได้ และส่งกลับไปให้บิดามารดา เพราะฉะนั้นผู้สูงอายุบางคนจึงมีรายได้จากการส่งกลับมาจากการขายแรงงานอีกทางหนึ่ง

5. ครอบครัวของผู้สูงอายุ เมื่อบุตรแต่งงานส่วนใหญ่จะแยกครอบครัวออกไปอยู่ต่างหาก คนหนุ่มสาวมักเคลื่อนย้ายไปขายแรงงานภายนอกหมู่บ้านหลังฤดูการเก็บเกี่ยวเพราะมีรายได้ดี บางครั้งก็จะกลับมาในฤดูเก็บเกี่ยว หากมีงานทำมั่นคงแล้วบางรายก็ไม่กลับมา ผู้สูงอายุในชนบทปัจจุบันจะรับภาระในการเลี้ยงลูกหลาน ทำให้เกิดความขัดแย้งทางบทบาทว่า เมื่อเป็นผู้สูงอายุควรได้พักผ่อนเข้าวัด ฟังธรรม แต่กลับต้องมีการเลี้ยงลูกหลาน ซึ่งนับว่าเป็นภาระที่หนักสำหรับผู้สูงอายุ

3.5 คุณลักษณะของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

รัตติกาล เจนจัด (2548) ได้สรุปคุณลักษณะต่างๆของผู้สูงอายุที่จะมาถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กๆ ได้ ดังนี้

1. รักเด็ก ผู้สูงอายุจะต้องรักเด็ก ชอบเด็ก และไม่รู้สึกรำคาญเด็ก เพราะบางครั้งเด็กอาจกวนใจ จุกจิกบ้าง ผู้สูงอายุจะต้องเข้าใจ ถ้าหากผู้สูงอายุไม่รักเด็ก ไม่ชอบเด็กก็จะทำงานกับเด็กไม่ได้

2. เข้าใจเด็ก ซึ่งหมายถึง เข้าใจธรรมชาติของเด็กว่าไม่สามารถบังคับได้ ธรรมชาติของเด็กมักจะเบื่อง่าย มีสมาธิจดจ่อได้น้อยกว่าผู้ใหญ่ ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้นานๆหรือฟังอะไรได้นานๆ

3. ใจดีและอารมณ์ดี ผู้สูงอายุต้องเป็นคนที่ใจดีและอารมณ์ดี ไม่หงุดหงิดง่าย ทำให้เด็กที่มาใกล้ซิดมีความสุขและอยากมาเรียนด้วย

4. ใจเย็น เพราะผู้สูงอายุไม่ใช่ครูในโรงเรียนที่เด็กจะต้องเกรงและกลัว ดังนั้นความใจเย็นจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้สูงอายุในการที่จะทำงานร่วมกับเด็ก

5. มีความรู้ที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้สูงอายุต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะถ่ายทอดเป็นอย่างดีถึงจะถ่ายทอดได้ เนื่องจากภูมิปัญญาที่มีในตัวของผู้สูงอายุนั้นจำเป็นต้องรู้ข้อพื้นฐานขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดให้คงอยู่ต่อไป

6. มีความสามารถที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้สูงอายุต้องชอบสอน ชอบเล่าเรื่อง จึงจะสามารถถ่ายทอดได้ดี การที่ผู้สูงอายุชอบเล่าเรื่องต่างๆ สามารถที่จะสร้างความสนใจให้กับเด็กๆได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กย่อมอยากรู้ อยากเห็นในสิ่งที่ตนเองสนใจ

7. มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา มีความพร้อมในการเตรียมตัวเตรียมอุปกรณ์ที่จะทำการสอนและความพร้อมในการเตรียมใจในการที่จะต้องไปเจอเด็กๆที่อาจเกิดความวุ่นวายได้ในระหว่างการสอนและตัวผู้สูงอายุเองต้องไม่ติดภารกิจด้วย

8. มีเทคนิคในการสอน ผู้สูงอายุต้องสามารถสร้างเทคนิคต่างๆที่จะสามารถมัดใจเด็กๆได้ เนื่องจากอายุของเด็กๆไม่เท่ากัน ความสนใจก็ย่อมแตกต่างกันด้วย

9. เด็กเข้าถึงได้ง่าย ผู้สูงอายุต้องมีบุคลิกลักษณะที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีบุคลิกที่ใจดี ไม่ดุ เวลาที่เด็กอยู่ใกล้ไม่มีความรู้สึกเกรงกลัว มีความเป็นกันเองจึงจะสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาได้ดี

3.6 ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยในสังคมไทย

ในสังคมไทย ครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจให้กับทุกคนในสังคม แต่ปัจจุบันบทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กลดน้อยลงเนื่องจากมีปัจจัยภายนอกมากระทบสมาชิกภายในครอบครัวขาดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ส่งเสริมให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อให้เกิดความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง จึงมีพระราชบัญญัติเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมว่า “เพื่อให้การดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวสามารถสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งได้ ควรมีศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรของทุกช่วงวัย ภายใต้การดำเนินงานของหลักเหตุผล ตั้งแต่การสร้างความคิดรวบยอด (concept) การกำหนดคำจำกัดความที่ชัดเจน (definition) และการถ่ายทอดลงสู่ระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม (implementation) โดยคำนึงถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตลอดจนข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ” กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2551) จึงได้อนุมัติพระราชบัญญัติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มาดำเนินงานจัดตั้ง ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระราชนุญาตใช้ชื่อว่า “ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว” ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรทุกช่วงวัย อันได้แก่ วัยเด็ก วัยพ่อแม่ และวัยปู่ย่าตายาย แนวทางการดำเนินงานส่วนหนึ่งจากแนวคิด “คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย” มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามขั้นตอนพัฒนาการตามวัยโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แนวคิด “ครอบครัวเสริมกายใจ” มุ่งเน้นศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความรับผิดชอบของครอบครัว การรู้จักปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคมในทางที่ถูกต้อง โดยการเฝ้าระวัง ป้องกันแก้ไขปัญหาครอบครัว และแนวคิด “ผู้สูงวัยสานใยรัก” ที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ กระตุ้นและดึงศักยภาพ ประสบการณ์ผู้สูงอายุมาใช้ใช้หลักจิตวิทยาให้คนสูงอายู้สึกว่าตนมีค่า ปรับทัศนคติ ค่านิยมของการเตรียมคนสูงอายุไม่ใช่คนแก่ (old people) แต่เป็นผู้สูงวัยที่ทรงคุณค่า (senior citizen) โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสถานภาพบทบาท และคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชนได้อย่างมีความสุข

มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี และมีการจัดตั้งศูนย์ผู้สูงอายุเพื่อเป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ และรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้สูงอายุและผู้สูงอายุกับบุคคลต่างวัย โดยเน้นในรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงความสามารถในด้านต่างๆ เพื่อให้สังคมยอมรับบทบาทของผู้สูงอายุ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรับทราบข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและครอบครัว ปัจจุบันมีพื้นที่ดำเนินการนำร่องจำนวน 4 แห่งดังนี้ พื้นที่โครงการในพระองค์ ๙๐๔ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ขยายผลครบทุกจังหวัดภายในปี 2555 ดังเช่น กระทรวงสาธารณสุขที่ได้น้อมนำแนวพระราชดำริสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีผ่านกิจกรรมในโครงการศูนย์สามวัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวตามพระราชประสงค์ให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยมีความรัก ความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ดีต่อกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและสุขภาพจิตอันดีให้กับทุกคนในสังคม โครงการศูนย์สามวัย ได้จำลองวิถีความเป็นอยู่ของบุคคล 3 วัย เกี่ยวโยงความผูกพันรักใคร่ จัดกิจกรรมเชื่อมโยงแต่ละวัย เพื่อส่งเสริมสุขภาพกายใจมอบความรักความอบอุ่นแก่วัยเด็ก ใส่ใจต่อสุขภาพพ่อแม่ มีการให้ความรู้ในการเลี้ยงดูดูแลส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก การเล่นนิทาน การร้องเพลงกล่อมเด็กด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ในครอบครัว ส่งเสริมให้บุคคลในครอบครัวนำวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อนำมาสู่ครอบครัวอบอุ่น โดยมีวัตถุประสงค์ประกอบด้วยความสุขของครอบครัวของสมาชิก 3 วัย ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดสายใยรักแห่งครอบครัว

ปัจจุบันโครงการศูนย์สามวัย สานสายใยสู่ครอบครัวภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุขได้จัดให้มีกิจกรรมเป็นประจำในพื้นที่ทรงงานพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร 33 แห่ง ภายในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช 21 แห่ง ตลอดจนศูนย์สุขภาพชุมชน สถานีอนามัย และโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วทั้งประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน

4.1 ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 (อ้างถึงใน พระยาอนูมานราชชน, ม.ป.ป.) ให้คำนิยามไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน

พระยาอนูมานราชชน (ม.ป.ป.) ให้คำนิยามวัฒนธรรมไว้คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามแห่งวิถีชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (อ้างถึงใน บุญลือ วันทาพนธ์, 2539) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมไว้ คือ วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมาและเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไปตลอดจนเป็นเครื่องมือวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้นๆ

พัทธา สายหู (2531) ให้ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้านว่า หมายถึง แบบอย่างวิถีชีวิตของชาวบ้านซึ่งประกอบด้วยวัตถุ อุปกรณ์ วิธีการ แบบอย่างการกระทำและความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ที่ชาวบ้านยึดถือและร่วมใช้สืบต่อกันมาเป็นประเพณีที่มาก่อนปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ให้ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ หมายถึง แบบอย่างการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน สั่งสมสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ย่อมเกิดขึ้นคงอยู่และเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนและสังคม และได้แบ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

1. หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนาและลัทธิ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมาย ธรรมเนียมการปกครอง การปลูกฝังและการสืบทอด ประเพณีชีวิตและประเพณีสังคม

2. หมวดภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ข่าวนสาร วรรณกรรม วรรณคดี วรรณกรรมท้องถิ่น ภาษาศาสตร์และหลักภาษา ภาษาถิ่นและภาษาต่างกลุ่ม นิทานและภูมิปัญญา ความเรียงและฉันทลักษณ์ ปริศนาคำทาย วาทกรรมและภาษาชีวิต

3. หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม โบราณคดี การวางผังเมืองและชุมชน และวัฒนธรรมสถาน

4. หมวดการเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การขับร้อง และดนตรี ระบายสี ฟ้อน มหรสพ เพลงเด็ก และเพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิภาณ การเล่นพื้นบ้าน กีฬา นันทนาการ การท่องเที่ยวและธุรกิจ

5. หมวดชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ชีวประวัติ เกษตรกรรมและบริการ

4.2 คุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

วิมล จิโรจพันธุ์, ประชิต สกฤษะพัฒน์ และอุดม เขยแก้ว (2548) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมพื้นบ้านว่าเป็นวิถีชีวิตของคนในแต่ละกลุ่มชน ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมานาน ถือเป็นปฏิบัติสร้างสรรค์ซึ่งสืบต่อมาอันเกิดคุณค่าและมีความสำคัญ ดังนี้

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเสมือนกรอบล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตที่นิยมว่าดี อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมาะสมและเป็นเครื่องมือให้การศึกษาและอบรมคนในสังคม ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม

3. สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นตัวกำหนด

4. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือการควบคุมของสังคมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของสังคมในการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

6. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือให้ความบันเทิงแก่มนุษย์มาแต่ดั้งเดิมในทุกวัย ทุกโอกาส วัยเด็กมีการเล่น ทายปริศนา ฟังนิทาน วัยชราที่มีการเล่านิทานให้ลูกหลานฟัง ร้องเพลงกล่อมเด็ก กล่อมลูกหลาน ตลอดจนการเล่นต่างๆในประเพณีตามเทศกาล

7. วัฒนธรรมพื้นบ้านทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมโดยยึดหลักถ้อยที่ถ้อยอาศัย เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ร่วมมือร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสังคมในท้องถิ่นและก่อให้เกิดความรักความหวงแหนภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4.3 วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน- ฮีตสิบสองคองสิบสี่

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นโครงสร้างทางความคิด ความเชื่อและเป็นทั้งพลังในการหล่อหลอมและผูกพันให้คนอีสานมีสำนึกแน่นแฟ้นอยู่กับสังคมเครือญาติผู้จำเริญรอยวิถีชีวิตชาวนา ที่ฤดูกาลของธรรมชาติในรอบปีเป็นตัวกำหนดการประกอบพิธีกรรม อีกทั้งฤดูกาลแห่งการผลิต การบริโภค ก็ได้รับการจัดวางให้ประสาน

สอดคล้องกับวันสำคัญของพุทธศาสนาและวันสำคัญของสังคมโคตรวงศ์อย่างแนบเนียน แยกจากกันไม่ได้ ความผสมกลมกลืนทางโครงสร้าง สาระ และรูปแบบที่กำหนดไว้อย่างสอดคล้องกับการหมุนเวียนของธรรมชาติ เป็นวัตรปฏิบัติตามปฏิทินทั้งปี จึงเป็นประหนึ่งธรรมเนียมปฏิบัติที่มีพลังอำนาจให้คนผู้อยู่ในวัฒนธรรมนั้นจัดการกิจของตน ครอบครัว และชุมชนได้ลงตัว

บัวศรี ศรีสูง (อ้างถึงใน เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544) กล่าวว่า “วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นว่าดีที่สุดสำหรับอีสานเรา ในแคว้นสุวรรณภูมิเป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมของคนอีสานสร้างคนให้เป็นคน สร้างให้คนละจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้คนทำคุณงามความดี เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน มีฮีตมีคองอยู่ เรียกว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตยี่คองเกียง ฮีตบ้านคองเมือง ฮีตพ่อคองแม่ ฮีตเฒ่าคองเขย.....ฮีตสิบสองของอีสานว่าไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีของมันอยู่ กฎเกณฑ์กติกาสังคมอีสานวางไว้แต่สังคมบรรพบุรุษมา ”

ฮีตสิบสอง คำว่า “ฮีต” มาจากภาษาลาวคือ “จาฮีต” ต่อมาก่อนคำนำหน้าคองเหลือ “ฮีต” ซึ่งฮีต คือประเพณีที่คนประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าใครไม่ปฏิบัติถือว่าเป็นคนชั่ว ผู้คนในสังคมจะรังเกียจ ไม่คบหาสมาคมด้วย ฮีตที่คนอีสานถือปฏิบัติคือ “ฮีตสิบสอง” ซึ่งเป็นงานบุญประจำเดือนทั้ง 12 เดือน คือ

ฮีตที่หนึ่ง ทำในเดือนอ้าย เรียกว่า “บุญข้าวกรรม” คือการเข้าปริวาสกรรมของภิกษุผู้ต้องอาบัติ (ผิดศีล) ในหมวดสังฆาทิเสส ภิกษุรูปใดที่ปฏิบัติผิดศีล ภิกษุรูปนั้นต้องเข้าปริวาสกรรมเป็นเวลา 1 เดือน จึงจะพ้นมลทิน ขณะที่ภิกษุเข้ากรรม ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารไปถวายภิกษุเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้สำนึกผิดที่กลับตนเป็นคนดี และฆราวาสจะทำบุญเลี้ยงผีไปด้วย ดังมีคำกล่าวที่ว่า “...ถึงเดือนเจียงนั้นให้ฝูงหมูเจ้าเลี้ยงผีมีดผีหมอมผีฟ้าผีแถน และนิมนต์พระสงฆ์พระเจ้ามาเข้ากรรม นั้นแล...”

ฮีตที่สอง ทำในเดือนยี่ เรียกว่า “บุญคูณลาน” หรือ “บุญคูณข้าว” ทำหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว แล้วจะมัดรวงข้าวรวมกันเป็นมัดๆ และนำมารวมกันเรียกว่า “ลอมข้าว” ก่อนจะนวดข้าวจะทำพิธีเช่นไหว้ที่ลอมข้าว เรียกว่า “ปลงข้าว” ต่อจากนั้นจะนวดข้าว เมล็ดข้าวที่ได้จากการนวดจะกองรวมกันไว้ที่ลานเรียกว่า “กุ่มข้าว” หรือ “คูณข้าว” ก่อนที่จะขนย้ายขึ้นเล้า(ยุ้งฉาง) เจ้าของนาจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และเลี้ยงพระที่ลานนวดข้าว เสร็จแล้วพระสงฆ์จะประพรมน้ำพุทธมนต์แก่ “กุ่มข้าว หรือ คูณข้าว” และผู้คนที่มาร่วมพิธี จากนั้นเจ้าของนาจะนำน้ำพระพุทธมนต์ไปประพรมเครื่องมือที่ใช้ทำนา ได้แก่ คราด ไถ วัว ควายเพื่อความเป็นสิริมงคลและให้ได้ผลผลิตเพิ่มพูนในปีต่อไป และให้สะสมพินไว้เพื่อหุงหาอาหาร ดังคำโบราณว่า “ ถึงฤดูเดือนยี่มาฮอดแล้ว ให้นิมนต์พระสงฆ์องค์เจ้ามาตั้งสวดมุงคุณ เอาบุญคูณข้าวเตรียมเข้าป่าหาไม้เห็ด หลัวเห็ดพินก่อน อย่าได้หลงลืมถิ่นฮีตของเก่าเฮาเด้อ ”

ฮีดที่สาม ทำในเดือนสาม เรียกว่า “บุญข้าวจี” ชาวอีสานจะนำข้าวใหม่ที่ได้จากการทำนาในปีนั้นมาทำเป็น “ข้าวจี” ข้าวจีจะทำโดยการนำข้าวเหนียวหนึ่งมาปั้นให้เป็นก้อน ทาเกลือพอมือสเค็มนิดๆแล้วนำไปจี่(ย่างไฟ) ทาด้วยไข่และยัดไส้ด้วยน้ำอ้อย แล้วไปถวายพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลให้ฉันก่อน ก่อนที่ชาวบ้านจะนำมารับประทาน ทั้งนี้เพื่อให้ถูกต้องตาม “คอง” (คองที่หนึ่ง บัญญัติไว้ว่า เมื่อได้ข้าวใหม่ หรือผลไม้ ออกลูกออกผลครั้งแรก ผู้เป็นเจ้าของต้องนำไปบริจาคทานให้ผู้มีศีลก่อน แล้วตนจึงกินตามภายหลัง) ดังคำโบราณว่า “พอเถิงเดือนสามค้อย(ค้อย) เจ้าหัวค้อยปั้นข้าวจี ปั้นข้าวจีปั้นน้ำอ้อยจ้วน้อยเซ็ดน้ำตา”

ฮีดที่สี่ ทำในเดือนสี่ เรียกว่า “บุญผะเหวด” หรือ “บุญมหาชาติ” เป็นงานบุญที่สำคัญ จะมีกำหนดงาน 2 วัน วันแรกเป็นวันโฮม(วันรวม) มีการตกแต่งบริเวณวัดด้วยธง(ธง)และรูปสัตว์ต่างๆ ประมาณสี่โมงเย็นจะมีการแห่ผะเหวด(พระเวสข) เข้าเมือง รุ่งเช้าประมาณตีสี่ จะมีการแห่ข้าวพันก้อน มีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นการเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ให้จบภายในวันเดียว ตอนบ่ายมีการแห่กัณฑ์หลอนโดยมีความเชื่อว่า ผู้ใดปรารถนาที่จะพบพระศรีอารยเมตไตยหรือเข้าถึงพุทธศาสนาอย่างแท้จริงแล้ว จงอย่าฆ่าบิดามารดา สมณะพราหมณ์ อาจารย์ อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกสามัคคีและฟังเทศน์เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นทั้ง 13 กัณฑ์ในวันเดียว จึงจะได้พบพระศรีอารย ซึ่งจะเป็นพระพุทธรูปเจ้าองค์ต่อไป ในงานบุญนี้จะมีผู้นำของมาถวายพระ เรียกว่า “กัณฑ์หลอน” แต่ถ้าเจาะจงจะถวายเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์หรือเฉพาะที่ตนศรัทธาเรียกว่า “กัณฑ์จบ”

ฮีดที่ห้า ทำในเดือนห้า เรียกว่า “บุญสงฆ์น้ำ” ทุกวันที่ 13 จะมีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปที่มีอยู่ตามวัดลงจากหอนมาไว้ ณ จุดที่ชาวบ้านจะสงฆ์ได้ เรียกว่า “พิธีเอาพระลง” การสงฆ์น้ำของคนอีสานคือการนำน้ำผสมน้ำหอมหรือผสมว่านหอมพร้อมดอกไม้และเทียนไปขอขมาพระพุทธรูปและรดน้ำพระสงฆ์ วันที่ 14-15 เมษายน จะมีพิธีขนทรายเข้าวัด มีการก่อเจดีย์ทรายและหอบน้ำไปให้ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ผู้มีพระคุณและพระสงฆ์ได้อาบ เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณ

ฮีดที่หก ทำในเดือนหก เรียกว่า “บุญบั้งไฟ” โดยมีความเชื่อว่า ถ้าจุดบั้งไฟขึ้นฟ้าเพื่อบอกพระยาแถนแล้ว พระยาแถนจะสั่งให้ฝนตกลงมาให้เพียงพอกับการทำนาทำไร่ให้ทันกับฤดูกาล

ฮีดที่เจ็ด ทำในเดือนเจ็ด เรียกว่า “บุญข้าชะ” หรือ “บุญเบิกบ้าน” หรือ “บุญบูชาบรรพบุรุษ” นิยมประกอบพิธีที่ศาลากลางบ้าน กลางคืนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล แต่ละครอบครัวจะนิยมนำรูปคนและสัตว์ที่มีจริงในครอบครัวนั้นๆด้วยดินเหนียวไปวางในพิธีด้วย บุญนี้ทำเพื่อขับไล่เสนียดจัญไร มีการพาก่อนหินไปบนหลังคาบ้านทุกบ้านเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายตลอดจนโรคภัยไข้เจ็บออกจากหมู่บ้าน และขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันผีร้าย สิ่งชั่วร้าย

ทั้งหลายไม่ให้เข้าสู่หมู่บ้าน พร้อมนั้นจะมีการบวงสรวงหลักบ้านหลักเมือง ปูตา เจ้าบ้าน ผีตา แยก ซึ่งเป็นการทำบุญถึงผู้มีพระคุณ ดังคำโบราณว่า “ฮีดหนึ่งนั้น พอฮอดเดือนเจ็ดแล้วจงพากัน บูชาราช ผุ่งหมู่เทพเหล่านั้นบูชาแท้ฐู่กาย ฮอดดอกอักใหญ่่มเหล็ก ทั้งหลักเมืองสู่นบูชาเจ้า พา กันเอาใจตั้งทำตามฮีดเก่า นิมนต์สังฆเจ้าชำระแท้สวดมนต์”

ฮีดที่แปด ทำในเดือนแปด เรียกว่า “บุญเข้าวัสสา” หรือ “บุญเข้าพรรษา” บุญนี้จะ นำเทียนและผ้าจำนำพรรษาไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้มีใช้ตลอดสามเดือนที่จำพรรษา

ฮีดที่เก้า ทำในเดือนเก้า เรียกว่า “บุญข้าวประดับดิน” คนอีสานมีความเชื่อว่าเมื่อ ถึงวันแรมสิบสี่ค่ำ เดือนเก้า ประตูนรกจะเปิด ยมบาลจะปล่อยผีให้มาเยี่ยมญาติที่โลกมนุษย์ได้ เพียงคืนเดียว ชาวบ้านจะนำห่อข้าว ซึ่งประกอบด้วยอาหารคาวหวาน 1 ห่อ หมากพลู บุหรี่ 1 ห่อ เย็บติดกัน นำไปหว่านหรือวางตามพื้นดินบริเวณลานวัด เพื่ออุทิศให้ผีบรรพบุรุษและผีเปรตที่ไม่มี ญาติได้กิน

ฮีดที่สิบ ทำในเดือนสิบ เรียกว่า “บุญข้าวสาก” ทำเพื่อให้ข้าวกล้าในนาอุดม สมบูรณ์และเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว การทำนั้นจะมีการคั่วข้าวตอก แดก(คั่วข้าวเปลือก) นำอาหารคาวหวานห่อใบตองไปแขวนไว้ที่กิ่งไม้ในบริเวณวัด ต่อจากนั้นจะ เก็บห่ออาหารที่แขวนไว้ไปทิ้งไว้ที่ท้องไร่ท้องนาเพื่อเลี้ยงผีนาและเช่นไหว้ผีตาแฮก(ผีอารักษ์นา)ที่ อยู่ทีนาและนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระสงฆ์ที่วัดด้วย

ฮีดที่สิบเอ็ด ทำในเดือนสิบเอ็ด เรียกว่า “บุญออกวัสสา” หรือ “บุญออกพรรษา” บุญนี้มีการ “ไต้ประทีป”(จุดประทีป) เพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าและจุดโคมไฟ ไหลเรือไฟ การ ไหลเรือไฟจะจัดดอกไม้ ธูปเทียน อาหารคาวหวานลงในเรือแล้วปล่อยให้ลอยไปตามลำน้ำ โดยมีความ เชื่อว่า ความไม่ดีงาม โรคภัยไข้เจ็บจะไหลไปกับเรือไฟที่ปล่อยให้ลอยไป

ฮีดที่สิบสอง ทำในเดือนสิบสองและต้องทำก่อนวันขึ้นสิบห้าค่ำ เรียกว่า “บุญ กฐิน” ทำเพื่อนำผ้าไตรจีวรไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาครบสามเดือน ภิกษุรูปนั้นจะได้มี ไตรจีวรเปลี่ยนใหม่ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่า กฐินเป็นงานบุญที่สำคัญ ใครได้ทำบุญกฐินจะได้ อานิสงส์สูงยิ่ง ตายไปจะไม่ตกนรก สำหรับคนที่อยู่ริมแม่น้ำจะจัดให้มีการแข่งเรือ เพื่อระลึกถึง พญานาค ดังคำโบราณว่า “...เดือนสิบสองมาแล้วลมวอยๆหนาวสั่น เดือนนี้หนาวสะบัดนี้คือแท้ แต่หลัง ในเดือนนี้เพิ่นว่าให้ลงพายเฮือสว่าง กับบูชาฝูงนาโคนาคนาในพื้นที่...”

ตารางที่ 1 ปฏิทินประเพณีประจำท้องถิ่น

เดือน	ประเพณี
เดือนอ้าย (ธันวาคม)	บุญเข้ากรรม
เดือนยี่ (มกราคม)	บุญคุณลาน
เดือนสาม (กุมภาพันธ์)	บุญข้าวจี
เดือนสี่ (มีนาคม)	บุญเผาสด
เดือนห้า (เมษายน)	บุญสงกรานต์
เดือนหก (พฤษภาคม)	บุญบั้งไฟ
เดือนเจ็ด (มิถุนายน)	บุญข้าสะหรือบุญเบิกบ้าน
เดือนแปด (กรกฎาคม)	บุญเข้าพรรษา
เดือนเก้า (สิงหาคม)	บุญข้าวประดับดิน
เดือนสิบ (กันยายน)	บุญข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม)	บุญออกพรรษา
เดือนสิบสอง (พฤศจิกายน)	บุญกฐิน

คองสิบสี่ คอง คือ ข้อปฏิบัติของคนอีสาน เป็นครรลองที่ดีงามของท้องถิ่น เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะทำให้บ้านเมืองสงบร่มเย็น ประชาชนเป็นสุข ใครฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ คองเปรียบเสมือนกฎหมายชาวบ้านที่ไม่ต้องเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

คองที่ 1 เมื่อได้ข้าวใหม่หรือผลไม้ที่มีลูกมีผลครั้งแรก ผู้เป็นเจ้าของต้องนำไปบริจาคทานให้ผู้มีศีลกินก่อน แล้วตนจึงกินภายหลัง

คองที่ 2 อย่าคดโกง อย่าเป็นคนละโมภโลภมาก อย่าโกงตาชั่ง อย่าจ่ายเงินกู้ อย่าปลอมแปลงเงินตรา อย่าเห็นแก่ตัวและอย่ากล่าวคำหยาบช้ำคำทอถน

คองที่ 3 ให้ช่วยกันสร้างกำแพงล้อมวัดวาอาราม บ้านตัวเอง และสร้างหอบูชาไว้สี่มุมบ้านและบ้านของตน

คองที่ 4 ให้ล้างเท้าให้สะอาดก่อนขึ้นเรือนทุกครั้ง

คองที่ 5 ให้ขอขมาก่อนเส้า เต่าไฟ บันไดและประตูบ้านเรือนของตนทุกวันพระ

คองที่ 6 ให้ล้างเท้าให้สะอาดก่อนเข้านอนทุกคืน

คองที่ 7 ให้ภริยาจัดขันห้า (ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่) คารวะสามีและพ่อแม่ของตนทุกวันพระ และให้แต่งดอกไม้ธูปเทียนไปถวายพระสงฆ์ทุกวันพระ

คองที่ 8 ทุกวันเพ็ญและวันแรมสิบสี่ค่ำ สิบห้าค่ำ ซึ่งเป็นวันเดือนดับ ให้
นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และเลี้ยงพระที่บ้านของตน

คองที่ 9 เมื่อภิกษุมาบิณฑบาตอย่าให้ท่านยืนคอย เวลาใส่บาตรอย่าให้มีมือ
ถูกบาตร หรือถูกตัวพระภิกษุสามเณร ขณะที่ใส่บาตรห้ามสวมรองเท้า กางร่ม คุ้มลูก เอาผ้าคลุม
ศีรษะหรือถือศาสตราอาวุธ

คองที่ 10 เมื่อภิกษุอยู่ปริวาสกรรมแล้ว ให้จัดดอกไม้ ธูป เทียน อัฐบริขารไป
ถวายท่าน

คองที่ 11 เพื่อเห็นภิกษุเดินผ่านมา ให้นั่งลงยกมือไหว้แล้วจึงค่อยเจรจา

คองที่ 12 อย่าเหยียบเงาภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์

คองที่ 13 อย่านำอาหารที่ตนหรือคนอื่นกินแล้ว ไปถวายพระสงฆ์หรือเก็บไว้
ให้สามเณรกิน

คองที่ 14 อย่าเสพงามคุณในวันศีลหรือวันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา
วันมหาสงกรานต์และวันเกิดตนเอง ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะได้ลูกออกมาจะเป็นคนสอนยาก

ฮิตลูก คองหลาน เป็นข้อปฏิบัติของลูกหลาน ให้รู้จักต้ญญ์รู้คุณ ตอบแทนบุญคุณของ
พ่อแม่ด้วยการช่วยดูแลทำงานบ้าน ดูแลเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ทำงานหาเลี้ยงพ่อแม่หรือการบวชเพื่อ
ทดแทนพระคุณ

ฮิตปู่ คองย่า ฮิตตา คองยาย เป็นข้อปฏิบัติของปู่ ย่า ตา ยาย สอนให้ปฏิบัติเป็นปฐุนี
บุคคล เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลานได้อยู่เย็นเป็นสุข เปรียบเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ลูกหลานต้องเคารพ
บูชา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็ก วัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

Dellmann-Jenkins, Lambert และ Fruit (1982) วิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรม
ระหว่างวัยที่มีต่อพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่า หลังการ
ทดลอง เด็กอายุ 3-4 ปีที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุเป็นเวลา 9 เดือนโดยใช้โปรแกรมระหว่างวัยมี
พฤติกรรมการแบ่งปัน การช่วยเหลือและการร่วมมือต่อผู้สูงอายุมากกว่าก่อนการทดลอง

Femia, Zarit, Blair, Jarrott และ Bruno (2008) วิจัยเรื่อง ผลการจัด
ประสบการณ์โดยใช้โปรแกรมระหว่างวัยที่มีต่อเด็กปฐมวัย: ประโยชน์ที่เป็นไปได้ในการพัฒนา

เป็นการเปรียบเทียบผลจากการใช้โปรแกรมระหว่างวัยกับโปรแกรมการสอนแบบดั้งเดิม โดย สัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กอายุ 6-8 ปีที่บ้าน, การสำรวจจากครูโดยใช้แบบสอบถามทาง จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หลังการทดลอง พบว่า เด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมระหว่างวัยมีระดับการ ยอมรับทางสังคมสูงขึ้น มีความยินดีที่จะช่วยเหลือและเห็นใจต่อผู้สูงอายุมากขึ้น สามารถควบคุม พฤติกรรมของตนเองได้มากกว่าเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมการสอนแบบดั้งเดิม

Patten (1993) วิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมการเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อพัฒนา ทักษะคิดของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยให้เด็กอายุ 3-4 ปีและผู้สูงอายุพบปะกันอย่างไม่เป็น ทางการหรือทำกิจกรรมที่ต้องใช้การร่วมมือกัน เป็นเวลา 9 สัปดาห์ พบว่า หลังการทดลอง เด็ก กลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกต่อผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยเด็กกลุ่มทดลองแสดงความ ต้องการที่จะเข้าช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือและยินดีที่จะช่วยเหลือ แบ่งปันและ ร่วมมือกับผู้สูงอายุ

Pinquart, Wenzel และ Sorensen (2000) วิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มระหว่างวัย ซึ่งเป็นการทดลองกับเด็กอายุ 8-11 ปี จำนวน 32 คนและผู้สูงอายุจำนวน 20 คน และพบว่า เมื่อเด็กกลุ่มทดลองได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ร่วมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ กิจกรรมแต่งงานนิทาน, กิจกรรมประดิษฐ์หุ่นมือ, กิจกรรมการแสดงหุ่นมือ เป็น เวลาทั้งหมด 7 สัปดาห์ เด็กกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ทำกิจกรรม กลุ่มร่วมกับผู้สูงอายุ

Whitley, Duncan, McKenzie และ Sledjeski (1976) เสนอรายงานเกี่ยวกับการ นำโปรแกรมระหว่างวัยมาใช้เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ให้กับเด็กอายุ 6-8 ปี จำนวน 30 คน และผู้สูงอายุที่มีอายุเฉลี่ย 77 ปีในบ้านพักคนชราจำนวน 13 คน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในการ ดูแลเอาใจใส่และการช่วยเหลือกัน และเพื่อช่วยเด็กให้เข้าใจ ยอมรับเกี่ยวกับกระบวนการ เปลี่ยนแปลงของอายุ โดยให้เด็กไปเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้านพักคนชราเป็นประจำ เขียนและอ่าน จดหมายให้ผู้สูงอายุฟัง ร่วมกับผู้สูงอายுவางแผนการจัดงานเลี้ยง เพลง เกม ทำกิจกรรมศิลปะ ทัศนกรรมและกิจกรรมปลูกต้นไม้ร่วมกัน เป็นเวลา 1 ปีการศึกษา หลังการทดลองพบว่า ทัศนคติ ต่อผู้สูงอายุของเด็กกลุ่มทดลองเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกจำนวนครั้งที่บ่อยครั้งกว่ากลุ่ม ควบคุม

เพ็ญแข ประจวบจันทน์และคณะ (2542) ทำวิจัยสนองพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ตัวมดเต็มเลี้ยงเตาะเตาะ” : กระบวนการ ถ่ายทอดทางสังคมในครอบครัวไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่ผู้สูงอายุอาสาสมัครจำนวน 48 คน สอนเด็กเล็กระดับก่อนวัยเรียนร่วมกับครูทุกวัน วันละประมาณ 3 – 5 คน พบว่า แนวทางที่ สามารถให้ผู้สูงอายุมีสวนร่วมในการดูแลเด็กเล็ก ได้แก่ การให้ผู้สูงอายุเป็นผู้อบรมถ่ายทอดทาง

สังคมในด้านความดีงาม ค่านิยม วัฒนธรรมไทยแก่เด็กเล็กและการเป็นต้นแบบที่ดี และเกิดบทบาทใหม่ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทที่สำคัญในชุมชนและสังคมอีกครั้งหนึ่ง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและหารูปแบบการสอน ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กเล็กอย่างมีคุณภาพ

รัตติกาล เจนจัด (2548) วิจัยเรื่อง ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นเวลา 2 เดือน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ของเล่นพื้นบ้านบ้านป่าแดดเป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็ก ผู้สูงอายุและเด็กสามารถพบปะพูดคุยกันได้โดยไม่มีเรื่องวุ่นวายมาเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ของเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นสื่อในการเชื่อมโยงให้คนสองวัยมาทำกิจกรรมร่วมกันได้ นอกจากนั้นแล้วยังเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุ เด็กกับเด็ก ผู้สูงอายุกับครูและผู้สูงอายุกับคนในชุมชน

จากผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีต่อบ้านป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุถูกลดลงให้เหลือเพียงคนแก่ที่ไม่มีบทบาทสังคม เหมือนบุคคลไร้ความสามารถ เกิดความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเองและถูกมองเป็นภาระสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไข วีระพงษ์ กังวานนวกุล (2548) จึงได้จัดตั้งโครงการฟื้นฟูของเล่นพื้นบ้านขึ้นมา ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ในเวลาต่อมา บทบาทของผู้สูงอายุในการฟื้นฟูของเล่นพื้นบ้าน เนื่องจากผู้สูงอายุต้องทำหน้าที่ดูแลลูกหลานแทนพ่อแม่ที่ต้องออกไปทำงาน นอกจากการดูแลปกป้อง คุ้มครองยังต้องทำหน้าที่เป็นเพื่อนเล่นกับเด็กด้วยโดยการนำวัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นของเล่นที่มีรูปแบบง่าย ๆ ให้เด็กเล่น การมีส่วนร่วมในการเล่นของเด็กได้เติมเต็มช่องว่างระหว่างวัยของผู้สูงอายุกับเด็ก ช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติให้แน่นแฟ้นขึ้น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญารวมทั้งความรักความอบอุ่นให้กับเด็กที่กำลังเจริญเติบโต ของเล่นพื้นบ้านเป็นหัวใจของการนำเสนอที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ให้คุณค่าของความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับลูกหลาน โดยผ่านของเล่นและการเล่นที่ร้อยใจไปสู่ใจ ร้อยความรักไปสู่ความผูกพันและที่สำคัญผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับนับถือของลูกหลานมากขึ้น

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การให้เด็กและผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยต่อผู้สูงอายุให้ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทัศนคติ ความสัมพันธ์ระหว่างวัยในการยอมรับการเห็นคุณค่า และการเคารพนับถือของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุอีกด้วย

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Andrusyk และ Andrusyk (2003) วิจัยเรื่อง การปรับทักษะทางสังคมของนักเรียนโดยการใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ขาดการใช้ทักษะทางสังคมที่เหมาะสมในชั้นเรียนเป็นเวลา 12 สัปดาห์ หลังการทดลองพบว่านักเรียนใช้ทักษะทางสังคมที่เหมาะสมเพิ่มขึ้น ให้ความ مترะหนักต่อเพื่อนร่วมชั้นมากขึ้นและปรับปรุงทักษะในการทำงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้ดีขึ้น

Auckermann, Pieropoulos และ Yager (1999) วิจัยเรื่อง การใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านวิธีการสอนทักษะทางสังคม: กรณีศึกษาเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 เป็นเวลา 16 สัปดาห์ด้วยโปรแกรมการคิดแก้ปัญหา โปรแกรมบูรณาการการสอน การสอนทักษะสังคมและการให้ข้อมูลสะท้อนกลับของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเพิ่มขึ้นและพฤติกรรมทางสังคมในทางลบลดลง นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาลงและสื่อสารกับเพื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Ciampa, Farr และ Kaplan (2000) วิจัยเรื่อง การปรับความสามารถทางสังคมโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือและการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยปรับความสามารถทางสังคมรวมถึงทักษะการฟัง การร่วมมือ การเคารพผู้อื่นและการเคารพในอำนาจหน้าที่ของผู้อื่น ทดลองกับเด็กระดับชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 72 คน เป็นเวลา 15 สัปดาห์ หลังการทดลองพบว่า เด็กแสดงพฤติกรรมยอมรับทางสังคมมากขึ้น เด็กเริ่มเรียนรู้โน้มน้าวที่จำเป็นของการเรียนรู้แบบร่วมมือและใช้ภาษาที่จำเป็นเพื่อแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีการทางบวกมากขึ้น

Johnson และ Johnson (1983) วิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบแข่งขันและการเรียนรู้แบบรายบุคคลที่มีต่อพัฒนาการทางสังคม เป็นการทดลองเพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กพิการกับเด็กปกติ ความเชื่อมั่นในตัวเองและความสามารถเข้าใจทัศนะของผู้อื่น โดยทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 59 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คณะความสามารถ เก่ง ปานกลาง อ่อนและแต่ละกลุ่มมีเด็กพิการกลุ่มละ 4 คนเท่าเทียมกัน พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระหว่างเด็กพิการและเด็กปกติได้มากกว่าการเรียนรู้แบบแข่งขันและการเรียนรู้แบบรายบุคคลและสามารถส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กให้สูงขึ้น การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งเสริมความสามารถเข้าใจทัศนะของผู้อื่นได้ดีกว่าการเรียนรู้แบบแข่งขัน

Gillies (2000) วิจัยเรื่อง ความคงอยู่ของพฤติกรรมร่วมมือและช่วยเหลือในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยทดลองกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มทดลองจำนวน 64 คนได้รับการฝึกพฤติกรรมในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือและกลุ่มควบคุมจำนวน 80 คนที่ไม่ได้รับการฝึก

ในการทดลองจัดกลุ่มเด็กกลุ่มละ 4 คน คณะความสามารถเก่ง ปานกลาง อ่อน และในกลุ่มเป็น เด็กหญิง 2 คน เด็กชาย 2 คน พบว่า เด็กกลุ่มทดลองแสดงพฤติกรรมร่วมมือและสามารถอธิบาย ในการตอบสนองการขอความช่วยเหลือตลอด 3 ช่วงระยะเวลา เด็กกลุ่มทดลองใช้การคิดระดับสูง เช่น การให้ข้อมูลเฉพาะที่เป็นรูปธรรมและเหตุผลในการมีปฏิสัมพันธ์และได้คะแนนแบบตอบ คำถามสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก

Jordan (1997) วิจัยเรื่อง ทักษะสังคมผ่านการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทดลองกับ เด็กจำนวน 26 คนของทุกช่วงชั้นการศึกษาและทุกช่วงชั้นความสามารถทางสังคม โดยมุ่งศึกษา ผลที่มีต่อเด็กอายุ 10-12 ปี เป็นเด็กชาย 4 คนและเด็กหญิง 2 คน โดยให้เด็กทำกิจกรรมแบบ ร่วมมือเป็นคู่และกลุ่มใหญ่ เป็นเวลา 10 สัปดาห์ พบว่า เด็กยินดีที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มแม้ว่า เขาจะไม่ชอบสมาชิกในกลุ่มบางคนก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของเด็กที่มักแยกตัวคนเดียวดีขึ้นทั้งต่อเพื่อนและครู งานวิจัยยังเสนอข้อค้นพบว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถส่งเสริม ทักษะทางสังคมได้กับเด็กทุกอายุ

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถส่งเสริมทักษะทาง สังคม ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของเด็กต่อผู้อื่นดีขึ้น ตระหนักถึงความสำคัญของ ผู้อื่นและยังช่วยส่งเสริมการเข้าใจทัศนะของผู้อื่นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้สูงขึ้นอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และฝึกทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กรัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมฯ

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมฯ

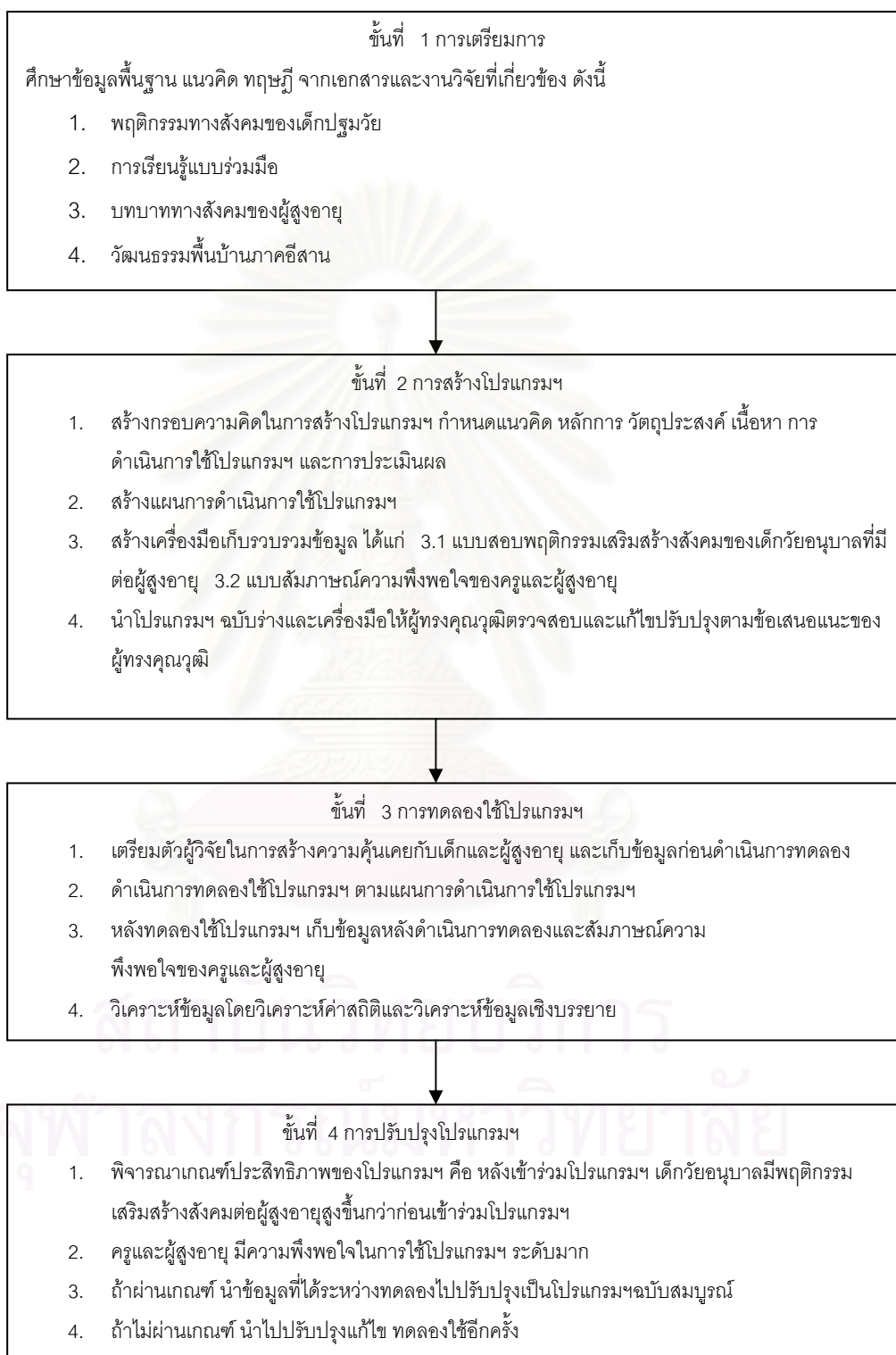
ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมฯ

ขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยได้นำเสนอไว้ในแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใย
ระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม
ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ**

รายละเอียดของการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อ กำหนด แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ดังนี้

- 1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการของเด็กวัย 3-5 ปี
- 1.2 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning)
- 1.3 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ บทบาทผู้สูงอายุสังคมไทยในปัจจุบันและ บทบาทของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน
- 1.4 ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคอีสาน ฮีตสิบสองคองสิบสี่
- 1.5 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพชุมชน โรงเรียนและเด็กในพื้นที่ศึกษา โดยเข้า ชุมชนทำความคุ้นเคยกับคนในชุมชน สนทนาพูดคุยเพื่อค้นหาผู้สูงอายุที่มีภูมิ ปัญญาและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานทั้ง 5 ด้าน
- 1.6 ศึกษาหลักการสร้างโปรแกรมฯ การสร้างเครื่องมือการวิจัย การวิเคราะห์และ ประเมินผลโปรแกรมฯ
- 1.7 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เพื่อสร้างกรอบความคิดในการสร้างโปรแกรมฯและ เครื่องมือการวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมฯ

2.1 ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมฯ ดำเนินการดังนี้

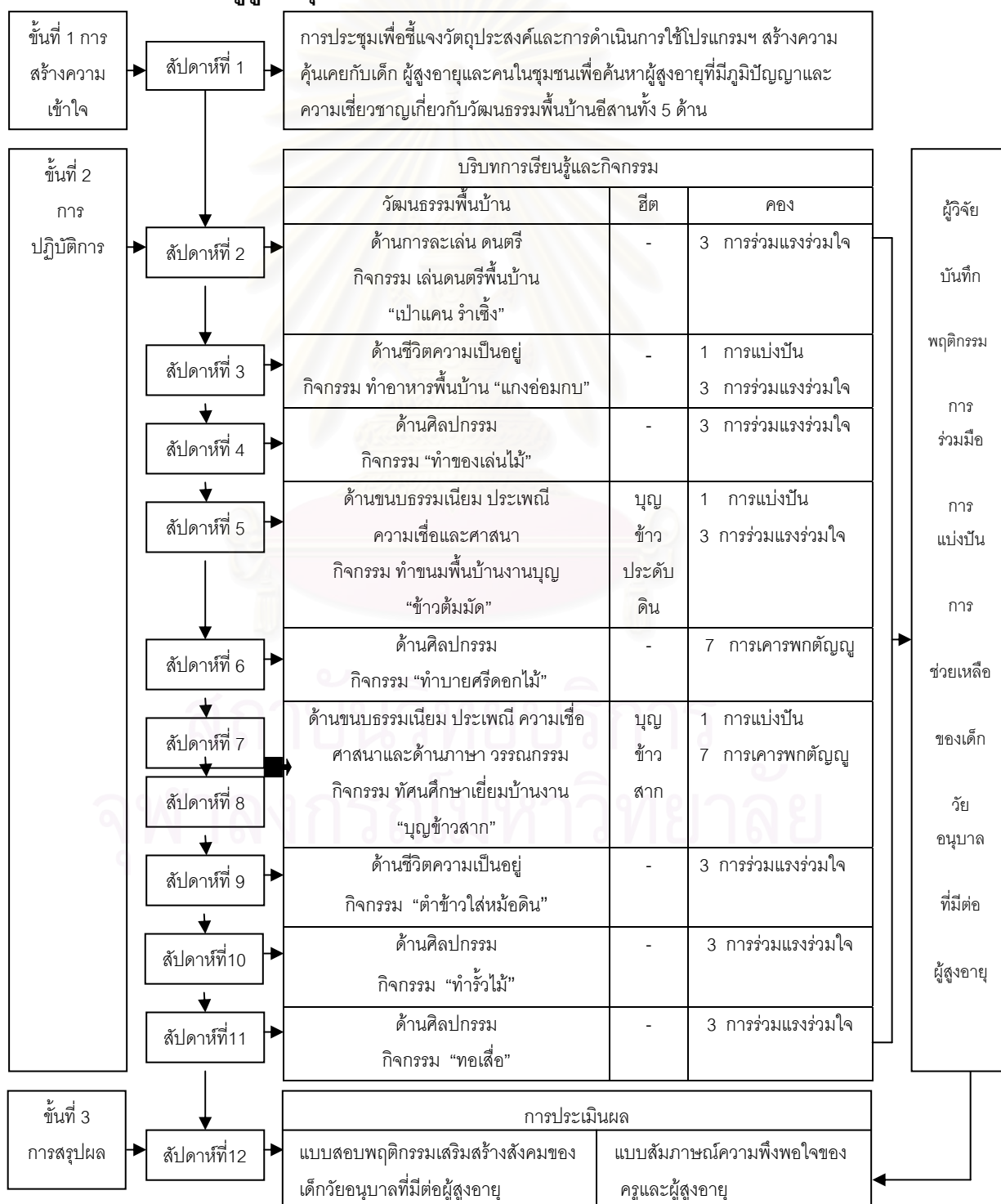
2.1.1 สร้างกรอบความคิดของโปรแกรมฯโดยกำหนดแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผลฯ ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.2 สร้างโปรแกรมฯฉบับร่างและแผนดำเนินการใช้โปรแกรมฯ โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นฐานอีสานมาสร้างเป็นโปรแกรมฯฉบับร่างและแผนดำเนินการใช้โปรแกรมฯซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการและขั้นที่ 3 การสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แผนการดำเนินงานใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

2.1.3 นำโปรแกรมฯฉบับร่างและแผนดำเนินการใช้โปรแกรมฯ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินผล แล้วนำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข รายละเอียดของการปรับปรุงโปรแกรมฯตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สรุปไว้ในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปข้อมูลการตรวจสอบโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ก่อนการทดลอง

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ
กระบวนการใช้โปรแกรมฯ	กิจกรรมในแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ควรปรับให้สอดคล้องกับฤดูกาลและประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่	ตรวจสอบและปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับฤดูกาลและประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่
	ควรมีกิจกรรมที่เป็นงานผู้ชายด้วยในแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ	เพิ่มเติมกิจกรรมที่เป็นงานผู้ชายลงในแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ได้แก่ งานไม้และงานจักสาน
	กิจกรรมควรครอบคลุมวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน 5 ด้าน ตามนิยามศัพท์	เพิ่มเติมกิจกรรมครอบคลุมวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน 5 ด้าน
	ควรเน้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นและแสดงความเห็นใจเมื่อผู้สูงอายุเผชิญกับปัญหาและความยากลำบาก เพื่อฝึกให้เกิดการแสดงพฤติกรรมอย่างต่อเนืองตลอดทั้งโปรแกรมฯ	กำหนดเวลาในแต่ละกิจกรรมให้ยืดหยุ่นต่อการฝึกปฏิบัติของเด็กทุกคน

2.2 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามพฤติกรรม เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุและแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.2.1 สร้างแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม

1) สร้างกรอบความคิดในการสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอน ดังนี้

1.1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการวัด โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ

1.2) ศึกษาตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัด เพื่อสร้างแบบสอบถามการณและเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมทางสังคม

1.3) สร้างกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล สถานการณ์สอบและพฤติกรรมบ่งชี้ โดยการสังเกตและบันทึกข้อมูลพฤติกรรมเด็กจากสถานการณ์ที่ 1 และสถานการณ์ที่ 2

2) สร้างแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

2.1) ลักษณะแบบสอบถาม มีดังนี้ คือ เป็นแบบสอบถามปฏิบัติก่อนและหลังการทดลองในสถานการณ์จำลองในชีวิตจริง โดยใช้สถานะและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้สูงอายุในแต่ละสถานการณ์ที่มีความคุ้นเคยกับเด็กอย่างเท่าเทียมกัน รวม 2 สถานการณ์ ได้แก่

1. สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง ป้าและเด็กๆร่วมกันทำอาหารที่บ้าน”ส้มตำ”

2. สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ลุงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กๆที่โรงเรียน โดยแต่ละสถานการณ์ใช้สำหรับวัดตัวบ่งชี้พฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือ ดังตารางที่ 3 ดังนี้

สถานวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 องค์ประกอบของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ
ผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2
1.พฤติกรรมการร่วมมือ		
1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ	✓	✓
1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	✓	✓
1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ	✓	✓
1.4 แสดงความคิดเห็นได้	✓	✓
2.พฤติกรรมการแบ่งปัน		
2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	✓	✓
2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ	✓	✓
3.พฤติกรรมการช่วยเหลือ		
3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง	✓	✓
3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	✓	✓
3.3 ให้คำแนะนำง่าย ๆ แก่ผู้สูงอายุ	✓	✓
3.4 แสดงความเห็นใจกับผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก	✓	✓

2.2) สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์และประเมิน โดยเกณฑ์การประเมินใช้
มาตราส่วนประมาณค่า ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ
ผู้สูงอายุ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน
พฤติกรรมการร่วมมือ	
1. วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้	
- สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเองโดยที่ไม่ได้รับการ กระตุ้นหรือได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ	2
- สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำจากผู้สูงอายุ	1
- ไม่สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้แม้จะมีการกระตุ้นหรือให้คำแนะนำจากผู้สูงอายุ	0

ตารางที่ 4 (ต่อ) เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ
ผู้สูงอายุ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	
- มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง	2
- มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยได้รับการกระตุ้นหรือคำแนะนำจากผู้สูงอายุ	1
- ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือแม้มีการกระตุ้นจากผู้สูงอายุก็ไม่สามารถตัดสินใจได้	0
3. รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ	
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุโดยไม่ต้องเตือนหรือคอยบอก	2
- สนใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1
- ไม่สนใจและไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ	0
4. แสดงความคิดเห็นได้	
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง	2
- แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำจากผู้สูงอายุ	1
- ไม่แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแม้จะได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำจากผู้สูงอายุ	0
พฤติกรรมการแบ่งปัน	
1. การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	
- รู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- รู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการบอกหรือเตือน	1
- ไม่แบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	0
2. การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ	
- รู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องบอกหรือเตือน	2
- รู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1
- ไม่รอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้หรือแย่งใช้อุปกรณ์ ของใช้จากผู้สูงอายุ	0

ตารางที่ 4 (ต่อ) เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มี
ต่อ ผู้สูงอายุ

พฤติกรรม	ระดับคะแนน
พฤติกรรมการช่วยเหลือ	
1. ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง	
- ช่วยเหลือผู้สูงอายุได้เมื่อผู้สูงอายุขอร้องโดยไม่ต้องบอกหรือกระตุ้นให้ทำ	2
- ช่วยเหลือผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือบอกให้ทำ	1
- นิ่งเฉย ไม่ช่วยเหลือผู้สูงอายุแม้จะได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	0
2. เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	
- เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุแม้ผู้สูงอายุไม่ได้ร้องขอได้ด้วยตัวเอง	2
- เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	1
- นิ่งเฉย ไม่เสนอตัวเข้าช่วยเหลือผู้สูงอายุแม้จะได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	0
3. ให้คำแนะนำง่าย ๆ แก่ผู้สูงอายุ	
- ให้คำแนะนำง่าย ๆ แก่ผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเอง	2
- ให้คำแนะนำง่าย ๆ แก่ผู้สูงอายุได้โดยได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	1
- ไม่ให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุแม้ได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	0
4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก	
- แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก โดยใช้คำพูดปลอบโยนหรือแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	2
- แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก โดยได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	1
- ไม่แสดงความรู้สึกเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบากแม้ได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	0

3) นำแบบสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ และเกณฑ์การประเมินที่สร้างเสร็จไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข รายละเอียดการปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปข้อมูลการตรวจสอบแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็ก
วัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ส่วนประกอบ	ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	สิ่งที่ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ
องค์ประกอบของตัวแปร	องค์ประกอบของตัวแปรบางตัวควร ยุบรวมกันเพราะอยู่ในหมวดหมู่ เดียวกัน และบางตัวควรตัดทิ้ง เพราะเป็นคำที่กว้างและมี ความหมายใหญ่เกินกว่าตัวแปร	ยุบองค์ประกอบของตัวแปร ได้แก่ การรู้จักแบ่งปันอาหารให้แก่ ผู้สูงอายุ รวมกับ การรู้จักแบ่งปัน อุปกรณ์ ของใช้ให้แก่ผู้สูงอายุ เป็น การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรือ อาหารให้แก่ผู้สูงอายุ
การคิดคะแนน	การคิดคะแนนควรเขียนให้ชัดเจน โดยควรระบุคะแนนเต็มของ แบบสอบถามในแต่ละสถานการณ์	ระบุคะแนนเต็มของแบบสอบถามใน แต่ละสถานการณ์

4) นำแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองนำร่องกับเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี โรงเรียนบ้านต้นคูเหนือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 15 คน
แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (inter-rater reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ
97% ในการใช้เกณฑ์วิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูประจำชั้นของเด็กมีวุฒิ
การศึกษาระดับปริญญาโทด้านการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา
ปฐมวัย 12 ปีและได้รับการฝึกอบรมจากสถาบันต่างๆเกี่ยวกับเด็กวัยอนุบาล

2.2.1 สร้างแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูในการดำเนินการใช้
โปรแกรมฯ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาหลักเกณฑ์การสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสารและตำราที่
เกี่ยวข้อง

2) สร้างกรอบความคิดในการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูในการ
ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ดังตารางที่ 6 และกำหนดวิธีดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์
แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยกำหนดเฉพาะแนวคำถามไว้ล่วงหน้า แล้วจึงสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ

เป็นกลุ่มตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยอาจดัดแปลงคำถามให้เหมาะสมตามสถานการณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ตารางที่ 6 กรอบความคิดในการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ประเด็นคำถาม
1. วัตถุประสงค์	- ความรู้สึกต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ
2. เนื้อหา	- ความเหมาะสมของกิจกรรมในโปรแกรมฯ
3. ประโยชน์	- คุณค่าของโปรแกรมฯ ต่อตัวครู ผู้สูงอายุและเด็ก

3) กำหนดเกณฑ์การประเมินความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ เป็น 3 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจมาก พึงพอใจ และไม่พึงพอใจ ดังนี้

พึงพอใจมาก หมายถึง พฤติกรรมที่ครูหรือผู้สูงอายุบอกถึงความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ได้มากกว่า 1 ข้อ

พึงพอใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูหรือผู้สูงอายุบอกถึงความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ได้ 1 ข้อ

ไม่พึงพอใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูหรือผู้สูงอายุบอกถึงความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ไม่ได้เลย

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมฯ

นำโปรแกรมฯและแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำโปรแกรมฯไปใช้ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ ดังนี้

3.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรในการวิจัย คือ เด็กอายุ 4-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าฆ่าโคกสีและโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โรงเรียนทั้งสองแห่ง เป็นโรงเรียนที่มีลักษณะ ดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนอยู่ในชุมชนที่เด็กส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่และมีผู้สูงอายุทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ที่ต้องไปประกอบอาชีพที่อื่น
- 2) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนที่ยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอีสานและดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่
- 3) เป็นโรงเรียนที่มีครูประจำชั้นอนุบาลเป็นคนในชุมชนและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในชุมชนและสามารถทำงานร่วมกับผู้สูงอายุในชุมชน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าฆ่าโคกสี จำนวน 15 คนและโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก จำนวน 15 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จากนั้นเลือกแบบเจาะจง โดยให้เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี จำนวน 15 คน โรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าฆ่าโคกสี เป็นกลุ่มทดลอง และเด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี จำนวน 15 คน โรงเรียนบ้านหนองเหล็ก เป็นกลุ่มควบคุม

3.2 ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ เตรียมการก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ ดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ และหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 เตรียมการก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ

- 1) ออกเยี่ยมบ้านเด็กและสำรวจชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้แก่ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน
- 2) แสวงหาทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ทรงภูมิปัญญาในวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้ง 5 ด้านโดยยึดวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหลักเข้าร่วมโปรแกรมฯ แสวงหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นและประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่จะเกิดขึ้นในช่วงดำเนินการใช้โปรแกรมฯ จากการพูดคุยสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับผู้สูงอายุในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม
- 3) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ วิธีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กแต่ละคนในช่วงก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลโดยการสังเกตจากวิดีโอเทปที่ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกไว้เพื่อป้องกันการผิดพลาดจากการสังเกต ในสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุทั้งหมด 2 สถานการณ์ซึ่งสถานการณ์ที่ 1 เรื่อง ป้าและเด็กๆ ร่วมกันทำอาหารพื้นบ้าน"ส้มตำ"ที่โรงเรียน ใช้วัดพฤติกรรม

ทั้งหมด 10 พฤติกรรม เก็บข้อมูลวันจันทร์-ศุกร์ ระหว่างเวลา 7.00 – 9.30 น. และสถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ลุงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็ก ๆ ที่โรงเรียน ใช้วัดพฤติกรรมทั้งหมด 10 พฤติกรรม เก็บข้อมูลวันเสาร์-อาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00 – 9.30 น. จากนั้นบันทึกพฤติกรรมของเด็กลงในแบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

3.2.2 ดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ

ดำเนินการตามแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ การสร้างความเข้าใจ ใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์ การปฏิบัติการ ใช้ระยะเวลา 10 สัปดาห์และการสรุปผล ใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์

1) การสร้างความเข้าใจ ผู้วิจัยจัดประชุมครู ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุเพื่ออธิบาย ชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) การปฏิบัติการ ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ ประกอบด้วย 9 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรม เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง”
2. กิจกรรม ทำอาหารพื้นบ้าน “แกงอ่อมกบ”
3. กิจกรรม ทำของเล่นไม้
4. กิจกรรม ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด”
5. กิจกรรม ทำบายศรีดอกไม้ม
6. กิจกรรม ทักษะศึกษา “เยี่ยมบ้านงานบุญข้าวสาก” กิจกรรมนี้ใช้

ระยะเวลา 2 สัปดาห์ประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในงานบุญ และทักษะศึกษาที่วัดและในชุมชน

7. กิจกรรม ตำข้าวใส่หม้อดิน
8. กิจกรรม ทำริ้วไม้
9. กิจกรรม ทอเสื่อ

3) การสรุปผล ผู้วิจัยจัดให้เด็กนำเสนอผลงานที่ทำร่วมกับผู้สูงอายุและร่วมสนทนากลุ่มย่อยกับผู้สูงอายุถึงแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

กลุ่มควบคุมได้รับการจัดประสบการณ์ที่ครูประจำชั้นจัดขึ้นตามปกติ โดยใช้เนื้อหาเดียวกันกับกลุ่มทดลองและมีชั้นการสอนที่เท่าเทียมกัน นำเสนอตามแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 การเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือและ
การจัดประสบการณ์แบบปกติ

กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ	การจัดประสบการณ์แบบปกติ
ขั้นที่ 1 วางแผนทำกิจกรรม เป็นการสนทนาระหว่างเด็กและผู้สูงอายุเพื่อกำหนดสมาชิกกลุ่ม เป้าหมายของกลุ่ม วางแผน ลำดับขั้นตอนการทำกิจกรรมร่วมกัน	ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กเล่าประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของเด็ก
ขั้นที่ 2 กำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม เป็นการสนทนาตกลงร่วมกันระหว่างเด็กและผู้สูงอายุเกี่ยวกับการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต่างกันของแต่ละคน แต่ละรุ่นแต่ละวัย อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จทั้งของตนเองและของกลุ่ม	ขั้นที่ 2 การสนทนา เป็นการสนทนาร่วมกันระหว่างครูและเด็กเกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้ โดยครูใช้คำถามกระตุ้น
ขั้นที่ 3 กิจกรรมกลุ่ม เป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มผ่านสื่อที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและในชุมชน เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ เกิดการยอมรับ เคารพ ไว้วางใจและเห็นอกเห็นใจในความจำกัดตามวัย	ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กทำงานศิลปะที่สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ โดยให้เด็กเลือกตามความสนใจ ได้แก่ การปั้น การวาดและการประดิษฐ์ผลงาน
ขั้นที่ 4 สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นการพูดคุยสนทนาระหว่างเด็กและผู้สูงอายุเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำร่วมกัน สรุปความสำเร็จของกลุ่ม ความพึงพอใจของสมาชิก สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขในการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุในครั้งต่อไป เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลต่างรุ่น ต่างวัย เคารพความคิดและความสามารถที่แตกต่างจากตน	ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้อธิบายเกี่ยวกับผลงานของตัวเองและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของตนร่วมกับเพื่อนและครู

3.2.3 หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ประเมินผลโปรแกรมฯโดยใช้แบบสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุและประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์

3.3 การวิเคราะห์ค่าสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ ดังนี้

1) ประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยใช้เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในการให้คะแนน โดยกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลความหมายของข้อมูล ดังตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 ช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลความหมายของข้อมูล

ช่วงคะแนน	ระดับคะแนน	ความหมาย	ระดับพฤติกรรม
0.00 - 15.49	0	ไม่แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม หรือแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมน้อย	ระดับ 0 ไม่แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม
15.50 - 24.49	1	แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมนปานกลาง	ระดับ 1 แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมโดยได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ
24.50 - 40.00	2	แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมมาก	ระดับ 2 แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมด้วยตัวเองโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ

2) นำคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาคำนวณหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) ของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในด้านการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือ ก่อนและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยการทดสอบค่าที่ (t-test) ที่ระดับมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

4) สรุปผลเชิงบรรยายเกี่ยวกับพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุตั้งแต่เริ่มโปรแกรมฯ จนจบโปรแกรมฯ

5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มาวิเคราะห์ โดยหาจำนวนของครูและผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

3.4 การวิเคราะห์และรายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับการทดลองใช้โปรแกรมฯ ดังนี้

1) รายงานผลการประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

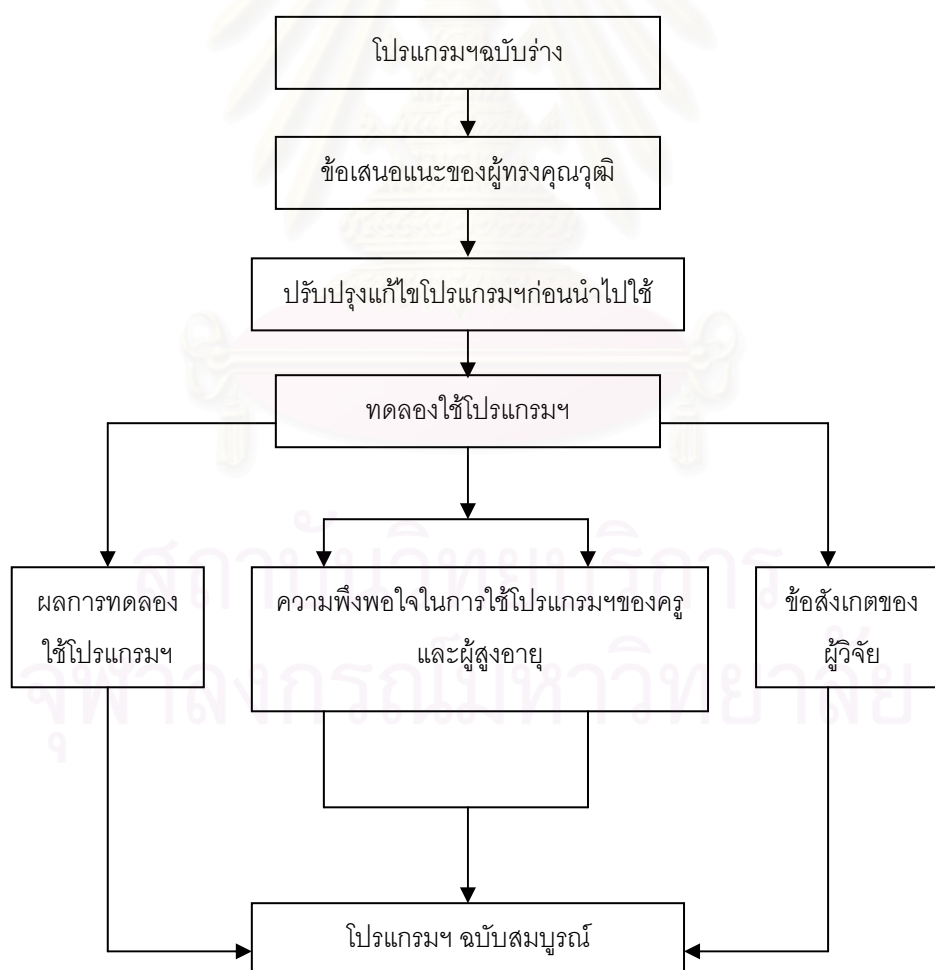
2) รายงานผลการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมฯ

4.1 สรุปผลการวิเคราะห์ทั้งหมดนำมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯ ครั้งสุดท้ายให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

4.2 นำเสนอโปรแกรมฯ ฉบับสมบูรณ์ โดยนำเสนอขั้นตอนการปรับปรุงโปรแกรมฯ ในแผนภูมิที่ 5 ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 ขั้นตอนการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และชักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และ
ฝึกทอสาวยไยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของ
เด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ นำเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าทางสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้และ
ฝึกทอสาวยไยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของ
เด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้
และฝึกทอสาวยไยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็ก
วัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

ตอนที่ 3 การปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และฝึกทอสาวยไยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรม
พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 4 การนำเสนอโปรแกรมการเรียนรู้และฝึกทอสาวยไยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรม
พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าทางสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้ และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปลความหมายจากการ วิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรม เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง

$\bar{X}$ แทน ค่ามัชฌิมเลขคณิต

S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

t แทน คะแนนวิกฤต

ตอนที่ 1.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง

	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ			หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
กลุ่มทดลอง	15.13	5.89	ไม่แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมหรือแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมน้อย	34.67	3.56	แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมมาก
กลุ่มควบคุม	14.40	2.32	ไม่แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมหรือแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมน้อย	17.07	3.01	แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมปานกลาง

ตอนที่ 1.2 การวิเคราะห์ค่าทางสถิติของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุโดยการเปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง

1.2.1 ผลการเปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการใช้การทดสอบค่าที่ (t-test) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตัวอย่างประชากร	$\bar{X}$	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	15.13	5.89	0.45
กลุ่มควบคุม	14.40	2.32	

$p < .05$ ($.05_{t28} = 1.021$)

จากตารางที่ 9 พบว่า ก่อนการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 แสดงว่า ก่อนการทดลองเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน

1.2.2 ผลการเปรียบเทียบค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการใช้การทดสอบค่าที่ (t-test) รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตัวอย่างประชากร	$\bar{X}$	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	34.67	3.56	14.62*
กลุ่มควบคุม	17.07	3.01	

* $p < .05$ ($.05_{t28} = 1.021$)

จากตารางที่ 10 พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่ามัชฌิมเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 แสดงว่า หลังการทดลองเด็กกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และฝึกทอสาบายระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตอนที่ 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

1.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

หลังการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ของผู้สูงอายุ 13 คน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1) ด้านความรู้สึกต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ผู้สูงอายุทุกคนมีความรู้สึกพึงพอใจมากที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ ผู้สูงอายุทุกคนรู้สึกดีใจและภูมิใจที่ได้นำความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานมาถ่ายทอดให้กับเด็กๆ รวมทั้งรู้สึกเป็นเกียรติที่ครูและชุมชนให้ความสำคัญโดยการเชิญไปทำกิจกรรมร่วมกับเด็กหรือแม่แต่การที่เด็กๆ เข้ามาทำกิจกรรมกับตนในชุมชน ซึ่งตนก็พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและทุ่มเทอย่างเต็มที่

2) ด้านความเหมาะสมของกิจกรรมในโปรแกรมฯ ผู้สูงอายุทุกคนเห็นด้วยกับกิจกรรมในโปรแกรมฯ โดยให้สัมภาษณ์ในทำนองเดียวกันว่า ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ของเก่าแก่ของอีสานเรา รู้ที่มาของวัฒนธรรมประเพณีว่าเป็นมาอย่างไร จะได้สืบทอดประเพณีเหล่านั้นไว้ไม่ให้สูญหาย รวมถึงประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยรู้จักเพราะเรียนแต่วิชาการอย่างเดียว

3) ด้านคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรมฯ

ด้านคุณค่าต่อตัวเอง

ผู้สูงอายุ 13 คน ให้ความเห็นว่าโปรแกรมฯ ทำให้เด็กและผู้สูงอายุได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้นจากการที่เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านจากผู้สูงอายุโดยทำกิจกรรมร่วมกันและเห็นว่าเป็นโอกาสให้ตนได้พัฒนาตัวเองในการนำภูมิปัญญาเก่าแก่มาใช้จะได้ไม่ลืมและให้เด็กๆ สืบทอดต่อไปอีกด้วย

ผู้สูงอายุ 5 คน เห็นว่าทำให้ตนได้รู้จักเด็กว่าเด็กวัยนี้มีความคิด ความสนใจอย่างไรและสามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งบางกิจกรรมตนไม่คิดว่าเด็กๆจะสามารถทำได้

ผู้สูงอายุ 3 คน เห็นว่าโปรแกรมฯทำให้ตนได้สนุกสนานกับเด็ก ทำให้ไม่เหงาและรู้สึกว่าคุณค่า

ด้านคุณค่าต่อตัวครู ผู้สูงอายุทุกคนมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ครูก็ได้รับความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานไปสอนเด็กๆต่อไปและเป็นโอกาสที่ครูได้เรียนรู้ด้วยเพราะตัวครูเองก็ไม่ได้รู้ทุกอย่างและปกติครูก็มักจะออกแต่ความคิดเห็น ผู้สูงอายุ 4 คน เห็นว่าการที่ครูได้มาเรียนรู้ด้วยนั้นจะช่วยสืบทอดให้วัฒนธรรมอีสานเก่าแก่นี้คงอยู่ต่อไปเพราะเมื่อครูนำวัฒนธรรมพื้นบ้านไปสอนเด็กๆตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษา วัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ก็จะคงอยู่ไม่สูญหายไป ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยให้โรงเรียนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านแก่เด็กในรุ่นต่อๆมา

ด้านคุณค่าต่อตัวเด็ก ผู้สูงอายุทุกคนให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า โปรแกรมฯทำให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานเก่าแก่ที่ไม่ค่อยมีใครสนใจที่จะนำมาให้เด็กๆได้เรียนรู้ ซึ่งตนอยากจะถ่ายทอดไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไปไม่ให้สูญหายเพราะเสียสายภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมมาและมีผู้สูงอายุ 6 คนได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “สมัยนี้พ่อแม่ครูบาอาจารย์พาเด็กห่างเหินจากผู้สูงอายุ คนเรียนก็เรียนไป คนแก่ก็แก่ไป ไม่มีการนำมารวมกัน การที่ให้เด็กและผู้สูงอายุได้มาทำกิจกรรมร่วมกันนั้น ทำให้เด็กและผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น สังเกตได้จากเวลาเดินผ่านก็จะทักทายสวัสดิ์หรือถามถึงว่าเมื่อไหร่คุณตาคุณยายจะมาสอนอีก เดี่ยวนี้เด็กเขาอยากรู้อะไรที่เป็นของพื้นบ้านเขาก็จะไปถามคุณตาคุณยาย ซึ่งเด็กเขาก็จะนึกถึง”

4) *ด้านข้อเสนอแนะที่มีต่อโปรแกรมฯ* ผู้สูงอายุ 2 คนได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมกิจกรรมเกี่ยวกับการจักสานของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สานสวิง สานตะกร้าและ ผู้สูงอายุ 1 คนได้เสนอแนะว่าช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ผู้สูงอายุจะมีเวลาให้มากกว่านี้และฤดูนี้สามารถทำกิจกรรมได้หลากหลายเพราะว่างเว้นจากการทำนา อีกทั้งสภาพอากาศเอื้ออำนวยมากกว่าและอยากให้ครูนำกิจกรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ในช่วงเดือนนี้ไปสอนเด็กๆด้วย

1.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของครูเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ดังนี้

หลังการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯของครู 2 คน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1) ด้านความรู้สึกต่อการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ครูทุกคนรู้สึกดีใจ ประทับใจ ที่ได้เรียนรู้ความรู้สึกและความมุ่งมั่นของผู้เฒ่าผู้แก่ที่อุทิศตนอย่างมุ่งมั่นเพื่อลูกหลาน รู้สึกดีที่ทำให้เด็กได้ซึมซับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

2) ด้านความเหมาะสมของกิจกรรมในโปรแกรมฯ ครูทุกคนเห็นด้วยเพราะ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้เฒ่าผู้แก่ ได้เห็นความเอื้ออาทรระหว่างเด็กกับเด็ก ระหว่างเด็กกับผู้เฒ่าผู้แก่ผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรม ธรรมชาติและภูมิปัญญา

3) ด้านคุณค่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรมฯ

ในด้านคุณค่าต่อตัวเอง ครูทุกคนมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ทำให้ตนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมในหลายรูปแบบ เช่น อาหาร ดนตรี ของเล่น ได้เรียนรู้เทคนิควิธีการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรม ได้แนวความคิดสืบสานวัฒนธรรมให้คงอยู่และทำให้ตนได้คุ้นเคยกับผู้สูงอายุในชุมชนมากขึ้น

ในด้านคุณค่าต่อตัวครู ครูทุกคนมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการสืบสานวัฒนธรรมสู่ห้องเรียนและแนวคิดในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้จากวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ในด้านคุณค่าต่อตัวเด็ก ครูทุกคนเห็นว่า ทำให้เด็กได้ใกล้ชิดผูกพันกับผู้สูงอายุ เกิดการเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุและได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างสนุกสนาน

4) ด้านข้อเสนอแนะที่มีต่อโปรแกรมฯ ครู 1 คน ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมด้านการเพาะปลูกเพราะเป็นช่วงหน้าฝน

หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ผู้สูงอายุ 13 คนและครู 2 คน บอกความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ได้มากกว่า 1 ข้อ แสดงว่าผู้สูงอายุและครูมีความพึงพอใจมากต่อการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ คือ ร้อยละ 80 ของครูและผู้สูงอายุต้องมีความพึงพอใจในระดับมาก จึงถือได้ว่าประสิทธิภาพในด้านการระดมทุนการการใช้โปรแกรมฯผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายระหว่างการทำนการใช้โปรแกรมฯ

การวิเคราะห์ผลการทดลองจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุกับเด็กวัยอนุบาลอายุ 4 - 6 ปี จำนวน 15 คน จัดกิจกรรมทั้งหมด 9 กิจกรรมในระยะเวลาการปฏิบัติการโปรแกรมฯ เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ปรากฏผลดังนี้

ตอนที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุของเด็กวัยอนุบาลระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงระยะต้นโปรแกรมเด็กยังไม่แสดงพฤติกรรมนักและยังต้องให้ผู้สูงอายุกระตุ้นซ้ำ คอยตักเตือนจึงจะแสดงพฤติกรรม เมื่อระยะกลางโปรแกรมเด็กเริ่มคุ้นเคยและมีประสบการณ์การทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ มีความเข้าใจในข้อจำกัดของผู้สูงอายุมากขึ้นจึงสามารถแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมได้โดยไม่ต้องคอยบอกหรือเตือน แม้บางพฤติกรรมอาจต้องคอยตักเตือนบ้าง เช่น การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ ในช่วงระยะสุดท้ายโปรแกรมฯ เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมได้ดีขึ้นมาก โดยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องบอกหรือตักเตือน สามารถร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุได้ครั้งละนานๆ โดยผู้สูงอายุเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถส่งผลให้เด็กมีโอกาสแสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมได้และดีขึ้นตามลำดับ แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 11 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และ 68
วัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

ลำดับที่	ตัวอย่าง	บริบทการเรียนรู้และกิจกรรม			องค์ประกอบของพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม ระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ
		วัฒนธรรมพื้นบ้าน	ฮีต	คอง		
2	1	ด้านการละเล่น ดนตรี กิจกรรมที่ 1 เล่นดนตรีพื้นบ้าน "เป่าแคน รำเซิ้ง"	-	3 การร่วมแรงร่วมใจ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 1.4 แสดงความคิดเห็นได้	ในการฟังดนตรีที่ผู้สูงอายุแสดง เด็กจะตัดสินใจว่าต้องการดนตรี ทำนองที่มีจังหวะเร็ว เด็กยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ
3	2	ด้านชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ 2 ทำอาหารพื้นบ้าน "แกงฮ่อมกน"	-	1 การแบ่งปัน 3 การร่วมแรงร่วมใจ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุร้องขอ	เมื่อผู้สูงอายุขอเรื่องเบ้าปฏิเสและบอกหาไม่รู้จักผ่านมือ
4	3	ด้านศิลปกรรม กิจกรรมที่ 3 "ทำของเล่นไม้"	-	3 การร่วมแรงร่วมใจ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ 1.4 แสดงความคิดเห็นได้	เด็กไม่ร่วมวางแผนทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุก่อนการทำกิจกรรม เด็กไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุก่อนการทำกิจกรรม เด็กยังไม่คอยกล้าแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้สูงอายุ
5	4	ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและศาสนา กิจกรรมที่ 4 ทำขนมพื้นบ้านนางบุญ "ข้าวต้มมัด"	บุญข้าวประดับดิน	1 การแบ่งปัน 3 การร่วมแรงร่วมใจ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ 2. พฤติกรรมการแบ่งปัน 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์หรือของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ 3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	เด็กตั้งใจฟังประวัติและเขียนชื่อผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุให้คำแนะนำ เด็กนำข้าวต้มมัดทำบุญถวายพระที่วัดร่วมกับผู้สูงอายุ เด็กอาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุร้องขอ
6	5	ด้านศิลปกรรม กิจกรรมที่ 5 "ทำบายศรีดอกไม้"	-	7 การเคารพศรัทธา	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. พฤติกรรมการแบ่งปัน 2.2 การรู้จักยกย่องโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ 3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ 3.4 แสดงความเห็นใจกับผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือพบกับความยากลำบาก	เด็กสามารถตัดสินใจได้ว่าตนเองจะช่วยเหลือในงาน ระดับความเข้าใจได้ เด็กสามารถยกย่องขอบคุณการใช้อุปกรณ์ของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุผู้สูงอายุต้องคอยเตือน เด็กอาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุในหน้าที่ที่ตนเองนัด เด็กแสดงความเห็นใจและเข้าใจในความจำเป็นที่ทางรายการของผู้สูงอายุมากขึ้น
7-8	6	ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและ ด้านภาษา วรรณกรรม กิจกรรมที่ 6 ทักษะการเขียนบ้าน งาน "บุญข้าวลาก"	บุญข้าวลาก	1 การแบ่งปัน 7 การเคารพศรัทธา	2. พฤติกรรมการแบ่งปัน 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์หรือของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ 1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ	เด็กนำอาหารที่บ้านของตนมีเพื่อนไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ เด็กสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวในวัยเด็กของผู้สูงอายุเล่า
9	7	ด้านชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ 7 "คำขำไสนั่นดิน"	-	3 การร่วมแรงร่วมใจ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ 1.4 แสดงความคิดเห็นได้ 3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.3 ให้คำแนะนำกับผู้สูงอายุ	เด็กสามารถวางแผนทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุได้ เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับผู้สูงอายุ เด็กปฏิบัติตามที่ผู้สูงอายุให้คำแนะนำ เด็กกล้าแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ เด็กให้ข้อเสนอแนะผู้สูงอายุต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะทำกิจกรรม
10	8	ด้านศิลปกรรม กิจกรรมที่ 8 "ทำข้าวโน"	-	3 การร่วมแรงร่วมใจ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุร้องขอ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	เด็กช่วยเหลือผู้สูงอายุตามที่ผู้สูงอายุร้องขอทันที เด็กอาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ
11	9	ด้านศิลปกรรม กิจกรรมที่ 9 "ทอยเสื่อ"	-	3 การร่วมแรงร่วมใจ	2. พฤติกรรมการแบ่งปัน 2.2 การรู้จักยกย่องโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ	เด็กสามารถยกย่องขอบคุณได้มากและต่อเนื่องโดยไม่หยุดยั้ง

ระยะสัปดาห์ที่ 2-4 กิจกรรม เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง” กิจกรรม ทำอาหารพื้นบ้าน “แกงอ่อมกบ” และกิจกรรม “ทำของเล่นไม้”

ตัวอย่างที่ 1 ในกิจกรรม เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง” คุณตาให้เด็กๆ ช่วยกันตัดสินใจว่าอยากให้คุณตาเป่าแคนเป็นจังหวะทำนองลักษณะใด แต่เด็กยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น คุณตาจึงเป่าทำนองเพลงเป็นตัวอย่างสองทำนองให้เด็กๆ ร่วมกันตัดสินใจ เด็กจึงตัดสินใจว่าต้องการทำนองที่มีจังหวะเร็ว โดยการยกมือ เมื่อเด็กได้ยินเสียงแคนของคุณตาแคนเป่า ดั่งขึ้นเป็นทำนองจังหวะหมอลำที่สนุกสนาน เด็กๆ แสดงท่าทางพ็อนรำไปตามจังหวะและตื่นเต้นดีใจที่ได้ยินเสียงแคน สังเกตได้จากสีหน้า รอยยิ้มและท่าทางการพ็อนรำ เด็กๆ สนุกกับกิจกรรมมาก สังเกตได้จากการเล่นเป่าแคน เป่าโหวต ตีกลองเป็นจังหวะและขอร้องให้ครูเปิดเพลงหมอลำให้พ็อนรำในช่วงหลังรับประทานอาหารกลางวันและก่อนกลับบ้านแม้กิจกรรมนั้นเสร็จสิ้นไปแล้ว เป็นเวลาต่อเนื่องอีก 2-3 สัปดาห์ถัดมา ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เด็กอยาก่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุในสัปดาห์ต่อๆ มา

ตัวอย่างที่ 2 ในกิจกรรมการทำแกงอ่อมกบคุณยายหอมจันทร์ต้องการใช้ฝาหม้อเพื่อที่จะนำมาปิดหม้อแกงให้อาหารสุกเร็วขึ้น เด็กจะได้ไม่รอนานจึงวานเด็กชายโกโด้งให้ไปเอาฝาหม้อที่โรงอาหาร แต่เด็กชายโกโด้งปฏิเสธและบอกว่าไม่รู้จักฝาหม้อ ดังตัวอย่างบทสนทนาต่อไปนี้

คุณยายหอมจันทร์ : โกโด้งไปเอาฝาหม้ออยู่โรงอาหารมาให้ยายแน๊
(โกโด้งไปเอาฝาหม้อที่โรงอาหารมาให้ยายหน่อย)

เด็กชายโกโด้ง : บ่รู้จัก (พูดว่าไม่รู้จักฝาหม้อ)

แม้ผู้สูงอายุขอร้องเด็กชายโกโด้งก็ไม่ยอมไปบอกว่าไกลและแดดร้อน จึงยืนดูเฉยๆ คุณยายหอมจันทร์จึงเรียกเด็กคนอื่นไปแทน

ตัวอย่างที่ 3 ในกิจกรรม “ทำของเล่นไม้” ในช่วงต้นของโปรแกรมฯ เด็กๆ ยังไม่คุ้นเคยกับการมีผู้สูงอายุเข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย ในการวางแผนทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น เด็กๆ ยังไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นกับผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ อุดหนุนและใจเย็น ปรับการใช้คำถามง่ายๆ ช่วยกระตุ้นให้เด็กตอบและแสดงความคิดเห็นเพื่อวางแผนการทำกิจกรรมนั้น เด็กๆ จึงสามารถร่วมตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ ได้ ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

ลุงคำป๋น : มื้อนี้ลุงสิพาเอาไม้เอามาเห็ดเป็นของเล่น เด็กๆอยากเห็ดอียัง
(วันนี้ลุงจะมาทำของเล่นร่วมกับเด็ก เด็กๆอยากทำของเล่นอะไร)

เด็กชายโกโด้ง : มันคือสิเห็ดได้ ไม้มันยาวโพด
(จะทำได้ยังไงเพราะไม้ยาวเกินไป)

ลุงคำป๋น : ชั้นมันยาว สิเห็ดจั่งได้ละมันจั่งสิสั้นลง
(ถ้าไม้ยาวเกินไป จะทำอย่างไรให้ไม้สั้นลง)

เด็กหญิงปอถัก : เอาเลื่อยมาเลื่อย

- เด็กหญิงใหม่ : เอามีดมาพิน
- ลุงคำป็น : สีเอายาวปานไต้ (เด็กต้องการไม้ยาวขนาดเท่าไร)
- เด็กๆ : เด็ก 2-3 คน ชูนิ้วแสดงจำนวนตามที่ต้องการ เช่น 1 หรือ 2 นิ้ว
- ลุงคำป็น : สีเอาซ่าฝามี้อลูงนี้บ่หรือว่าฝามี้อเจ้าของ
(จะเอาขนาดเท่าฝามี้อลูงหรือฝามี้อของเด็กๆดีหละ)
- เด็กๆ : ดูฝามี้อตัวเองแล้วบอกว่าต้องการขนาดเท่าฝามี้อตัวเอง
- ลุงคำป็น : บัดนี้สีพาเลื่อยไม้ เฮาสีเลื่อยม่งนี้โดยบ่หรือเลื่อยม่งไต้ดี
ไผสิไปเอาเลื่อยมา ไผสิช้อยลูงยกไม้มาตัด
(ต่อไปจะเราเลื่อยไม้ เราจะเลื่อยไม้ตรงนี้หรือตรงไหนดี ใครจะ
เป็นคนไปเอาเลื่อยมา ใครจะช่วยลูงยกไม้มาตัด)

เมื่อวางแผนและแบ่งหน้าที่กันเสร็จแล้ว จากนั้นลุงคำป็นและเด็กๆก็ช่วยกันตัดไม้ตามขนาดที่เด็กๆต้องการ โดยเด็กมีส่วนร่วมในการเลื่อยไม้ทุกคน การให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเลื่อยไม้ช่วยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ ช่วยพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อผู้สูงอายุมากขึ้นในการช่วยเหลืองานกันจนประสบความสำเร็จ จากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้สูงอายุต้องถามคำถามซ้ำๆบ่อยครั้งเพื่อกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น แต่สำหรับเด็กบางคนที่ไม่พูดเมื่อผู้สูงอายุถามนั้น ก็จะปฏิบัติตามที่ผู้สูงอายุเสนอแนะหรือตัวอย่างพฤติกรรมของเด็กชายเมฆที่มักไม่ร่วมวางแผนทำกิจกรรมและรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุก่อนการทำกิจกรรม มักจะเริ่มทำกิจกรรมด้วยตัวเอง ไม่รอฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุอยู่เสมอเมื่อคิดว่าตนเองสามารถทำกิจกรรมนั้นได้เองโดยไม่ต้องให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือ เมื่อผู้สูงอายุมาคุยด้วยก็มักแสดงคำพูดที่ไม่ให้ความเคารพ เช่น ไม่มีคำลงท้าย ครับหรือพูดด้วยน้ำเสียงห้วนๆ ไม่สนใจและไม่ต้องการให้มาวุ่นวายกับตนทั้งในขณะที่ทำกิจกรรมและในช่วงพักกลางวันหรือเลิกเรียน

ระยะสัปดาห์ที่ 5-8 กิจกรรม ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด” กิจกรรม ทำบายศรีดอกไม้ และกิจกรรม ทักษะศึกษาเยี่ยมบ้านงาน “บุญข้าวสาก”

ตัวอย่างที่ 4 เด็กเข้าใจในข้อจำกัดของผู้สูงอายุมากขึ้น เมื่อเด็กๆช่วยกันเรียงข้าวต้มมัดที่ห่อเสร็จแล้ว ช่วยกันเติมน้ำใส่ลงไป ในหม้อจนเต็มจึงอาสาช่วยกันยกออกมาจากในชั้นเรียน โดยที่ไม่ต้องรอให้ผู้สูงอายุขอความช่วยเหลือเพราะเด็กๆทราบว่าหม้อมีน้ำหนักมาก จากนั้นเด็กๆตั้งใจฟังความคิดเห็นของคุณยาย หลังจากช่วยกันก่อไฟเพื่อต้มข้าวต้มมัดสำเร็จ คุณยายให้คำแนะนำเด็กๆว่าจะต้องคอยเติมไฟไม่ให้ไฟดับ มิฉะนั้นข้าวต้มมัดจะไม่สุก ให้หาฟืนมาไว้คอยเติมอย่างสม่ำเสมอ ฟืนท่อนใหญ่จะอยู่ได้นานกว่า จากนั้นคุณยายและเด็กๆ ตกลงร่วมกันว่าเมื่อข้าวต้มสุกแล้วจะแบ่งไว้ส่วนหนึ่งเพื่อนำไปทำบุญที่วัดในงานบุญข้าวประดับดิน เมื่อคุณยายกลับไปเด็กๆร่วมกันรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยผลัดเปลี่ยนเวียนกันมาเฝ้าไม่ให้ไฟดับ บางคนหากระดาษแข็งมาปิดให้ไฟลุกติด บางคนเติมเชื้อเพลิงโดยหักไม้เป็นท่อนๆใส่ลงไป ในเตา และบางคนที่มีกำลังเยอะๆ เช่น เด็กชายต้นที่ชอบทำงานเลียนแบบผู้ใหญ่และทำได้ดีนั้นก็จะหาฟืนท่อนใหญ่ๆมาหักเป็นท่อนเล็กๆไว้เติมไฟตามที่คุณยายแนะนำว่าฟืนท่อนใหญ่จะอยู่ได้นานกว่า เด็กๆช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายต่อจากผู้สูงอายุตามความสามารถของตนจนข้าวต้มมัดสุก

ในวันงานบุญข้าวประดับดินซึ่งเป็นประเพณีตามฮีตที่ 9 ของอีสาน เด็กๆช่วยกันนำข้าวต้มมัดที่แบ่งไว้มาคลุกน้ำตาลกับมะพร้าวเพื่อนำไปร่วมทำบุญถวายพระที่วัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างที่ 5 ในกิจกรรม “ทำบายศรีดอกไม้ม” เพื่อนำไปไหว้พระในวันพระนั้น เด็กสามารถตัดสินใจได้ว่าตนสามารถที่จะช่วยเพื่อนำงานประสบความสำเร็จได้อย่างไรโดยอาสาช่วยเหลือหน้าที่ที่ตนถนัด เช่น เด็กหญิงน้ำมนต์เลือกที่จะเป็นคนเสียบดอกไม้ ในขณะที่เด็กหญิงกะทิเลือกที่จะเป็นคนพับใบตองเสียบลงทางมะพร้าว เด็กสามารถอดทนรอคอยการใช้อุปกรณ์ของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุได้แต่ยังต้องให้ผู้สูงอายุคอยเตือน เช่น เด็กหญิงปอถักใช้ทางมะพร้าวร้อยใบตองที่ตนพับไว้แต่ใบตองมีความยาวมากเกินไปจำเป็นต้องตัดออกจึงมองหารกรไกร ในขณะที่นั้น คุณยายบัวคำกำลังใช้กรรไกรตัดใบตอง เด็กหญิงปอถักเอื้อมมือหยิบกรรไกรในมือ คุณยายจึงบอกว่าเป็นของร้อน เด็กหญิงปอถักจึงนั่งรอใช้กรรไกรจากคุณยายโดยไม่แสดงอาการไม่พอใจหรือเดินออกไปเพื่อหารกรไกรจากกลุ่มอื่น เมื่อคุณยายใช้กรรไกรเสร็จแล้วจึงถามเด็กหญิงปอถักว่า “จะตัดตรงไหน เดี่ยวยายช่วยตัดให้ “ เด็กหญิงปอถักที่สองมือจับใบตองของตนไว้ไม่ให้หลุดจากทางมะพร้าวจึงยื่นให้คุณยายช่วยตัดใบตอง นอกจากการรู้จักรอคอยใช้อุปกรณ์ของใช้ที่มีอยู่อย่างจำกัดแล้วเด็กยังได้เรียนรู้ความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการทำกิจกรรมให้สำเร็จ

เด็กมีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในความจำกัดทางร่างกายของผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น เด็กชายเมฆที่วิ่งเข้าไปจูมมือคุณยายบัวคำเดิน เมื่อตนเห็นว่าคุณยายเดินไม่ถนัด หลังจากที่คุณยายพาเด็ก ๆ นำบายศรีดอกไม้มไปไหว้พระ เด็กคนอื่น ๆ เห็นจึงเข้าไปช่วยเหลือโดยจูมมือคุณยายบ้าง

และเด็กชายเมฆเห็นว่าคุณยายกำลังจะกลับจึงรีบเข้าไปหยิบตะกร้าของคุณยายมาให้และเดินไปส่งที่รถ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ยายบัวคำแหวะเวียนมาเยี่ยมเยียนและทำขนมมาฝากเด็กๆ อยู่เสมอพร้อมทั้งพูดคุยแสดงความรู้สึกให้ผู้วิจัยฟังว่า “อยู่เฮียนมันกะบ่มีหมู่เว้า บ่มีหมู่คุย เลยเดินมาหาเด็กน้อย คิดฮอด มาเฮ็ดนั่นเฮ็ดนี่ มาเจอเด็กๆ ก็บ่เหงา ยายมักหลาย บ่คิดว่าสิได้มาสอนเด็กน้อย ดีใจหลายๆ ที่เด็กน้อยกับครูเห็นคุณค่าของผู้เฒ่าผู้แก่” (อยู่บ้านแล้วเหงาไม่มีเพื่อนคุยเลยเดินมาหา คิดถึงเด็กๆ ทำกิจกรรมกับเด็กๆ แล้วไม่เหงา ดีใจมากที่ได้มาสอน รู้สึกประทับใจที่เด็กและครูเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ)

ตัวอย่างที่ 6 สัปดาห์ทัศนศึกษาเป็นสัปดาห์ของงานบุญข้าวสาก เด็กๆ นำอาหารที่บ้านตนมีมารวมกันเพื่อนำไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุตามธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ข้าวสาร กล้วย มันเทศ พักทอง หมากพลู เด็กๆ ตกลงร่วมกันถึงเส้นทางที่จะเดินทางไปบ้านของผู้สูงอายุและเดินทางไปบ้านผู้สูงอายุโดยช่วยกันถือตะกร้าและอาหารที่ตนนำมาไปด้วย เมื่อไปที่บ้านของคุณตาเคนที่มาเป่าแคนให้เด็กๆ ฟัง คุณตาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางมาเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในงานบุญนี้ว่า “ผมมักหลายแล้วกะดีใจที่ครูเห็นความสำคัญของชาวบ้าน เข้ามาพร้อมกับชาวบ้าน พาเด็กน้อยเดินในหมู่บ้าน ชาวบ้านกะดีใจ แต่ก่อนผมไม่เคยเห็นเด็กน้อยออกมาพร้อมกับชุมชนเลย ผู้เฒ่าผู้แก่อย่างผมกะรู้สึกว่ามี ความหมายหลาย ผมเป่าแคนมาโดนกะบ่เคยไปเป่าในโรงเรียนสักที อยากให้ทำแบบนี้ไปตลอด เด็กน้อยกะจะได้รู้วัฒนธรรมประเพณีบ้านเฮาน่า” (รู้สึกดีใจที่ครูให้ความสำคัญเข้ามาร่วมทำกิจกรรมในชุมชน แต่ก่อนไม่เคยเห็นเลย รู้สึกว่าตนเองมีความหมาย ผมไม่เคยไปเป่าแคนในโรงเรียนสักที อยากให้แบบนี้ไปตลอด เด็กจะได้รู้วัฒนธรรมประเพณีของอีสานด้วย) คุณยายคำตาได้เล่าเรื่องราวในวัยเด็กของคุณยายให้ฟัง เด็กๆ สนใจและตั้งใจฟังอย่างตื่นตากับเรื่องราวที่คุณยายเล่า ก่อนกลับคุณยายให้พรเด็กพร้อมทั้งอาหาร ผลไม้ที่แลกเปลี่ยนกันตามประเพณี

ระยะสัปดาห์ที่ 9-11 กิจกรรม ตำข้าวใส่หม้อดิน กิจกรรม ทำรั้วไม้และกิจกรรม ทอเสื่อ

ตัวอย่างที่ 7 เด็กชายดินพยายามเลียนแบบท่าทางผัดข้าวของคุณยาย แม้ว่าจะทำข้าวหกเต็มพื้นที่ก็ตาม เมื่อคุณยายให้คำแนะนำวิธีการจับกระดังผัดข้าว เด็กชายดินรับฟังและปฏิบัติตาม เมื่อเด็กชายดินมีความสนใจก็มักจะเห็นเด็กชายดินทำกิจกรรมนั้นตลอดโดยไม่ละความพยายามและความสนใจออกจากกิจกรรมนั้นเลย สามารถอยู่กับกิจกรรมนั้นๆ ได้นาน แม้ว่าการดำเนินกิจกรรมนั้นสิ้นสุดลง ผู้วิจัยไม่ได้เก็บอุปกรณ์นั้นทันที แต่ได้นำอุปกรณ์ในกิจกรรมนั้นๆ จัดไว้เป็นมุมให้เด็กที่สนใจมาได้ตลอดเวลาตามความต้องการ เด็กชายดินก็มักจะกลับมาทำกิจกรรมนั้นอีกเสมอ เช่น เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จก็จะมานั่งตำข้าวจากนั้นเทใส่กระดังแล้วนำไปผัด ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจจากเด็กคนอื่นๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมนั้นอีก

ในสัปดาห์เดียวกันหลังจากที่ได้ทำตำข้าวจนได้ข้าวสารแล้ว คุณยายอ่อนมาร่วมทำกิจกรรมหุงข้าวด้วยหม้อดินร่วมกับเด็ก เด็กๆ คำนึงเคยพูดคุยสนทนากับผู้สูงอายุมากขึ้น สามารถร่วมวางแผนทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุได้ดีขึ้น ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่คุณยายอ่อนกับเด็กๆ ร่วมกันวางแผนการก่อไฟเตาถ่านก่อนที่จะหุงข้าว

แม่ใหญ่ : ชันเฮาสิดังไฟ เด็กน้อยว่าเฮ็ดจ้งใด ไฟมันจ้งสิติด เอาอิหยังมาอ้อยไฟ (ถ้าเราจะก่อไฟ เด็กๆว่าเราจะทำอย่างไรไฟจึงจะติด จะนำอะไรมาเป็นเชื้อเพลิง)

เด็กชายอาทิตย์ : เอาไม้มาอ้อยไฟ (เอาไม้มาเป็นเชื้อเพลิง)

เด็กชายไก่อโด้ง : เอากระดาดษนั้นตัว มันจ้งสิติด (เอากระดาดษสิ มันถึงจะติด)

เด็กหญิงไหม : เอาใบไม้แห้งคะ (เอาใบไม้แห้งคะ)

แม่ใหญ่ : จ้งสั้นกะให้เด็กน้อยเป็นผู้ไปหาไม้ หากกระดาดษเนาะ แม่ใหญ่เป็นผู้ตั้งไฟ (ให้เด็กๆ เป็นคนไปหาเศษไม้มาดีไหม ยายจะเป็นคนจุดไฟ)

จากนั้นเด็กๆ แยกย้ายกันไปบางคนเก็บเศษไม้แห้ง บางคนเก็บใบไม้แห้ง บางคนไปเอากะดาศในชั้นเรียนมา บางคนเก็บถุงขนมมา เป็นเชื้อเพลิงในการก่อไฟ หรือแม้กระทั่งบางคนก็เก็บเศษไม้ที่เปียกฝนมาด้วย

เมื่อเด็กๆ หาเชื้อเพลิงที่ตนคิดว่าทำให้ไฟติดมาได้แล้ว ก็มาช่วยกันก่อไฟกับแม่ใหญ่ ในระหว่างที่ก่อไฟมีลมพัดเข้ามาทำให้ไฟดับง่ายเพราะกะดาศและถุงขนมช่วยให้ไฟติดได้ไม่นาน ผู้สูงอายุจึงเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นและช่วยกันแก้ปัญหาว่าจะทำอย่างไร

แม่ใหญ่ : ไขมันคือสิติดละ ลมมันพัดดับหมดแล้ว เอ็ดจั่งใดละเฮา
(ลมพัดไฟดับหมดแล้ว เราจะทำอย่างไรกันดี)

เด็กหญิงใบหม่อน : เฮากะมายืนบังไฟไว้ (เราก็คช่วยกันยืนบังไฟไว้ไม่ให้ไฟดับ)

เด็กชายดิน : แม่ใหญ่กะฟ้าวจุดไฟยามมันปลมมันนั่นตัว
(ให้ยายรีบจุดไฟตอนที่ลมไม่พัด)

เด็กชายปูน : เฮากะไปหากะดาศมาอีก เอาใส่หลายๆ มันจั่งสิติด
(เราก็คไปหากะดาศมาใส่อีกเยอะๆ ไขมันก็จะติด)

จากนั้นเด็กชายปูนเดินไปหาเศษกะดาศในถังขยะและได้เศษของเล่นที่เป็นยางพลาสติกมาด้วย ซึ่งเศษของเล่นที่เป็นยางพลาสติกนั้นสามารถเป็นเชื้อเพลิงที่ทำให้ไฟติดนานได้ดี

เด็กๆช่วยกันหักเศษไม้และช่วยกันฉีก ขยำกระดาษ ให้เป็นชิ้นเล็กๆใส่ลงไปในเตาเพื่อให้ไฟติด การร่วมมือกันก่อไฟเพื่อหุงข้าวจึงประสบผลสำเร็จ จะเห็นได้ว่าเด็กสามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้ดีขึ้น สังเกตจากการกล้าแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำต่อผู้สูงอายุและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การแก้ปัญหาพร้อมกับผู้สูงอายุจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น เวลาจุดไฟแล้วลมพัด เด็กช่วยกันคิดหาวิธีการที่จะทำให้ไฟที่คุณยายจุดไม่ดับลงและหาวัสดุติดไฟที่ช่วยให้ไฟติดได้นานขึ้น จากการลองผิดลองถูกของเด็กๆ จนทำให้เด็กๆทราบว่าเศษยางพลาสติกนั้นสามารถช่วยให้ไฟติดได้นานขึ้นและได้เรียนรู้ว่าเศษไม้ที่เปียกฝนนั้นไม่ติดไฟ การที่เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตลอดโปรแกรมฯส่งผลให้พฤติกรรมต่างๆมีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับ

ตัวอย่างที่ 8 ในกิจกรรมทำรั้วไม้ เด็กๆกระตือรือร้นที่จะเข้าช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยการไปช่วยแบกไม้เพื่อที่จะมาตัดเป็นท่อนเล็กๆ และคอยนั่งอยู่ใกล้ๆเพื่อรอผู้สูงอายุเรียกใช้ เมื่อผู้สูงอายুর้องขอให้เด็กชายปุ่นช่วยใช้ดินสอดขีดลงบนไม้เพื่อใช้เป็นจุดสังเกตในการตัดไม้ เด็กชายปุ่นทำตามที่คุณสูงอายুর้องขอทันทีและยังอาสาช่วยเหลือโดยไม่โดยบอกว่าตนสามารถทำได้ ผู้สูงอายุจึงทดลองให้เด็กชายปุ่นทำ ซึ่งเด็กชายปุ่นสามารถทำได้และทำได้อีกด้วยหรือเด็กหญิงไบตองที่ใช้กระดาษทรายนึ่งขัดไม้อยู่บริเวณใกล้ๆ เมื่อคุณตาเรียกให้มาช่วยขัดไม้ที่ประกอบแล้ว จึงเรียกเพื่อนมาช่วยกันนำกระดาษทรายขัดไม้จนเรียบเนียน

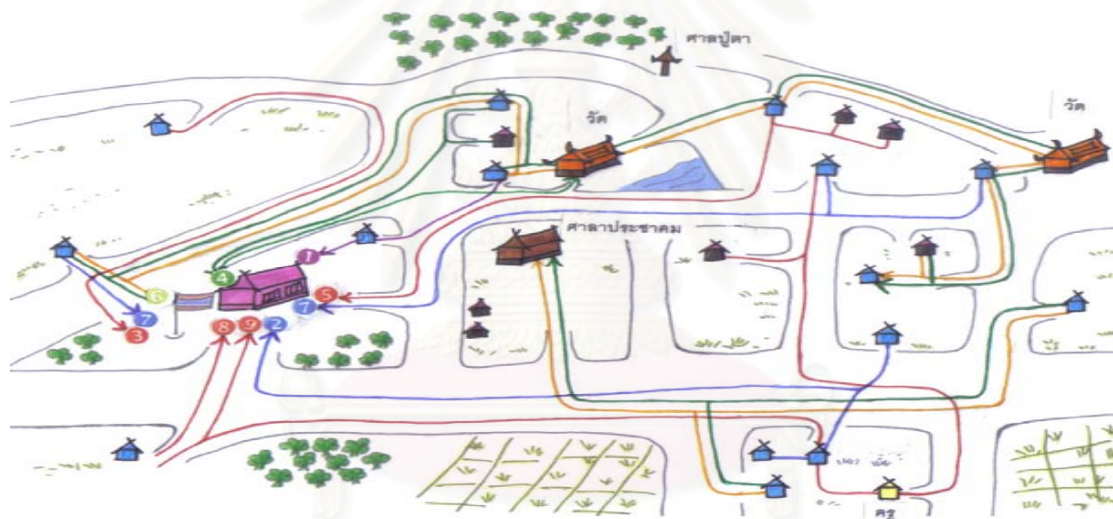
ตัวอย่างที่ 9 ในกิจกรรมทอเสื้อ เด็กชายไม่สามารถอดทนรอคอยได้นานและต่อเนื่องโดยไม่ย่อท้อเพราะการทอเสื้อต้องใช้ความพยายามและการอดทนรอคอยที่จะสอดเส้นนกให้ตรงช่อง ซึ่งผู้สูงอายุจะคอยให้แนะนำตลอด แม้ว่าบางครั้งสอดเส้นนกผิด จะต้องดึงออกมาเพื่อสอดใหม่ก็ตาม เช่นเดียวกับเด็กหญิงกอบัวที่ปกติมักจะชอบแยกตัวออกจากกลุ่มก็เข้าร่วมกิจกรรมจากการเริ่มต้นเป็นผู้สังเกต คอยฟังคำแนะนำที่คุณยายสอนเด็กชายไม้ เมื่อคุณยายเปิดโอกาสเด็กหญิงกอบัวจึงลองทำ ก็สามารถทำได้และคอยช่วยอยู่ใกล้ๆ สลับหน้าที่กับเด็กคนอื่นๆ เด็กๆ แวะเวียนกันเข้ามาผลัดกันเลือกเส้นนก สอดเส้นนก คอยจับเส้นนกไม่ให้หลุดออกจากเส้นด้ายและคอยนำเส้นนกไปจุ่มน้ำเมื่อเส้นนกแห้ง เพราะถ้าเส้นนกแห้งจะไม่สามารถทอได้เพราะเส้นนกจะหัก เด็กที่เคยทำหน้าที่นั้นๆ ก่อนก็จะนั่งอยู่ใกล้ๆ คอยให้คำแนะนำกับเพื่อนที่มาทำหน้าที่ต่อจากตน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การเปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลืองานของผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตัวเองที่จะช่วยเหลืองานนั้นได้ ซึ่งผู้สูงอายุต้องใจเย็น สามารถอดทนรอคอยเด็กได้และเปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ใหญ่มักจะคาดคะเนความสามารถของเด็กไม่ถูกจึงไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำ ทั้งๆ ที่กิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นเด็กมักจะพบเห็นในวิถีชีวิตอยู่เสมอ เมื่อเปิดโอกาสให้ เด็กจึงสามารถช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี การฝึกให้เด็กช่วยเหลืองานเป็นการช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น รวมถึงพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบและความร่วมมือกับบุคคลอื่นได้อีกด้วย

ในระหว่างการทดลองใช้โปรแกรมฯ กระบวนการเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นทั้งในโรงเรียนและในชุมชนตามวิถีการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้ง 5 ด้านโดยความร่วมมือระหว่างครู ผู้สูงอายุและบุคคลต่างๆในชุมชน ซึ่งมีเส้นทางกระบวนการเรียนรู้และถักทอความสัมพันธ์ของเด็กในโรงเรียนและในชุมชนระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 เส้นทางเรียนรู้และถักทอความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

สัญลักษณ์

บ้าน		บ้านผู้สูงอายุ		บ้านเด็ก		บ้านครู		โรงเรียน		โรงเรียน		ชุมชน		วัด		ศาลาประชาคม	
วัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้าน		ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี		ด้านศิลปกรรม		ด้านการละเล่น ดนตรี		ด้านภาษา วรรณกรรม		ด้านชีวิตความเป็นอยู่		ด้านภาษา วรรณกรรม		ด้านภาษา วรรณกรรม		ศาลาประชาคม	
1	แทน กิจกรรมที่ 1	เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง”	2	แทน กิจกรรมที่ 2	ทำอาหารพื้นบ้าน “แกงอ่อมกบ”	3	แทน กิจกรรมที่ 3	ทำของเล่นไม้	4	แทน กิจกรรมที่ 4	ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด”	5	แทน กิจกรรมที่ 5	ทำบายศรีดอกไม้	6	แทน กิจกรรมที่ 6	ทัศนศึกษาเยี่ยมบ้านงาน “บุญข้าวสาก”
7	แทน กิจกรรมที่ 7	ดำข้าวใส่หม้อดิน	8	แทน กิจกรรมที่ 8	ทำไร่ไถ้	9	แทน กิจกรรมที่ 9	ทอเสื่อ									

พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านเป็นการถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยของเด็กและผู้สูงอายุโดยใช้บทบาทหน้าที่ที่ต่างกันไปตามความสามารถและความชำนาญ ดังรายละเอียดตามแผนภาพที่ 2 – 10 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 1

กิจกรรมที่ ① เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง” เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านการละเล่น ดนตรี คุณตาคุณยายที่บ้านอยู่ใกล้ๆวัด มีความชำนาญในการเป่าแคนเป็นหมอแคนประจำหมู่บ้านมาเป่าแคนให้เด็กๆฟัง คุณยายทองใบ บ้านอยู่ถัดจากโรงเรียนมีความสามารถในการพ้อนรำมาสอนเด็กๆพ้อนรำประกอบเสียงแคนจังหวะหมอลำที่โรงเรียน โดยมีเด็กๆช่วยตีกลอง เป่าแคนไปพร้อมๆกันอย่างสนุกสนาน ดังเส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีม่วง หมายเลข ①

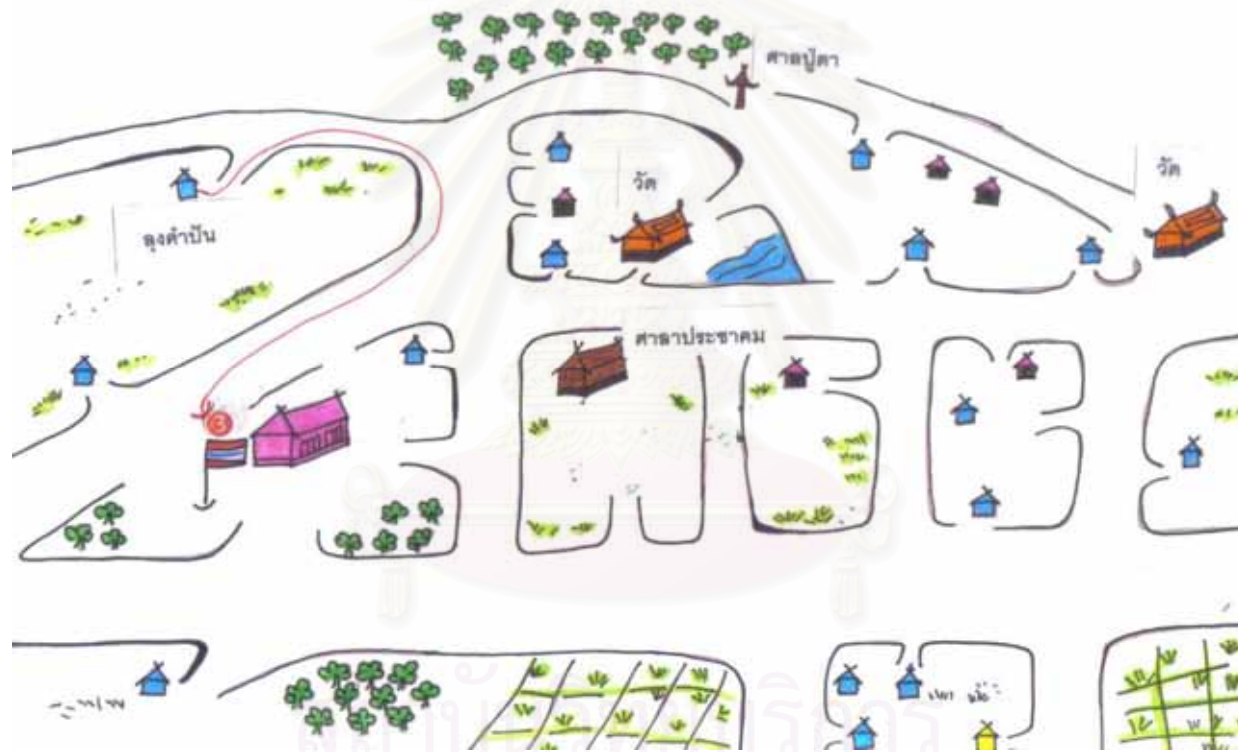
แผนภาพที่ 3 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 2

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ ② ทำอาหารพื้นบ้าน "แกงอ่อมกบ" เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านชีวิตความเป็นอยู่ คุณยายหอมจันทร์ที่บ้านอยู่ติดกับบ้านคุณยายทองดีซึ่งเป็นยายของเด็กชายแคนไถ่อยู่กับบ้านครูมาสอนเด็กๆทำแกงอ่อมกบที่โรงเรียน เด็กชายแคนนำกบที่พ่อไปจับมาจากทุ่งนามาร่วมประกอบอาหารด้วยและคุณยายคำพูนที่บ้านอยู่ตรงข้าม เมื่อทราบว่าเด็กๆจะทำแกงอ่อมจึงเก็บผักที่ตนปลูกมาให้เด็ก ๆ นำไปทำแกงอ่อมกบด้วย ดังเส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีน้ำเงิน หมายเลข ②

แผนภาพที่ 4 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 3

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ 3 ทำของเล่นไม้เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม คุณลุงคำปิ่นที่บ้านอยู่ถัดออกไปจากโรงเรียนมาช่วยเด็กๆยกท่อนไม้ที่ตัดไว้จากป่าในบริเวณโรงเรียนมาเลื่อยให้เป็นชิ้นเล็กๆเพื่อทำเป็นของเล่นร่วมกับเด็กๆ ดังเส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีแดง หมายเลข 3

แผนภาพที่ 5 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 4

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ 4 ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด” เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและศาสนา คุณยายมาและเด็กหญิงโบเตยที่บ้านติดกันช่วยกันเก็บใบตองมาห่อข้าวต้มมัดที่โรงเรียน ซึ่งเด็กๆ ได้ช่วยกันเก็บใบตองจากหลังห้องเรียนมาตากแดดไว้เพื่อห่อข้าวต้มมัดแล้วส่วนหนึ่งจากนั้นในวันถัดมา เด็กๆ ช่วยกันทำข้าวต้มมัดคลุกน้ำตาลและมะพร้าวไปถวายพระที่วัด ดังเส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีเขียว หมายเลข 4

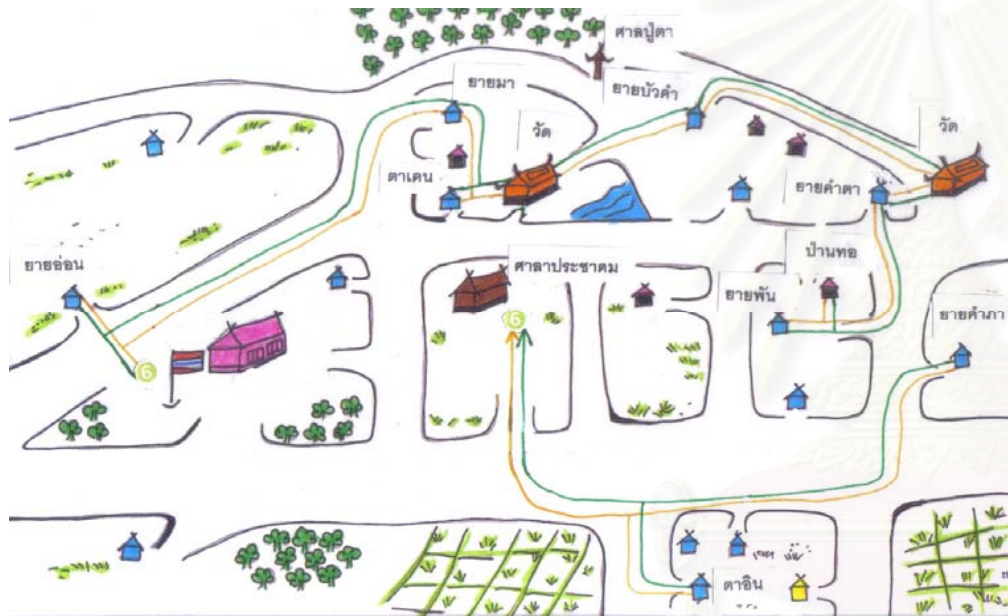
แผนภาพที่ 6 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 5

กิจกรรมที่ 5 ทำบายศรีดอกไม้ เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม เมื่อเด็กหญิงกอบัวและเด็กชายอาทิตย์ที่บ้านติดกับยายบัวคำทราบว่าจะได้ทำบายศรีดอกไม้ จึงไปช่วยคุณยายเก็บดอกไม้ที่บ้านของคุณยายในตอนเย็นของวันก่อนที่คุณยายจะไปสอนทำบายศรีดอกไม้ รวมทั้งได้เก็บดอกไม้และใบตองจากที่บ้านของตนไปร่วมทำบายศรีดอกไม้ด้วย เด็กคนอื่นๆ บ้างก็นำใบตอง ดอกไม้ ทางมะพร้าวแห้งที่บ้านตนมี มาร่วมทำบายศรีดอกไม้ที่โรงเรียนด้วย ดังเส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีแดง หมายเลข 5

แผนภาพที่ 7 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรม
พื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 6

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ 6 ทักษะศึกษาเยี่ยมชมบ้านงาน “บุญข้าวสาก” เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้าน
ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและด้านภาษา วรรณกรรม เด็กๆนำ
ข้าวสาร พักทอง มันเทศ กลัวย เดินทางไปเยี่ยมบ้านของคุณตาคุณยายในชุมชน เริ่ม
จากบ้านคุณยายอ่อนที่อยู่ถัดจากโรงเรียน แล้วจึงไปเยี่ยมบ้านของคุณยายมา ที่ไกล

ออกไปจากโรงเรียนไม่มากนักมาที่บ้านของคุณตาเคนผ่านวัดเพื่อไป
บ้านของคุณยายบัวคำ จากนั้นเด็กๆเดินทางไปเยี่ยมบ้านของคุณยาย
คำตาที่อยู่ติดกับวัด จากนั้นเด็กๆเดินทางผ่านบ้านของเด็กหญิงปาน
ทอเด็กๆได้แวะพักดื่มน้ำที่บ้านของเด็กหญิงปานทอพร้อมทั้งได้ดูคุณ
แม่ของปานทอเลี้ยงหม่อน ทอผ้าด้วย จากนั้นเด็กๆจึงเดินทางไปที่
บ้านของคุณยายพิน คุณตาคุณยายได้เล่าชีวิตในวัยเด็กและตำนาน
บุญข้าวสากให้เด็กๆฟังด้วยนอกจากนั้นแล้วในสัปดาห์นี้ ยายคำภาที่
มีอาชีพเป็นหมอลำได้มาเล่าประสบการณ์ในวัยเด็กและร้องเพลง
หมอลำให้เด็กๆฟัง เด็กผู้ชายจึงช่วยตีกลอง เด็กผู้หญิงเป็นนางรำ
ตีกลองฟ้อนรำร่วมกันอย่างสนุกสนาน คุณตาอินที่บ้านอยู่ใกล้ๆกับ
บ้านครูได้มาสอนเด็กๆसानของเล่นจากทางมะพร้าวที่ศาลากลาง
หมู่บ้าน เด็กๆดีใจที่ได้ใส่หน้ากาก แว่นตาและเล่นตะกร้อจาก
ทางมะพร้าว ดังเส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและ
ผู้สูงอายุตามลูกศรสีเขียวและสีเหลือง หมายเลข 6

แผนภาพที่ 8 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 7

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

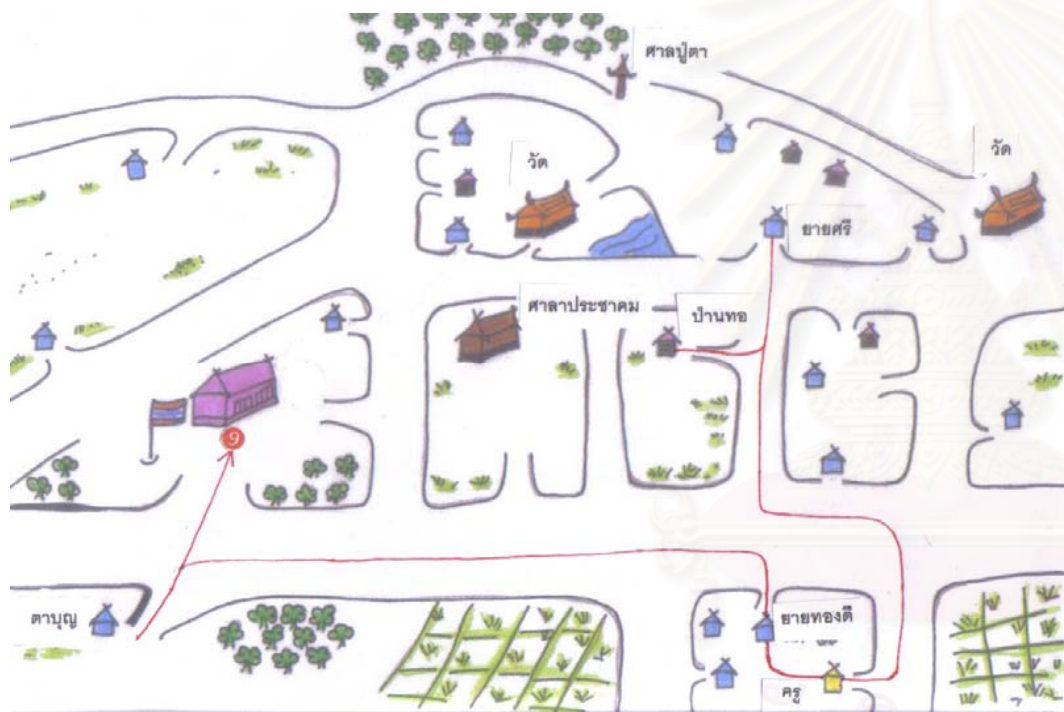
กิจกรรมที่ ๗ ต้าข้าวใส่หม้อดิน เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านชีวิตความเป็นอยู่ คุณยายคำตาที่บ้านอยู่ติดกับวัดมาสอนเด็กๆ ต้าข้าวพร้อมทั้งนำกระดิ่งขนาดเล็กมาให้เด็กฝึกฝัดข้าวที่โรงเรียน คุณยายศรีที่บ้านติดกับยายคำตาทราบว่ายายคำตาจะมาสอนเด็กต้าข้าวจึงนำข้าวเปลือกฝากมาให้เด็กๆ ด้วย เด็กๆ ช่วยกันยกครกจากห้องครัวในโรงอาหารมาให้คุณยายสอนต้าข้าว เมื่อเด็กต้าข้าวจนได้เป็นเมล็ดข้าวสารแล้ว คุณยายคำตาจึงสอนฝัดข้าว เด็กนำข้าวสารที่ได้ไปหุง โดยมีคุณยายอ่อนที่บ้านใกล้ๆกับโรงเรียนมาสอนเด็กๆ หุงข้าวด้วยหม้อดินแบบโบราณ คุณยายยังเล่าให้เด็กๆ ฟังว่าสมัยก่อนใช้หม้อดินหุงข้าวไม่ได้ใช้หม้อหุงข้าวเหมือนปัจจุบัน ข้าวที่หุงด้วยหม้อดินจะมีกลิ่นหอม เมื่อข้าวสุกเด็กๆ จึงเวียนกันมาดมกลิ่นข้าวสวย มีอีกกลางวันเด็กๆ จึงได้รับประทานข้าวสวยที่ช่วยกันหุงพร้อมทั้งได้แบ่งไปให้คุณยายอ่อนรับประทานด้วย ดังเส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีน้ำเงิน หมายเลข ๗

แผนภาพที่ 9 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 8

กิจกรรมที่ 8 ทำรั้วไม้ เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม คุณตาบุญที่มีความชำนาญในงานไม้มาช่วยเด็กๆ ทำรั้วไม้ที่โรงเรียน โดยนำไม้และวัสดุอุปกรณ์ที่มีในโรงเรียนมาประดิษฐ์เป็นรั้วขนาดเด็กไว้ในชั้นเรียน เด็กๆ บอกว่าอยากให้รั้วไม้มีสีแดง ครูจึงเสนอว่าให้เด็กๆ ช่วยกันเก็บเปลือกต้นครั้งที่หน้าโรงเรียนมาย้อมสีไม้โดยครูจะเป็นคนตัดเปลือกไม้ให้ ก่อนตัดไม้เด็กๆ กล่าวขอโทษและขอบคุณต้นไม้ที่ให้เปลือกไม้ไปย้อมสี เด็กส่วนหนึ่งช่วยคุณตาตัดไม้และหยิบจับอุปกรณ์ผลิตภัณฑ์ไม้ออกมาดูไม่ว่าเปลี่ยนสีหรือไม่พร้อมทั้งช่วยกันนำไม้ที่ย้อมสีแล้วไปตากแดดและนำไม้ที่แห้งแล้วไปให้คุณตาประกอบเป็นรั้วไม้ให้ ดังเส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีแดง หมายเลข 8

แผนภาพที่ 10 เส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ กิจกรรมที่ 9

→ แทน เส้นทางการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ

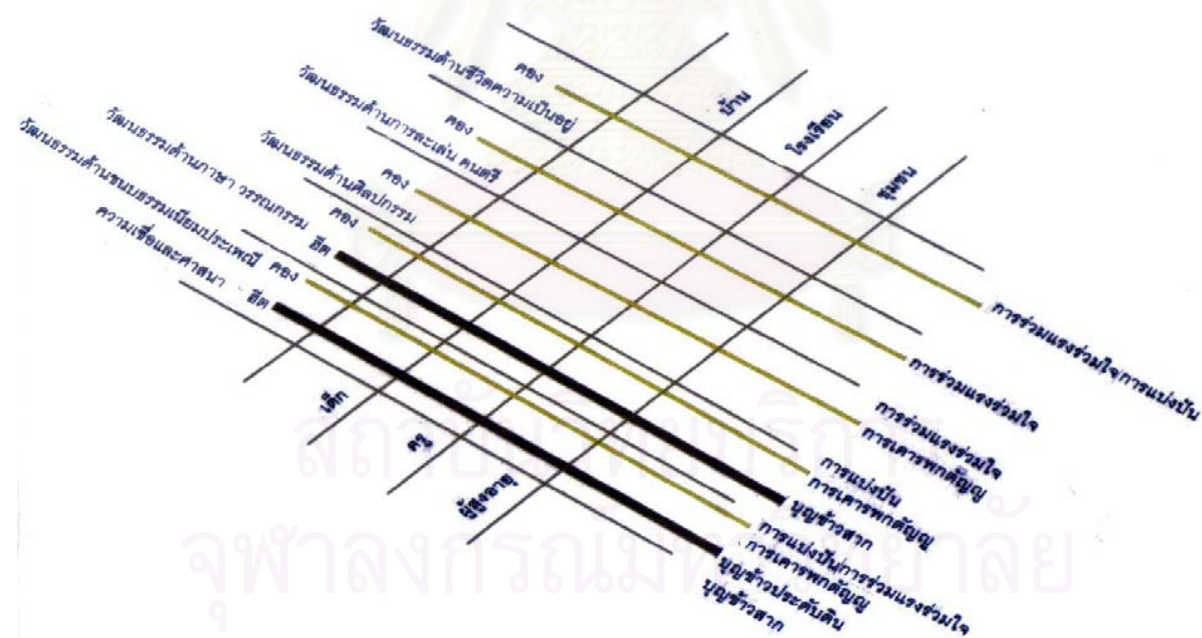
กิจกรรมที่ 9 ทอเสื่อ เป็นกิจกรรมวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม ในการทอเสื่อ

จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทอเสื่อ คือ กี่ทอเสื่อ ฟืมทอเสื่อ เส้นกก ไม้สอดกก เชือกไนลอน วัสดุอุปกรณ์แต่ละอย่างนั้นจำเป็นต้องอาศัยความชำนาญในการประดิษฐ์จาก

ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ คุณยายศรีเป็นผู้ที่ทอเสื่อไว้ใช้เอง มีเส้นกกที่ตากแดดจนแห้งแล้วจำนวนมากเมื่อทราบว่าเด็กๆจะทอเสื่อจึงแบ่งเส้นกกและไม้สอดกกมาให้ที่โรงเรียน บ้านของเด็กหญิงปอถักปลูกต้นกกไว้เป็นจำนวนมาก เด็กหญิงปอถักจึงนำต้นกกมาให้เพื่อนๆช่วยกันกรีดออกเป็นเส้นๆแล้วนำไปตากแดด ที่บ้านครูมีฟืมขนาดเล็ก ครูจึงนำฟืมที่บ้านของตนเองมาช่วยกันปรับหรือเตรียมการทอเสื่อกับคุณยายทองดีที่บ้านติดกับบ้านครูและมีความชำนาญในการทอเสื่อมาช่วยดูการซึ่งเชือกไนลอนให้เป็นเส้นตามกี่ยและฟืมซึ่งต้องอาศัยความชำนาญในการสอดเส้นเชือกให้ตึงและถูกช่องโดยมีเด็กๆช่วยจับเชือกและสอดเส้นเชือกให้คุณยายตรวจสอบว่าใช้ได้หรือไม่ คุณตานบุญที่บ้านอยู่ใกล้ๆกับโรงเรียนมีความชำนาญในงานไม้มาช่วยประดิษฐ์กี่ทอเสื่อด้วย ดังเส้นทางเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุตามลูกศรสีแดง หมายเลข 9

จากแผนภาพข้างต้นทั้งหมด เป็นเส้นทางการเรียนรู้ที่แสดงถึงการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นทั้งในโรงเรียนและชุมชนในบริบทการเรียนรู้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้านระหว่างการเดินทางดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยความสามารถ ความชำนาญของผู้สูงอายุและการร่วมแรงร่วมใจจากเด็ก ครู ผู้สูงอายุและบุคคลในชุมชนเพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นประสบความสำเร็จโดยแบ่งงานตามบทบาทหน้าที่ตามเพศ วัยจากความสามารถและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็ก ครูและผู้สูงอายุผ่านวิธีการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้าน สรุปได้ตามแผนภาพที่ 11 ดังนี้

แผนภาพที่ 11 กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างเด็กและผู้สูงอายุผ่านวิธีการดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่และวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5 ด้าน

ตอนที่ 3 การปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3.1 การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

นำข้อมูลจากผลการทดลองใช้โปรแกรมฯและรวบรวมความคิดเห็น ความพึงพอใจ ข้อเสนอแนะของครูประจำชั้นและผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในโปรแกรมฯ ตลอดจนข้อสังเกตของผู้วิจัยขณะดำเนินการทดลองมาวิเคราะห์และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในประเด็นต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 12 ต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ผลการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมฯและจากการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ
1. แนวคิด ทฤษฎี	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
2. หลักการ	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
3. วัตถุประสงค์	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
4. เนื้อหา	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
5. การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ		
5.1 ลักษณะกิจกรรม	ครอบคลุมวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้ง 5 ด้านและดำเนินกิจกรรมไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในขณะนั้น	ไม่เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 12 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่าน
วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็ก
วัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ โปรแกรมฯและจากการ สัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดย พิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ
5.2 ระยะเวลา	ระยะเวลาดำเนินการโปรแกรม 1 ภาคเรียนน้อยไปสำหรับการ เรียนรู้ผ่านประเพณีวัฒนธรรม ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ตามสภาพที่แท้จริง ของท้องถิ่น	ปรับกิจกรรมให้ครอบคลุมถึง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอีสาน เพื่อให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรม เสริมสร้างสังคมผ่านกิจกรรม เหล่านั้นได้อย่างสอดคล้อง กลมกลืนกับวิถีชีวิตตามสภาพ ที่แท้จริงให้มากที่สุด
5.3 บรรยากาศการเรียนรู้	เป็นสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น อย่างแท้จริงในการเรียนรู้ที่จะ แสดงพฤติกรรมเสริมสร้าง สังคมผ่านประเพณีวัฒนธรรม ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่	ไม่เปลี่ยนแปลง
5.4 การประเมินผล	สอดคล้องกับวัตถุประสงค์	ไม่เปลี่ยนแปลง
5.5 แผนการดำเนินการ ใช้โปรแกรมฯ		
5.5.1 กิจกรรมใน โรงเรียน	1. พบว่า การทำกิจกรรมในชั้น เรียนเด็กไม่ค่อยกระตือรือร้น และสนใจมากเท่าการออกมา ทำกิจกรรมนอกชั้นเรียน 2. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโปรแกรม ฯมักจะเป็นที่รู้จักและคุ้นเคย ในชุมชน	1. ปรับกิจกรรมในชั้นเรียนให้ สอดคล้องกับกิจกรรมนอกชั้นเรียน 2. ควรให้ผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยได้ ออกมาพบปะผู้คนได้เข้า มาร่วมทำกิจกรรมด้วยเพื่อให้ ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก และได้มีโอกาสเข้าสังคม

ตารางที่ 12 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของโปรแกรมฯ	ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมฯและจากการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ
5.5.2 กิจกรรมในชุมชน	<p>1. เนื่องจากเป็นโรงเรียนในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน 3 ชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องมีผู้สูงอายุทั้ง 3 ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถือได้ว่าเป็นเสมือนตัวแทนของชุมชนที่ตัวเด็กเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน</p> <p>2. ในกิจกรรมทัศนศึกษาชุมชนเมื่อสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยควรมีกิจกรรมสำรองให้ทำกิจกรรมในโรงเรียนแทน</p>	<p>1. ในชุมชนที่อยู่ห่างจากโรงเรียนจัดให้ผู้สูงอายุในชุมชนนั้นเข้ามาทำกิจกรรมกับเด็กในโรงเรียนแทน ส่วนผู้สูงอายุในชุมชนที่ติดกับโรงเรียน เด็กจะเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งสามารถเชื่อมสัมพันธ์ได้ครบทุกชุมชนและเด็กไม่เหนื่อยลำในการเดินทางมากเกินไป</p> <p>2. ยืดหยุ่นให้ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนแทนตามสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวย</p>

ตอนที่ 4 การนำเสนอโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์

โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ เป็นการจัดระบบการดำเนินการในการนำแนวคิดและทฤษฎี หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การดำเนินการใช้โปรแกรมฯและการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นภาคอีสาน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเด็กและ

ผู้สูงอายุในสังคมปัจจุบันและเพื่อให้เด็ก ครู บุคคลในชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาอีสาน
เก่าแก่ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดไว้ให้คงอยู่ต่อไป

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า โปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่าน
วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

- 4.1 แนวคิดและทฤษฎีของโปรแกรมฯ
- 4.2 หลักการของโปรแกรมฯ
- 4.3 วัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯ
- 4.4 เนื้อหาของโปรแกรมฯ
- 4.5 การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ
- 4.6 การประเมินผล

4.1 แนวคิดและทฤษฎีของโปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่าน วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ ผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพเด็ก กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของสังคมไทย ต้องมุ่งปลูกฝังความภาคภูมิใจในความเป็นไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่
สนองต่อธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคลภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรมและ
วิถีชีวิตทางสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วม
ร่วมนั้น ครูต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็ก ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่เป็นไป
อย่างมีคุณภาพ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนมีผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์
ชาวบ้านที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ ชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนและผลักดัน
ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้
มากที่สุด บุคลากรและองค์กรในท้องถิ่นสามารถเป็นสื่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

แนวคิดเกี่ยวกับฮีตสิบสองคองสิบสี่

พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กเกิดจากการกล่อมเกลาและหล่อหลอมของบุคคลต่างๆ
ในสังคมรอบตัวเด็ก ฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์กติกาสังคมของชาวอีสาน
ที่เป็นบริบททางวัฒนธรรม วิถีชีวิตทางสังคมและพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ฮีตลูก คองหลาน เป็นข้อปฏิบัติที่กำหนดให้ลูกหลานเคารพ กตัญญู ช่วยเหลือผู้ใหญ่ ฮีตปู่ คองย่า ฮีตตา คองยาย เป็นข้อปฏิบัติของปู่ ย่า ตา ยาย ให้ทำตนเป็นที่พึ่งและเป็นที่เคารพของลูกหลาน การส่งเสริมให้เด็กอนุบาลมีพฤติกรรมสร้างเสริมสังคม มีความเป็นคนไทย และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขจึงควรจัดในบริบทของฮีตสิบสอง คองสิบสี่ที่กำหนดเป็นวัตรปฏิบัติของบุคคลต่างรุ่น ต่างวัยให้มีความเคารพผู้คุณ รู้จักร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลและเอื้อเฟื้อแบ่งปันอย่างกลมกลืนในวิถีชีวิตตลอดทั้งปี

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ

1. การที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ห่วงใย ไว้วางใจ ส่งเสริมและช่วยเหลือกัน และกันในการทำงาน ส่งผลต่อความสำเร็จของสมาชิกทุกคนและส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม
2. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกันของสมาชิกกลุ่มเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ
3. การวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่ม โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่ม ความพึงพอใจและสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขจากการทำงานร่วมกัน เป็นการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคล เคารพความคิดและความสามารถที่แตกต่างกันของสมาชิก เพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

4.2 หลักการของโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

1. หลักการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม เด็กต้องมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลวัยต่างๆและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อให้มีพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขบนวิถีชีวิตของตนตามสภาพครอบครัว บริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
2. หลักการสร้างเสริมความเป็นไทย การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นคนไทย ความภูมิใจในชาติไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม การเคารพนับถือและกตัญญูต่อบิดามารดา ต้องเริ่มต้นจากการทำให้เด็กเกิดความรักและความภาคภูมิใจในตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น ด้วยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมวัฒนธรรมจากบุคคลรุ่นต่างๆ
3. หลักความร่วมมือ ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาต้องร่วมมือกันในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

4.3 วัตถุประสงค์ของโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ พฤติกรรมการร่วมมือ พฤติกรรมการแบ่งปันและพฤติกรรมการช่วยเหลือ

4.3.1 คุณสมบัติของโรงเรียนที่จะนำโปรแกรมฯไปใช้

การนำโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุไปใช้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรมฯนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของโรงเรียนที่จะนำโปรแกรมฯไปใช้ไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไปอยู่ในชุมชนที่มีผู้สูงอายุที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นและเป็นชุมชนที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน
2. เป็นโรงเรียนที่มีปรัชญาและนโยบายที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้แก่เด็กตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน
3. เป็นโรงเรียนที่ให้ความสำคัญต่อการสืบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นตลอดจนภูมิปัญญาต่างๆที่มีในท้องถิ่น

4.3.2 การประยุกต์ใช้โปรแกรมฯ

กิจกรรมในโปรแกรมฯสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเทศกาลต่างๆที่มีในช่วงรอบปีนั้นๆหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในขณะนั้นตามแต่ละวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4.3.3 คุณสมบัติของครูที่จะนำโปรแกรมฯไปใช้

1. เป็นครูที่เข้าใจสภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีปฏิสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในชุมชนอันเป็นแหล่งทรัพยากรในการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กตลอดจนเห็นความสำคัญต่อการเรียนรู้
2. เป็นครูที่สามารถจัดเวลาในการทำงานสัมพันธ์ชุมชนและครอบครัวของเด็กได้
2. เป็นครูที่เข้าใจพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยอนุบาลตลอดจนการเข้าใจ ยอมรับและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุด้วย

4.4 เนื้อหาของโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ความเข้าใจตนเองและผู้สูงอายุ

1. ลักษณะทางร่างกายตามวัย
2. ความสามารถและข้อจำกัดตามวัย
3. มุมมองที่แตกต่างกันของบุคคล
4. บทบาทในการดูแลกันและกันของบุคคลต่างรุ่นต่างวัยในครอบครัวและชุมชน

ความรู้สึกรู้สึกต่อตนเองและผู้สูงอายุ

1. ความรับผิดชอบ
2. การยอมรับและการเคารพ
3. ความต้องการในการพึ่งพาและช่วยเหลือ
4. ความเห็นอกเห็นใจ ความหวังใจ มีน้ำใจ

การปฏิบัติต่อตนเองและผู้สูงอายุ

1. มารยาท ได้แก่ การทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ
2. การปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาของกลุ่ม
3. การปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ อันได้แก่ การเคารพ
ผู้คุณ การร่วมแรงร่วมใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน
4. การสร้างความสัมพันธ์ทางบวกกับผู้อื่นและการปรับตัว

4.5 การดำเนินการใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่าน วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อ ผู้สูงอายุ

การดำเนินการใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรม
พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ แบ่งกระบวนการ
ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ เป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ ขั้นที่ 2 การ
ปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น 1 ภาคการศึกษา
การเตรียมการก่อนเริ่มใช้โปรแกรมฯ

1. ออกเยี่ยมบ้านเด็กและสำรวจชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้แก่
ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน
2. แสวงหาทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ทรงภูมิปัญญาในวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้ง 5
ด้านโดยยึดวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหลักเข้าร่วมโปรแกรมฯ แสวงหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นและ
ประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่จะเกิดขึ้นในช่วงดำเนินการใช้โปรแกรมฯจากการพูดคุยสนทนา
อย่างไม่เป็นทางการกับผู้สูงอายุในชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม

3. ใช้แบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ วิเคราะห์และประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมในด้านการร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ 1 สัปดาห์

การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ โดยการประชุมครู ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ใช้เวลาในการดำเนินการ 1 สัปดาห์

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ ใช้เวลาในการดำเนินการ 10 สัปดาห์ ประกอบด้วย 9 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรม เล่นดนตรีพื้นบ้าน “เป่าแคน รำเซิ้ง”
2. กิจกรรม ทำอาหารพื้นบ้าน “แกงอ่อมกบ”
3. กิจกรรม ทำของเล่นไม้
4. กิจกรรม ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด”
5. กิจกรรม ทำบายศรีดอกไม้
6. กิจกรรม ทักษะศึกษา “เยี่ยมบ้านงานบุญข้าวสาก” กิจกรรมนี้ใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุในงานบุญและทักษะศึกษาที่วัดและในชุมชน

7. กิจกรรม ตำข้าวใส่หม้อดิน
8. กิจกรรม ทำรั้วไม้
9. กิจกรรม ทอเสื่อ

ขั้นที่ 3 การสรุปผล ใช้เวลาในการดำเนินการ 1 สัปดาห์

4.6 การประเมินผลโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

การประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบปฏิบัติการในสถานการณ์จำลอง สังเกตและบันทึกพฤติกรรมแล้วสรุปเป็นคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กเป็นรายบุคคลตามเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของโปรแกรมฯและการสัมภาษณ์ความพึงพอใจ ตลอดจนข้อเสนอแนะของครูและผู้สูงอายุในการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีต่อพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ พฤติกรรมการร่วมมือ พฤติกรรมการแบ่งปันและพฤติกรรมการช่วยเหลือ

สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าฆ่าโคกสีและโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มทดลองเป็นเด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนบ้านโนนสะอาดหนองหญ้าฆ่าโคกสี จำนวน 15 คนและกลุ่มควบคุมเป็นเด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนบ้านหนองเหล็ก จำนวน 15 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

2. การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาโปรแกรมฯ

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างโปรแกรมฯ มีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 ร่างโปรแกรมฯ

2.2 สร้างแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

2.3 สร้างเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองใช้โปรแกรมฯ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

3.1 กำหนดประชากรและตัวอย่างประชากร

3.2 ดำเนินการทดลอง

3.2.1 ก่อนการทดลอง นำแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุมาเก็บข้อมูลก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ

3.2.2 ดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติการและการสรุปผลการใช้โปรแกรมฯ

3.2.3 หลังการทดลอง นำแบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุมาเก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ และสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

3.3 วิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.3.1 วิเคราะห์ค่าสถิติเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ

1) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานเลขคณิตของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลองด้วยการทดสอบค่าที (t-test)

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุ โดยหาจำนวนครูและผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ อยู่ในความพึงพอใจระดับมาก

3.3.2 รายงานข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ

1) รายงานผลจากการประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุหลังการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ

2) รายงานผลจากการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงโปรแกรมฯ นำข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการทดลองใช้โปรแกรมฯ มีดังนี้

หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผู้สูงอายุและครูที่เข้าร่วมโปรแกรมฯทุกคน มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการใช้โปรแกรมฯในระดับมาก

อภิปรายผล

โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ พบประเด็นสำคัญที่เป็นผลของการใช้โปรแกรมฯ โดยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. โปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุเปิดโอกาสให้เด็กและผู้สูงอายุได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น

เนื่องจากตลอดทั้งโปรแกรมฯ เด็กและผู้สูงอายุทำกิจกรรมร่วมกันด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มุ่งเน้นให้เด็กและผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มร่วมกัน ทำให้เด็กได้มีโอกาสพูดคุยสนทนากับผู้สูงอายุได้อย่างใกล้ชิด เด็กได้เรียนรู้จากการสังเกตขณะทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เด็กได้เรียนรู้ความยากง่ายของงานในชีวิตประจำวันที่ต้องอาศัยความสามารถและบทบาทที่แตกต่างกันในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันตามความสามารถของแต่ละวัย นอกจากนั้นแล้วเด็กยังเรียนรู้ถึงการปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดตามวัย การที่เด็กเข้าใจในข้อจำกัดทางร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้เด็กเกิดความเห็นอกเห็นใจผู้สูงอายุมากขึ้นและอาสาเข้าช่วยเหลือผู้สูงอายุได้มากขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับที่ กรมวิชาการ (2544) ได้ระบุไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด แสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมทักษะทางสังคมทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและสามารถทำงานร่วมกันได้

2. บทบาทของวัฒนธรรมต่อการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างเด็ก ผู้สูงอายุและครู

2.1 บทบาทของวัฒนธรรมต่อการเรียนรู้ของเด็ก

จากการดำเนินกิจกรรมตลอดทั้งโปรแกรมฯ เมื่อเด็กได้ร่วมกิจกรรมกับ ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอแล้ว เด็กสามารถร่วมมือกับผู้สูงอายุได้ดีขึ้น กล่าวแสดงความ คิดเห็นมากขึ้นช่วยเหลืองานผู้สูงอายุโดยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องร้องขอเพราะเด็กเข้าใจในข้อจำกัดและ ความสามารถที่แตกต่างกันระหว่างตนและผู้สูงอายุ ดังผู้สูงอายุคนหนึ่งที่เป็นผู้ปกครองเด็กให้ สัมภาษณ์ว่า “ตะกี้บ่เคยมาเฮ็ดแนวกินชอย เดี่ยวนี้มาเว้าให้ฟังว่า ไก่โต้งเฮ็ดอ่อมกบเป็น กะมา เฮ็ดให้ยายกิน ว่ามันเฮ็ดแบบนี้ ยายหอมจันทน์มาสอนให้เฮ็ด แซ่บๆ บางทีกะมาล้างถ้วยชอย ตั้งแต่พ่อใหญ่แม่ใหญ่มาพาเด็กน้อยเฮ็ดนั้นแหละ กะสิมาเว้าให้ฟังว่ามีผู้หนึ่งผู้นี้ไปพาเฮ็ด ตะกี้มี แต่ไปเล่น บ่ฮู้จักความ” (แต่ก่อนไม่เคยมาช่วยทำกับข้าวเลย เดี่ยวนี้มาเล่าให้ยายฟังว่าไก่โต้งทำ แกงอ่อมกบเป็นแล้ว ก็จะมาทำให้ทาน บอกว่าต้องทำแบบนี้ละ ยายหอมจันทน์สอนให้ทำอร่อย มาก บางทีก็ล้างจานช่วย ตั้งแต่คุณตาคุณยายมาทำกิจกรรมด้วยนั้นแหละก็จะมาเล่าให้ฟังว่าใคร มาบ้าง แต่ก่อนไม่เคยมาช่วย) นอกจากการแสดงถึงความห่วงใย เห็นอกเห็นใจกันของเด็กที่มีต่อ ครอบครัวแล้ว เด็กยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้สูงอายุในชุมชนอีกด้วย ดังที่ผู้ปกครองของเด็กคน หนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ตั้งแต่พ่อใหญ่แม่ใหญ่มาพาลูกหลานเฮ็ดนั้นเฮ็ดนี้ ตำข้าวมั่ง หุงข้าวมั่ง เด็ก เขาก็ถามถึงว่าเมื่อไหร่พ่อใหญ่แม่ใหญ่จะมาพาทำอีก พ่อใหญ่แม่ใหญ่แกแล้วยังมาสอนหนูให้सानนาพีกา เลยหรือเดี่ยวนี้เดินผ่านเด็กเขาก็จะทักทายสวัสดิ์ ซึ่งแต่ก่อนเด็กกับคนแก่ เขาบ่ได้มาสนใจกัน” (ตั้งแต่คุณตาคุณยายมาทำกิจกรรมร่วมกับเด็กๆ เด็กก็มักจะถามถึงว่าเมื่อไหร่จะมาอีก คุณตาแก แล้วยังมาสอนหนูसानนาพีกาเลยหรือเดี่ยวนี้เดินผ่านเด็กเขาก็จะทักทายสวัสดิ์ ซึ่งแต่ก่อนเด็กและ ผู้สูงอายุไม่ได้สนใจกัน)

2.2 บทบาทวัฒนธรรมต่อผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในฐานะผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโอกาสได้แสดงความรู้ความ สามารถ ในการร่วมทำกิจกรรมกับเด็ก ส่งผลให้เกิดความสุขกาย สบายใจ เห็นคุณค่าในตัวเอง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวออกไปพบปะผู้คนมากขึ้น รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและ ได้รับการยอมรับและเคารพจากลูกหลานมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความพึง พอใจของผู้สูงอายุที่รู้สึกดีใจและภูมิใจที่ได้นำความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานมาถ่ายทอดให้กับ เด็กๆ รู้สึกเป็นเกียรติที่ครูและชุมชนให้ความสำคัญโดยการเชิญไปทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ส่งผล ให้ตนได้เกิดการสำรวจและพัฒนาตัวเองในการนำภูมิปัญญาเก่าแก่มามีใช้และยังทำให้ตนได้ สนุกสนานกับเด็ก ทำให้ไม่เหงาและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ กิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุที่เชื่อว่า การทำกิจกรรมจะสอดคล้องกับความพึง พอใจในชีวิต การทำกิจกรรมจะช่วยส่งเสริมสุขภาพของบุคคล ทำให้มีแนวคิดเกี่ยวกับตนเองใน ทางบวกและเกิดความพึงพอใจในชีวิต บุคคลที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมจึงต้องเป็นผู้ ที่ประกอบกิจกรรมต่างๆอยู่เสมอ (สุนันทา ศรีศิริ, 2546)

2.3 บทบาทวัฒนธรรมต่อครู

โปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านช่วยให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้านในการนำมาเป็นสื่อกลางให้เด็กได้ใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้ครูเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ครูคนหนึ่งแสดงความคิดเห็นในขณะการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ว่า “ไม่คาดคิดว่าเด็กจะสามารถทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นงานของผู้ใหญ่ได้และไม่คาดคิดว่ากิจกรรมต่างๆเหล่านี้จะสามารถนำมาสอนเด็กได้เช่นกัน เมื่อเห็นเด็กสามารถทำได้และทำได้ดี จึงต้องเปลี่ยนมุมมองใหม่” ความคาดหวังของคนในชุมชนที่มีต่อการอ่านออกเขียนได้ บวกลบเลขได้ จึงทำให้ครูขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็ก เด็กทำกิจกรรมต่างๆเหล่านั้นได้ดีเพราะเด็กได้พบเห็นในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ เพียงแต่ขาดโอกาสและการสนับสนุนให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ครูยังได้ใกล้ชิดกับคนในชุมชน เห็นความตั้งใจของคนในชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มกำลังความสามารถในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เกิดความสัมพันธ์อันดี เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนและโรงเรียนมากขึ้น ซึ่งโปรแกรมฯมีส่วนช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนและชุมชนกลับมาปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย (2551) ที่ได้ระบุไว้ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนให้แก่เด็กได้อย่างมีคุณภาพ ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครองและชุมชน สามารถเข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี

3. บทบาทผู้สูงอายุต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

วิถีชีวิตของเด็กในปัจจุบันถูกแยกส่วนด้วยระบบการศึกษา เด็กถูกแยกออกจากครอบครัว เครือญาติและชุมชน ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติมีความสำคัญลดน้อยลง กระทั่งไปถึงสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุที่ลดน้อยลงไปพร้อมๆกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขาดการสืบทอดและค่อยๆสูญหายไปเช่นกัน จากการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้และถ่ายทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่า สถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่ง คนในชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญและตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุมากขึ้น เห็นความสำคัญของประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น จากการแสดงความคิดเห็นเชิงเสนอแนะให้ผู้วิจัยนำภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ วัฒนธรรมด้านต่างๆมาปรับใช้ รวมถึงการนำเสนอแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นตัวบุคคลและทรัพยากรในท้องถิ่น เมื่อผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมประเพณีของเด็กแล้วนั้น ทำให้ผู้สูงอายุเริ่มเห็นความสำคัญของตน สำนวณตนเองเพื่อพัฒนาความสามารถของตนและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับ

พัฒนาการเด็ก เช่น ยายทองดีใช้พิมพ์ขนาดเล็กที่เหมาะสมกับเด็กในการทอเสื้อและมีความอดทน ใจเย็นในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กจนเด็ก ๆ สามารถทอเสื้อได้ ตาเคนใช้กล่องและแคนขนาดเล็กสอนเด็กเป่าแคน ตีกลอง ตาอินสอนเด็กसानนาพิกาข้อมือจากทางมะพร้าว ตลอดจนการทบทวนภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ตนคิดว่าอยากให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไปไม่ให้สูญหายมาเสนอต่อผู้วิจัยว่าถ้ามีเวลามากกว่านี้อยากให้ทำกิจกรรมเหล่านี้เพิ่มเติมอีกทั้งยังเสนอให้ครูประจำชั้นนำไปปรับใช้ในการสอนในระหว่างที่ผู้วิจัยและครูเข้าชุมชนไปพูดคุยสนทนากับผู้สูงอายุและชาวบ้านอีกด้วย เช่น ยายคำภา เสนอว่า “เดี๋ยวนี้หมอลำมันกะสิหมดไปแล้ว ชั้นหมอดຸ່ນยายคำภาแล้ว กะบ่มีใผ่สืบต่อ ยายกะเสียดายของเก่าโบราณบ้านเฮา สมัยนี้หมอลำมันบ่ได้เอาไปสอนคนแล้ว มันมีแต่หมอนซื่อๆ ตะกี้หมอลำนี้ลีสอดแทรกคำสอนไว้นำ สมัยนี้มันบ่มีแล้ว ชั้นเอาไปสอนเด็กน้อย มันกะสิสืบต่อไป ไหญ่มาเขากะสิจำได้ เขากะสิได้ว่าเคยเรียนหมอลำ ชั้นเฮาสอนต่อๆไปหลายรุ่นมันกะสิสูญหายไปแม่นบ่ละ” (เดี๋ยวนี้หมอลำไม่มีใครสืบทอดแล้ว ยายเสียดายภูมิปัญญาโบราณ แต่ก่อนหมอลำจะสอดแทรกศีลธรรมคำสอนสอนคนแต่สมัยนี้ไม่มีแล้ว มีแต่เพื่อความสนุกสนาน ถ้านำไปสอนเด็กหลายรุ่น มันก็จะไม่สูญหาย ให้เด็กเป็นผู้สืบทอดต่อไป)

จากข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ วีระพงษ์ กังวานนวกุล (2548) ที่ต้องการรื้อฟื้นวิถีชีวิตท้องถิ่นและระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติรวมถึงสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งกลุ่มคนเฒ่าคนแก่เพื่อฟื้นฟูของเล่นพื้นบ้าน ผู้สูงอายุนำวัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นของเล่นที่มีรูปแบบง่ายๆ ให้เด็กเล่น การมีส่วนร่วมในการเล่นของเด็กได้เติมเต็มช่องว่างระหว่างวัยของผู้สูงอายุกับเด็ก ช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติให้แน่นแฟ้นขึ้น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญารวมทั้งความรักความอบอุ่นให้กับเด็ก ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานมากขึ้น และยังสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย (2550) ที่ให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยเป็นแหล่งการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ภูมิปัญญายังเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้กลับมามีความเห็นความสำคัญซึ่งกันและกัน ไม่แยกกันอยู่อย่างที่เคยมีมา

ข้อสังเกตจากการวิจัย

1. จากการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้วิจัยพบว่า ในการจัดประสบการณ์ที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมนั้น โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการติดต่อสื่อสารร่วมกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องและไม่มีข้อจำกัดในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับคนในชุมชนทุกระดับ

เพื่อการร่วมมือกันพัฒนาเด็กได้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ถึงแม้ภายในระยะเวลา 1 ภาคเรียน จากการทดลองใช้โปรแกรมฯ ได้ทำให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือต่อผู้สูงอายุแล้ว ต้องดำเนินการใช้โปรแกรมฯ อย่างต่อเนื่องต่อไป เพื่อให้เกิดการยั่งยืนของพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอันเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเด็กและผู้สูงอายุต่อไป

3. จากการทดลองใช้โปรแกรมฯ พบว่า เด็กบางคนสนใจทำเฉพาะกิจกรรมที่ตนชอบเท่านั้น ถ้าขาดการกระตุ้นจากครูหรือผู้สูงอายุ เด็กจะไม่ปฏิบัติตามกิจกรรมนั้นเลย เพราะฉะนั้น ผู้สูงอายุจึงควรเรียนรู้เทคนิควิธีการเรียกความสนใจของเด็กจากครูหรือการทราบข้อมูลของเด็กแต่ละคนเบื้องต้น จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจเด็กได้เป็นอย่างดีและทำกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างราบรื่น

4. การที่เด็กและผู้สูงอายุได้เรียนรู้ร่วมกัน การจัดขั้นตอนทำกิจกรรมให้มีแบบแผนซ้ำๆ และสม่ำเสมอต่อเนื่องไปตลอดทั้งโปรแกรมฯ จะช่วยให้เด็กคุ้นเคยและเป็นการฝึกปฏิบัติที่เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมได้ดีขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมระหว่างเด็กกับเด็ก เพราะพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม อันได้แก่ การร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือ นั้น ถือเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่เด็กไทยในสังคมปัจจุบันพึงมี

2. ผู้ที่จะทำการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น ควรศึกษาลักษณะวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ให้เข้าใจถึงที่มาอย่างถ่องแท้เพราะวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันออกไป แม้ว่าจะอยู่ภาคหรือพื้นที่ใกล้เคียงกันก็ตาม

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. กิจกรรมในโปรแกรมฯ ครูหรือผู้ใช้โปรแกรมฯ สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของท้องถิ่นและประเพณีตามฤดูกาลของท้องถิ่นนั้น เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป

2. ครูหรือผู้ใช้โปรแกรมฯ ต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุหรือบุคคลในครอบครัว ตลอดจนคนในชุมชน รวมถึงมรดกทางภูมิปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการหล่อหลอมเด็กให้รู้สึกรักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน

3. ครูหรือผู้ใช้โปรแกรมฯ ควรจัดกิจกรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่อย่างต่อเนื่อง

เพื่อที่เด็กจะได้มีประสบการณ์สร้างเสริมสังคมตลอดทั้งปีและรอยยิ้มที่ได้ทำกิจกรรม
เหล่านั้น รวมถึงการที่เด็กจะได้รับประสบการณ์เป็นประจำเพิ่มขึ้นและแตกต่างกันออกไปในแต่ละ
ปีอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.m-society.go.th>[15 มีนาคม 2552]

กุลยา ตันติผลลาชีวะ. การสอนแบบจิตปัญญา. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรสโปรดักส์, 2543.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.saiyairak.com[15 มีนาคม 2552]

ดารณี ดิษยเดช. เอกสารการสอนชุดวิชาการวัดและประเมินผลกลุ่มวิชาเตรียมประสบการณ์หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551.

ทิตนา เขมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ทิตนา เขมมณี และคณะ. หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

นพมาศ ธีรเวคิน. จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

นพมาศ ธีรเวคิน. สังคมประกิตและพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

นภเนตร ธรรมบวร. การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

นิตยา คชภักดี. พัฒนาการเด็ก. ใน นิขรา เรื่องดารกานนท์, ซาครียา ธีรเนตร,

รวีวรรณ รุ่งไพวัลย์, ทิพวรรณ หรรษคุณาชัยและนิตยา คชภักดี (บรรณาธิการ),

ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก, 359-394. กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติก พับลิชชิ่ง,

2551.

บุญลือ วันทายนต์. สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.

บุษยมาศ สีนุประมา. สังคมวิทยาความสูงอายุ. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สมพรการพิมพ์, 2539.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. จิตวิทยาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว

คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม, (ม.ป.ป.).

- พัทธา สายหู. ผู้สูงอายุกับบทบาททางสังคมและวัฒนธรรม. สุทธิปริทัศน์ 14 (มกราคม - เมษายน 2543): 42-59.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉนีก และคณะ. รายงานการวิจัยในพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี "ด้อมเตี้ยมเลี้ยงเตาะเตะ" กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในครอบครัวไทย. (ม.ป.ท.), 2542.
- มนัสวินี จันทะเลิศ. รายงานการศึกษาเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการศึกษและการเรียนรู้: อิทธิพลและผลกระทบของสื่อมวลชนต่อเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โครงการยุทธศาสตร์สื่อเด็ก, 2548.
- โยธิน ศันสนยุทธ์ และ จุมพล พูลภักชีวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ม.ป.ป.).
- รณรุทธิ์ บุตรแสนคม. รายงานการวิจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชนบทจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์. (ม.ป.ท.), 2540.
- รัตติกาล เจนจัด. ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- รุ่งนภา สุขมล. ของเล่นความหมายที่มากกว่า : กระบวนการและเทคนิคการพลิกฟื้นศิลปะชุมชน. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต, 2548.
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลิ้มบราเดอร์สการพิมพ์, 2547.
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. รายงานวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย: ปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ. สภาวะสุขภาพและสังคมของเด็กไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- วิชาการ, กรม. เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด: การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา, 2544.
- วิมล จิโรจพันธุ์, ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ และอุดม เขยกี่วงศ์. ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2548.

- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงศ์. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการมีโครงการพัฒนาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.
- ศึกษาศิกร, กระทรวง. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550.
- สมพงษ์ สิงหะพล. เทคนิคการสอนของการเรียนแบบร่วมมือ. สีมาจารย์ 13 (พฤศจิกายน 2541-มีนาคม 2542): 41-44.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สาธารณสุข, กระทรวง. ศูนย์ 3 วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.thaihealth.or.th[15 มีนาคม 2552]
- สาธารณสุข, กระทรวง. กรมสุขภาพจิต. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก. นนทบุรี: (ม.ป.ท., ม.ป.ป).
- สุนันทา ศรีศิริ. รายงานการวิจัย กิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในเขตภาคกลางของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- สุรกุล เจนอบรม. วิจัยทัศนผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุรวงศ์ ไคว่ตระกูล. พฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม. วารสารครุศาสตร์ 14 (มกราคม-มีนาคม 2529): 6-16.
- อนุমানราชชน, พระยา. วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, (ม.ป.ป.)
- อัมพล สุอำพัน. กว่าจะถึงอนุบาลก็สายเสียแล้วจริงหรือ. ใน สุชาดา ศรีทิพวรรณ, ชิชณู พันธุ์เจริญ และอุษา ทิสยากร, เลี้ยงลูกอย่างไรให้เก่ง ดี มีสุข, หน้า 7-26. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธนาเพลส, 2549.
- อารี สัตินหวิ. พหุปัญญาและการเรียนแบบร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แว่นแก้ว, 2543.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, 2544.

ภาษาอังกฤษ

- Aday, R. H., Sims, C. R., McDuffie, W., and Evans, E. Changing children's attitudes toward the elderly: The longitudinal effects of an intergenerational partners program. Journal of Research in Childhood Education 10 (1996): 143-151.
- Andrusyk, D., Andrusyk, S. Improving student social skills through the use of cooperative learning strategies , 2003. Eric Education Resource Information Center.
- Auckermann, K. B., Pierropoulos, V. S., and Yager, K. L. Enabling cooperative learning through social skills instruction: A first and second grade study , 1999. Eric Education Resource Information Center.
- Bale, S. S., Eklund, S. J., and Siffin, C. F. Children's perceptions of elders before and after a school – based intergenerational program. Educational Gerontology 26 (2000): 677-689.
- Chen, N. Building bridges – an intergenerational program[online]. 1997. Available from: <http://www.joe.org>[2006, November 10]
- Ciampa, C., Farr, J. and Kaplan K. Improving social competencies through the use of cooperative learning and conflict resolution, 2000. Eric Education Resource Information Center.
- Dellmann-Jenkins, M., Lambert, D., and Fruit, D. Fostering preschoolers' prosocial behaviors toward the elderly: The effect of an intergeneration program. Educational Gerontology 17 (January 1982): 21-32.
- Femia, E. E., Zarit, S. H., Blair, C., Jarrott, S. E., and Bruno, K. Intergenerational preschool experiences and the young child: Potential benefits to development. Early Childhood Research Quarterly 23 (2008): 272-287.
- Gillies, R. M. The maintenance of cooperative and helping behaviors in cooperative groups. British Journal of Educational Psychology 70 (2000): 97-111.
- Hilke, E. V. Cooperative learning. Indiana: Phi delta kappa educational foundation, 1990.
- Hurlock, E. B. Child development. New York: McGraw-Hill Book, 1956.

- Johnson, R. T., and Johnson, D. W. Effect of cooperative, competitive and individualistic learning experiences on social development. Exceptional Children 49 (January 1983): 323-329.
- Johnson, R. T., and Johnson, D. W. Learning together and alone. New Jersey: Prentice Hall, 1991.
- Jordan, D. W. Social skilling through cooperative learning. Educational Research 39 (Spring 1997): 3-21.
- Mussen, P. H., Conger, J. J., Kagan, J. and Huston, A. C. Child development and personality. New York: Harper and Row, 1990.
- Patten, M. H. The effects of two types of intergenerational programs on preschool children's attitudes toward the elderly. [online] Abstract from Dissertation Abstracts online : AAT MM87340
- Pinquart, M., Wenzel, S., and Sorensen, S. Changes in attitudes among children and elderly adults in intergenerational group work. Educational Gerontology 26 (2000): 523-540.
- Stephens, T., M. Social skills in the classroom. Ohio: Cedars Press, 1982.
- Whitley, E., Duncan, R., McKenzie, P. and Sledjeski S. From time to time: A record of young children's relationships with the aged, 1976. Eric Education Resource Information Center.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ดร.อรชชา ตูลานันท์	นักวิชาการอิสระ
ดร. เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	นักวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ดร.สุภัทรา คงเรือง	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การคำนวณหาค่าความเที่ยงของการวิเคราะห์พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม
ของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

การหาค่าความเที่ยงในการสังเกตพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุระหว่างผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยด้วยวิธีของ William A. Scott

สูตร

$$\pi = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$$

เมื่อ π = ความเที่ยงในการสังเกต

P_o = อัตราส่วนของความน่าจะเป็นของการสังเกตพฤติกรรมได้ตรงกันของผู้สังเกต 2 คน ซึ่งหาได้จากผลต่างระหว่าง 1.00 กับค่าผลรวมของผลต่างระหว่างร้อยละของค่าสังเกตพฤติกรรมของผู้สังเกต 2 คน

P_e = อัตราส่วนของความน่าจะเป็นของการสังเกตพฤติกรรมได้ตรงกันที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญของผู้สังเกตของคน 2 คน ซึ่งหาได้จากสัดส่วนของคะแนนพฤติกรรมที่มีจำนวนสูงสุดและรองลงมาโดยเลือกจากผู้สังเกตคนใดคนหนึ่ง นำค่าทั้ง 2 มายกกำลังสองแล้วนำมารวมกัน

*ข้อสังเกต ค่า π จะสูงสุดไม่เกิน 1.00

2. การคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุจากแบบสอบถามการณัพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

2.1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต $\bar{X}$ ของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

$\bar{X}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนเฉลี่ย

n = จำนวนของข้อมูล

(บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2545)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

จากสูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{n - 1}}$$

S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X$ = ผลรวมของค่าคะแนน

$\bar{X}$ = ค่าคะแนนเฉลี่ย

X = ผลรวมของค่าคะแนนยกกำลังสอง

n = จำนวนของข้อมูล

(บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2545)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

จากสูตร

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

t = ค่าที

$\bar{X}$ = ค่ามัชฌิมเลขคณิต

s^2 = ค่าความแปรปรวน

n = จำนวนข้อมูล

(บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2545)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
ประกอบด้วย

1. สถานการณ์ที่ใช้วัด 2 สถานการณ์ ได้แก่
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง ป้าและเด็กร่วมกันทำอาหารที่บ้าน "ส้มตำ" ที่โรงเรียน
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ลูกสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กที่โรงเรียน
2. แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
3. แบบประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
4. แบบสรุปคะแนนรายบุคคลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน
5. แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบสอบพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุนี้สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บันทึกวิเคราะห์และประเมินพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือของนักเรียนระดับชั้นอนุบาล อายุระหว่าง 4-6 ปี ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมุ่งวัดจำแนกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. พฤติกรรมการร่วมมือ
  - 1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ
  - 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  - 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ
  - 1.4 แสดงความคิดเห็นได้
2. พฤติกรรมการแบ่งปัน
  - 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ
  - 2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ
  - 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง
  - 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ
  - 3.3 ให้คำแนะนำง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ
  - 3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก

ระยะเวลาในการใช้

แบบสอบใช้วัดพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือใน 2 ระยะเวลา คือ

1. ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pre-test) เป็นการวัดผลก่อนที่นักเรียนจะเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน
2. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Post-test) เป็นการวัดผลหลังจากนักเรียนเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

รายละเอียดของแบบสอบถาม

บริบทที่ใช้ในการวัด เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก เด็กจะแสดงออกพฤติกรรมได้ดีเมื่อเด็กได้อยู่ในบริบทที่เด็กรู้สึกสบาย ไม่เคร่งเครียด (McAfee and Leong, 2002) สถานการณ์ที่ใช้ในการวัดจึงเป็นสถานการณ์กลุ่มที่จัดขึ้นในชีวิตจริงของเด็ก โดยใช้สถานะและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้สูงอายุในแต่ละสถานการณ์ที่มีความคุ้นเคยกับเด็กอย่างเท่าเทียมกัน

แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 สถานการณ์ ได้แก่

1. สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง ป้าและเด็กช่วยกันทำอาหารพื้นบ้าน”ส้มตำ”ที่โรงเรียน ในสถานการณ์นี้ผู้สูงอายุ(หญิง) คือ แม่ครัวในโรงเรียน สถานการณ์นี้ใช้วัดพฤติกรรมทั้งหมด 10 พฤติกรรม วันจันทร์-ศุกร์ ระหว่างเวลา 7.00 – 9.30 น.
2. สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ลุงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กๆที่โรงเรียน ในสถานการณ์นี้ผู้สูงอายุ(ชาย) คือ ภารโรงในโรงเรียน สถานการณ์นี้ใช้วัดพฤติกรรมทั้งหมด 10 พฤติกรรม วันเสาร์-อาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00 – 9.30 น.

ดังรายละเอียด แสดงจำนวนเด็กที่เก็บข้อมูลในตาราง ต่อไปนี้

ตารางการเก็บข้อมูล

กลุ่มทดลอง

สถานการณ์ที่	ส.	อา	จ.	อ.	พ.	พฤ	ศ.	ส.	อา	รวม
1.	-	-	3	3	3	3	3	-	-	15
2.	4	4	-	-	-	-	-	4	3	15

กลุ่มควบคุม

สถานการณ์ที่	ส.	อา	จ.	อ.	พ.	พฤ	ศ.	ส.	อา	รวม
1.	-	-	3	3	3	3	3	-	-	15
2.	4	4	-	-	-	-	-	4	3	15

ลักษณะของขั้นตอนการวัด

1. ขั้นเตรียม ผู้ใช้แบบสอบถามทำความเข้าใจถึงวิธีการใช้แบบสอบถามและมีความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรมการเรียนรู้และชักทอดสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน
2. ขั้นดำเนินการ ก่อนทดลอง (Pre-test) ผู้ใช้แบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการทดสอบ 1 สัปดาห์ หลังการทดลอง (Post-test) ผู้ใช้แบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมต่อผู้สูงอายุใช้แบบสอบถามพฤติกรรมกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง โดยทำการทดสอบ 1 สัปดาห์
3. ขั้นประมวลสรุป ผู้ใช้แบบสอบถามนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม การร่วมมือ การแบ่งปันและการช่วยเหลือของนักเรียนในแต่ละสถานการณืมาคิดคะแนน

การประเมินผล

ผู้ใช้แบบสอบถามประเมินผลโดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็กในสถานการณืจริงที่ได้จากการใช้แบบสอบถามพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลมาตรวจให้คะแนน คะแนนรวมแต่ละสถานการณืทั้งสิ้น 20 คะแนน ซึ่งมีเกณฑ์ในการประเมินดังต่อไปนี้

เกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรม คือ

- 0 คือ ไม่แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ
- 1 คือ แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ โดยได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ
- 2 คือ แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ ด้วยตัวเอง โดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานการณ์ที่ 1

เรื่อง แม่ครัวและเด็กร่วมกันทำอาหารที่บ้าน"ส้มตำ"

จุดประสงค์

1. พฤติกรรมการร่วมมือ
  - 1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้
  - 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  - 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ
  - 1.4 แสดงความคิดเห็นได้
2. พฤติกรรมการแบ่งปัน
  - 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ
  - 2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้ อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ
  - 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง
  - 3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ
  - 3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ
  - 3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก

การจัดสถานการณ์

1. แม่ครัวและเด็กสนทนาเกี่ยวกับ การทำส้มตำว่าต้องใส่เครื่องปรุงอะไรบ้าง และต้องใส่เครื่องปรุงอะไรในลำดับใด
2. เด็กและแม่ครัวร่วมกันเตรียม เครื่องปรุงและสับมะละกอให้เป็นชิ้นเล็กๆ เพื่อทำส้มตำ โดยครูจัดสถานการณ์ให้วัสดุ อุปกรณ์ให้ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน
3. เด็กและแม่ครัวช่วยกันตำส้มตำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง แม่ครัวและเด็กร่วมกันทำอาหารที่บ้าน”ส้มตำ”

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
1. ผู้สูงอายุสนทนากับเด็กถึงเครื่องปรุงที่จะใส่ในส้มตำและสิ่งที่จะต้องเตรียมในการทำส้มตำ	- ผู้บ่ว่าตำบักหุ่งใส่อิหยังแน้ (เด็กทราบใหม่ว่าส้มตำต้องใส่อะไรบ้าง) - แล้วผู้บ่ว่าซันลีเฮ็ดตำบักหุ่งต้องเฮ็ดอิหยังก่อน? (แล้วเด็กทราบใหม่ว่าการทำส้มตำควรจะทำอะไรก่อน)	- เด็กบอกได้ว่าการทำส้มตำต้องใส่อะไรบ้างและต้องใส่อะไรก่อน (1.1วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้)
2. ผู้สูงอายุหยิบของ ได้แก่ มะละกอ เครื่องปรุง และครก เพื่อนำมาทำส้มตำ	- แม่ใหญ่ลีเอาแนวมาเฮ็ดตำบักหุ่ง (ยายจะหยิบของเพื่อมาทำส้มตำ)	- เด็กอาสาหยิบของมาทำส้มตำช่วยผู้สูงอายุ (3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ)
3. ผู้สูงอายุปอกเปลือกและสับมะละกอเป็นชิ้นเล็กๆ	- ตำพริกให้ยายได้บ่ ยายลีฝานบักหุ่ง (หนูโขลกพริกให้ยายได้ใหม่ ยายจะสับมะละกอ)	- เด็กช่วยโขลกพริกให้ผู้สูงอายุในขณะที่ผู้สูงอายุสับมะละกอ (3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง)
4. ผู้สูงอายุบอกให้เด็กหยิบพริกและกระเทียมใส่ครกและโขลกให้ละเอียด	- เอาเผ็ดบ่ ใส่พริกจ๊กหน่วยกะหยิบใส่ครก แล้วจั่งตำให้มันแหลก (ผู้สูงอายุถามเด็กว่าชอบเผ็ดไหม จะใส่พริกที่เม็ด ก็ใส่ลงไปในครก แล้วจั่งโขลกพริกให้ละเอียด)	- เด็กแสดงความคิดเห็นได้ว่าจะใส่พริกที่เม็ด (1.4 แสดงความคิดเห็นได้)
5. ผู้สูงอายุสนทนาตกลงกับเด็กว่าจะทำส้มตำรสชาติแบบใด	- เฮาสิดำหวาน ส้ม หรือว่าเค็มละ (เราจะทำรสชาติแบบไหนหวานเปรี้ยวหรือเค็ม)	- เด็กตัดสินใจร่วมกับผู้สูงอายุได้ว่าจะทำส้มตำรสชาติใด (1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ)
6. ผู้สูงอายุบอกเด็กตักน้ำปลาร้าใส่ลงไปในครก 1 ช้อน ในขณะที่ผู้สูงอายุใช้ช้อนตวงน้ำปลา (จำกัดช้อนให้มี 1 คัน) จากนั้นจึงใส่มะนาว มะเขือเทศ และมะละกอ	- ตักน้ำปลาแดกใส่ช้อนหนึ่งแล้วจั่งฝานบักนาว บักเขือใส่แล้วจั่งใส่บักหุ่ง (ตักน้ำปลาร้าใส่ 1 ช้อนแล้วจั่งค้อยใส่มะนาว มะเขือเทศและมะละกอ)	- เด็กรอโอกาสในการใช้ช้อนตักน้ำปลาร้า (2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้ อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ)

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
7. ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะว่าใส่ มะกอกเพิ่มลงไปด้วยจึงจะอร่อย	- แม่ใหญ่ว่าใส่บักกอกน่าดีบ่ มันจั่งสิแซบ (ยายว่าใส่มะกอกเพิ่ม ด้วยดีใหม่ มันจั่งจะอร่อยนะ)	- เด็กพยักหน้ายอมรับหรือพูดว่าใส่ มะกอกเพิ่มด้วย (1.3 รับฟังความคิดเห็นของ ผู้สูงอายุ)
8. เมื่อตำส้มตำเสร็จแล้ว ผู้สูงอายุ และเด็กชิมรสชาติแต่ผู้สูงอายุบอก เด็กว่ารสชาติจืด/เค็ม/เปรี้ยวเกินไป	- แม่ใหญ่ว่ามันจาง/เค็ม/ส้มโหด สิใส่อิยังล๊ะ (ยายคิดว่ามันจืด/ เค็ม/เปรี้ยวเกินไป หนูคิดว่าใส อะไรเพิ่มดีคะ)	- เด็กสามารถให้คำแนะนำผู้สูงอายุ ได้ว่าให้ใส่น้ำปลา/น้ำตาล เพิ่มลง ไป (3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ ผู้สูงอายุ)
9. ผู้สูงอายุตักส้มตำใส่จานแต่ยัง เหลือส้มตำในครกอีกซึ่งจานใบนี้ใส่ ไม่พอ จึงจะลุกไปหยิบจานมาอีก 1 ใบ แต่ผู้สูงอายุลุกขึ้นไม่ไหว (จัดสถานการณ์ให้ผู้สูงอายุลุกขึ้น ไม่ไหว)	- จานใบนี้ใส่ตักบักหุบบ่พอ เดี่ยว แม่ใหญ่ไปเอาจานก่อน (จานใบนี้ใส่ส้มตำไม่พอ เดี่ยวยาย ไปหยิบจานมาเพิ่มก่อนนะ)	- เด็กช่วยพยุงผู้สูงอายุให้ลุกขึ้น หรือ เด็กอาสาจะไปหยิบจานให้เอง (3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับ ความยากลำบาก)
10. ผู้สูงอายุตักส้มตำใส่จานทั้ง สองใบ	- หนูสิแบ่งตักบักหุบให้แม่ใหญ่กิน น่าบ่ (ในขณะที่ตักส้มตำ ผู้สูงอายุ ถามเด็กว่า “หนูจะแบ่งส้มตำให้ ยายทานด้วยไหม”)	- เด็กตักส้มตำแบ่งใส่จานให้ ผู้สูงอายุ (2.1 การรู้จักแบ่งปันอาหารให้แก่ ผู้สูงอายุ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานการณ์ที่ 2

เรื่อง การก่อสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กที่โรงเรียน

จุดประสงค์

1. พฤติกรรมการร่วมมือ
  - 1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ
  - 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  - 1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ
  - 1.4 แสดงความคิดเห็นได้
2. พฤติกรรมการแบ่งปัน
  - 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ
  - 2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ
3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ
  - 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง
  - 3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ
  - 3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ
  - 3.4 แสดงความสนใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก

การจัดสถานการณ์

1. เด็กและภาวโรงร่วมกันสนทนาวางแผนและออกแบบลานดิน
- 2 . เด็กและภาวโรงร่วมกันขนดินและสร้างเนินดินภายในสนามเด็กเล่น โดยครูจัดสถานการณ์ให้มีพัลั่วตักดิน 1 อันและบั้งที่ 2 อัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ภารโรงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กที่โรงเรียน

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
1. ผู้สูงอายุสนทนากับเด็กเกี่ยวกับการทำลานดิน	- เด็กอยากเห็นดินแฉะได้ (เด็กอยากทำลานดินแบบไหน) - เสาสิเห็นเป็นเนินมืองได้ดี (เราจะทำเป็นเนินดินตรงไหนดี)	- เด็กบอกได้ว่าจะทำเนินดินแบบใด (1.4 แสดงความคิดเห็นได้) - เด็กบอกได้ว่าทำเนินดินบริเวณใดของสนามเด็กเล่น (1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้)
2. ผู้สูงอายุออกแบบลานดินร่วมกับเด็ก	- เสาเอาหญ้ามาปลูกในลานดินนำดีบ (เสาเอาหญ้ามาปลูกในลานดินด้วยไหมดี)	- เด็กตัดสินใจร่วมกับผู้สูงอายุได้ว่า จะปลูกหญ้าในลานดินด้วยหรือไม่ (1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ)
3. ผู้สูงอายุให้คำแนะนำเด็กในการใช้พลั่วตักดินใส่บุงกี จากนั้นเด็กใช้พลั่วตักดินใส่บุงกี (จัดสถานการณ์ให้มีพลั่วตักดิน 1 อันและบุงกี 2 อัน)	- เอามือจับด้ามพลั่วแล้วจะตักดินใส่ลงบุงกีแล้วจึงเทลงใส่รถอยู่ (ใช้มือจับที่ด้ามพลั่วและตักดินใส่ลงในบุงกีแล้วจึงเทดินลงในรถเข็น)	- เด็กใช้พลั่วตักดินใส่บุงกีแล้วเทลงในรถเข็นดินตามที่ผู้สูงอายุบอก (1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ) - เด็กรอโอกาสในการใช้พลั่วตักดินและแบ่งให้ผู้สูงอายุใช้พลั่วตักดินในครั้งต่อไป (2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ)
4. ผู้สูงอายุและเด็กร่วมกันขนดินมาสร้างเป็นลานดินและเนินดิน	- มาช่วยลงเอาดินใส่บุงกีแล้วเอาไปเทใส่รถต่อ (มาช่วยลงตักดินใส่บุงกีแล้วเทใส่รถเข็นนะ)	- เด็กช่วยผู้สูงอายุขนดินใส่รถเพื่อนำไปเทในบริเวณที่จะทำลานดิน (3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง)
5. ผู้สูงอายุเข็นรถดินไปเทที่สนามแต่รถเข็นดินหนักเกินไป	- รถมันคือหนักแท้ เอ็ดจังได้ดีหละ (ทำไมรถมันหนักจัง เราจะทำอย่างไรดี)	- เด็กเสนอให้ผู้สูงอายุเอาดินออก (3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ)
6. จากนั้นผู้สูงอายุเข็นรถดินไปที่สนาม		- เด็กช่วยผู้สูงอายุเข็นรถดินไปเทที่สนาม (3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ)

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
<p>7. ผู้สูงอายุขอพักเหนื่อยและถามเด็กว่าเหนื่อยไหม หิวน้ำไหม จากนั้นบอกให้เด็กดื่มน้ำและขอแบ่งน้ำดื่มจากเด็ก</p>	<p>- พ่อใหญ่พักก่อนได้บ่ เเมื่อแล้ว หนูเมื่อยบ่ กินน้ำก่อนเด้อ พ่อใหญ่กะหิวน้ำคือกัน ขอกินน้ำ น้ำได้บ่ (ตาเหนื่อยแล้ว ขอพักก่อนได้ไหม หนูหิวน้ำไหม ดื่มน้ำก่อนนะ พ่อ เด็กกำลังดื่มน้ำ ผู้สูงอายุบอกเด็ก ว่า “ตาก็เหนื่อยและหิวน้ำ เหมือนกัน ขอแบ่งน้ำดื่มด้วยได้ ไหม”)</p>	<p>- เด็กให้ผู้สูงอายุพักเหนื่อยก่อนและ เมื่อเด็กดื่มน้ำ เด็กยื่นน้ำดื่มแบ่งให้ ผู้สูงอายุดื่มด้วย (2.1 การรู้จักแบ่งปันน้ำดื่มให้แก่ ผู้สูงอายุ) (3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับ ความยากลำบาก)</p>

แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ จัดทำขึ้นเพื่อ บันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุจากการสังเกต ใน 2 สถานการณ์ ระหว่างการดำเนินการใช้แบบสอบถามสถานการณ์เสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ลักษณะของแบบบันทึก

แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ใช้บันทึก พฤติกรรมการร่วมมือ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือผู้สูงอายุจากการสังเกต ใน 2 สถานการณ์ ดังนี้ สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง แม่ครัวและเด็กร่วมกันทำอาหารพื้นบ้าน"ส้มตำ"ที่โรงเรียน และ สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ภารโรงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กที่โรงเรียน โดยมีการระบุ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและพฤติกรรมการร่วมมือ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือผู้สูงอายุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ชื่อเด็ก.....อายุ..... ปี .....เดือน

ผู้บันทึก..... วัน เดือน ปี/ครั้งที่บันทึก .....

สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง แม่ครัวและเด็กร่วมกันทำอาหารที่บ้าน”ส้มตำ”

ช่วงเวลาที่สังเกต .....

ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ

หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
1. ผู้สูงอายุสนทนากับเด็กถึงเครื่องปรุงที่จะใส่ในส้มตำและสิ่งที่จะต้องเตรียมในการทำส้มตำ	- ผู้บ่ว่าตำบักหู่ใส่อียังแน (เด็กทราบใหม่ว่าส้มตำต้องใส่อะไรบ้าง) - แล้วผู้บ่ว่าซ้่นสิเฮ็ดตำบักหู่ต้องเฮ็ดอียังก่อน? (แล้วเด็กทราบใหม่ว่าการทำส้มตำควรจะทำอะไรก่อน)	- เด็กบอกได้ว่าการทำส้มตำต้องใส่อะไรบ้างและต้องใส่อะไรก่อน (1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้) ....
2. ผู้สูงอายุหยิบของ ได้แก่ มะละกอ เครื่องปรุง และครก เพื่อนำมาทำส้มตำ	- แม่ใหญ่สิเอาแนวมาเฮ็ดตำบักหู่ (ยายจะหยิบของเพื่อมาทำส้มตำ)	- เด็กอาสาหยิบของมาทำส้มตำช่วยผู้สูงอายุ (3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ) ....
3. ผู้สูงอายุบอกเปลือกและสับมะละกอเป็นชิ้นเล็กๆ	- ตำพริกให้ยายได้บ่ ยายสิฝานบักหู่ (หนูโขลกพริกให้ยายได้ใหม่ ยายจะสับมะละกอ)	- เด็กช่วยโขลกพริกให้ผู้สูงอายุในขณะที่ผู้สูงอายุสับมะละกอ (3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง) ....
4. ผู้สูงอายุบอกให้เด็กหยิบพริกและกระเทียมใส่ครกและโขลกกรอนในขณะที่ผู้สูงอายุสับมะละกอ	- เอาเผ็ดบ่ ใส่พริกจ้กหนวยกะหยิบใส่ครกได้เลยแล้วจ้งตำให้มันแหลก (ผู้สูงอายุถามเด็กว่าชอบเผ็ดใหม่ จะใส่พริกกี่เม็ด ก็ใส่ลงไปนครกแล้วจ้งโขลกพริกให้ละเอียด)	- เด็กแสดงความคิดเห็นได้ว่าจะใส่พริกกี่เม็ด (1.4 แสดงความคิดเห็นได้) ....

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
5. ผู้สูงอายุสนทนาค้างกับเด็กว่าจะทำส้มตำรสชาติแบบใด	- เฮาสีตำหวาน ส้ม หรือว่าเค็มล่ะ (เราจะทำรสชาติแบบไหนเปรี้ยว หวานหรือเค็ม)	- เด็กตัดสินใจร่วมกับผู้สูงอายุได้ว่าจะทำส้มตำรสชาติใด (1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ) ....
6. ผู้สูงอายุบอกเด็กตักน้ำปลาใส่ลงไปครก 1 ช้อน ในขณะที่ผู้สูงอายุใช้ช้อนตวงน้ำปลา (จำกัดช้อนให้มี 1 คัน) จากนั้นจึงใส่มะนาว มะเขือเทศและมะละกอ	- ตักน้ำปลาแค่ใส่ช้อนหนึ่งแล้ว จึงผ่านบักกานากับบักเขือใส่แล้วจึงใส่บักหุ่ง (ตักน้ำปลาใส่ 1 ช้อนแล้วจึงค่อยใส่มะนาว มะเขือเทศและมะละกอ)	- เด็กรอโอกาสในการใช้ช้อนตักน้ำปลาร้า (2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ) ....
7. ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะว่าใส่มะกอกเพิ่มลงไปด้วยจึงจะอร่อย	- แม่ใหญ่ว่าใส่บักกอกนำดิบ มันจึงดีแซบ (ยายว่าใส่มะกอกเพิ่มด้วยดีไหม มันจึงจะอร่อยนะ)	- เด็กพยักหน้ายอมรับหรือพูดว่าใส่มะกอกเพิ่มด้วย (1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ) ....
8. เมื่อตำส้มตำเสร็จแล้วผู้สูงอายุและเด็กชิมรสชาติแต่ผู้สูงอายุบอกเด็กว่ารสชาติจืด/เค็ม/เปรี้ยวเกินไป	- แม่ใหญ่ว่ามันจาง/เค็ม/ส้มโหด ใส่อิยังล่ะ (ยายคิดว่ามันจืด/เค็ม/เปรี้ยวเกินไป หนูคิดว่าใสอะไรเพิ่มดีคะ)	- เด็กสามารถให้คำแนะนำผู้สูงอายุได้ว่าให้ใส่น้ำปลา/น้ำตาล เพิ่มลงไป (3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ) ....

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
<p>9. ผู้สูงอายุตักส้มตำใส่จานแต่ยังเหลือส้มตำในครกอีกซึ่งจานใบนี้ใส่ไม่พอ จึงจะลุกไปหยิบจานมาอีก 1 ใบ แต่ผู้สูงอายุลุกขึ้นไม่ไหว (จัดสถานการณ์ให้ผู้สูงอายุลุกขึ้นไม่ไหว)</p>	<p>- จานใบนี้ใส่ตำบักหุ่งบ่พอ เดี่ยวแม่ใหญ่ไปเอาจานก่อน (จานใบนี้ใส่ส้มตำไม่พอ เดี่ยวยายไปหยิบจานมาเพิ่มก่อนนะ)</p>	<p>- เด็กช่วยพยุงผู้สูงอายุให้ลุกขึ้น หรือเด็กอาสาจะไปหยิบจานให้เอง (3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก)</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>10. ผู้สูงอายุตักส้มตำใส่จานทั้งสองใบ</p>	<p>- หนูสิแบ่งตำบักหุ่งให้แม่ใหญ่กินน้าบ (ในขณะที่ตักส้มตำผู้สูงอายุถามเด็กว่า “หนูจะแบ่งส้มตำให้ยายทานด้วยไหม”)</p>	<p>- เด็กตักส้มตำแบ่งใส่จานให้ผู้สูงอายุ (2.1 การรู้จักแบ่งปันอาหารให้แก่ผู้สูงอายุ)</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

แบบบันทึกพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ชื่อเด็ก.....อายุ..... ปี .....เดือน

ผู้บันทึก..... วัน เดือน ปี/ครั้งที่บันทึก .....

สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ภารโรงสร้างลานดินในสนามเด็กเล่นร่วมกับเด็กๆที่โรงเรียน

ช่วงเวลาที่สังเกต .....

ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ

หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
1. ผู้สูงอายุสนทนากับเด็กเกี่ยวกับการทำลานดิน	- เด็กอยากเห็นดินแดนweiteแล้วทำมองได้ (เด็กอยากทำลานดินแบบไหนจะทำเนินดินตรงไหนดี)	- เด็กบอกได้ว่าจะทำลานดินแบบใดและทำเนินดินบริเวณใดของสนามเด็กเล่น (1.4 แสดงความคิดเห็นได้) (1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้) ....
2. ผู้สูงอายุออกแบบลานดินร่วมกับเด็ก	- เขาเอาหญ้ามาปลูกในลานดินน้ำดีบ่ (เราเอาหญ้ามาปลูกในลานดินด้วยไหมดี)	- เด็กตัดสินใจร่วมกับผู้สูงอายุได้ว่าจะปลูกหญ้าในลานดินด้วยหรือไม่ (1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ) ....
3. ผู้สูงอายุให้คำแนะนำเด็กในการใช้พลั่วตักดินใส่บุงกี จากนั้นเด็กใช้พลั่วตักดินใส่บุงกี (จัดสถานการณ์ให้มีพลั่วตักดิน 1 อันและบุงกี 2 อัน)	- เขามีมือจับตามพลั่วแล้วกะตักดินใส่ลงบุงกีแล้วจึงเทลงใส่รถอยู่ (ใช้มือจับที่ตามพลั่วและตักดินใส่ลงในบุงกีแล้วจึงเทดินลงในรถเข็น)	- เด็กใช้พลั่วตักดินใส่บุงกีแล้วเทลงในรถเข็นตามผู้สูงอายุบอก (1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ) .... - เด็กขอโอกาสในการใช้พลั่วตักดินและแบ่งให้ผู้สูงอายุใช้พลั่วตักดินในครั้งต่อไป (2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ) ....

ผู้สูงอายุทำ	ผู้สูงอายุพูด	พฤติกรรมของเด็กที่คาดหวัง
4. ผู้สูงอายุและเด็กร่วมกัน ขุดดิน มาสร้างเป็นลานดินและ เนินดิน	- มาขอยุงเอาดินใส่บุงกี้ แล้วเอาไปเทใส่รถเข็น (มาช่วยลุงตักดินใส่บุงกี้ แล้วเทใส่รถเข็นนะ)	- เด็กช่วยผู้สูงอายุขุดดินใส่รถเข็นเพื่อ นำไปเทในบริเวณที่จะทำลานดิน (3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง) ....
5. ผู้สูงอายุเข็นรถดินไปเท ที่สนามแต่รถเข็นดินหนัก เกินไป	- รถมันคือหนักแท้ เอ็ด จั่งได้ตีหละ (ทำไมรถมันหนักจั่ง เราจะ ทำอย่างไรดี)	- เด็กเสนอให้ผู้สูงอายุเอาดินออก (3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ) ....
6. จากนั้นผู้สูงอายุเข็นรถ ดินไปที่สนาม		- เด็กช่วยผู้สูงอายุเข็นรถดินไปเทที่สนาม (3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ) ....
7. ผู้สูงอายุขอพักเหนื่อย และถามเด็กว่าเหนื่อยไหม หิวน้ำไหม จากนั้นบอกให้ เด็กตักน้ำและขอแบ่งน้ำ ดื่มจากเด็ก	- พ่อใหญ่พักก่อนได้บ่ เมื่อยแล้ว หนูเมื่อยบ่ กินน้ำ ก่อนเด้อ พ่อใหญ่กะหิวน้ำ คือกัน ขอกินน้ำได้บ่ (ตาเหนื่อยแล้ว ขอพักก่อน ได้ไหม หนูหิวน้ำไหม ตักน้ำ ก่อนนะ พ่อเด็กกำลังตักน้ำ ผู้สูงอายุบอกเด็กว่า “ตาก็เหนื่อยและหิวน้ำ เหมือนกัน ขอแบ่งน้ำดื่ม ด้วยได้ไหม”)	- เด็กให้ผู้สูงอายุพักเหนื่อยก่อนและเมื่อเด็กตัก น้ำ เด็กยื่นน้ำดื่มแบ่งให้ผู้สูงอายุดื่มด้วย (2.1 การรู้จักแบ่งปันน้ำดื่มให้แก่ผู้สูงอายุ) (3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมี ปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก) ....

แบบประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ จัดทำขึ้นเพื่อวัดพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยทำการวัด 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน และครั้งที่ 2 หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ลักษณะของแบบประเมิน

แบบประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ ออกแบบเพื่อประเมินพฤติกรรมความร่วมมือ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือผู้สูงอายุของเด็กวัยอนุบาล โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรม 3 ระดับ คือ

- 0 คือ ไม่แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม
- 1 คือ แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคม โดยได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ
- 2 คือ แสดงพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมด้วยตัวเอง โดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

ชื่อเด็ก ..... อายุ ..... ปี ..... เดือน

ผู้ประเมิน.....วัน เดือน ปี/ครั้งที่ .....

สถานการณ์ที่ 1 2

ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมฯ หลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ

รายการพฤติกรรม	0	1	2
1.พฤติกรรมการร่วมมือ			
1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้			
1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ			
1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ			
1.4 แสดงความคิดเห็นได้			
2.พฤติกรรมการแบ่งปัน			
2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ			
2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ			
3.พฤติกรรมการช่วยเหลือ			
3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง			
3.2 อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุ			
3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ			
3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก			
รวม			

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ

1. พฤติกรรมการร่วมมือ

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้	- สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเอง โดยที่ไม่ได้รับการกระตุ้นหรือได้รับคำแนะนำจากผู้สูงอายุ	2
	- สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้แต่ต้องได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำจากผู้สูงอายุ	1
	- ไม่สามารถวางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้แม้จะมีการกระตุ้นหรือให้คำแนะนำจากผู้สูงอายุ	0
	- มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง	2
1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	- มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยได้รับการกระตุ้นหรือคำแนะนำจากครูหรือผู้สูงอายุ	1
	- ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือแม้มีการกระตุ้นจากผู้สูงอายุก็ไม่สามารถตัดสินใจได้	0

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
1.3 รับฟังความคิดเห็น ของผู้สูงอายุ	- สนใจและรับฟังความคิดเห็น ของผู้สูงอายุโดยที่ไม่ต้องเตือน หรือคอยบอก	2
	- สนใจและรับฟังความคิดเห็น ของผู้สูงอายุแต่ต้องได้รับการ เตือนหรือคอยบอก	1
	- ไม่สนใจและไม่รับฟังความ คิดเห็นของผู้สูงอายุ	0
1.4 แสดงความคิดเห็น ได้	- แสดงความคิดเห็นต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ด้วย ตัวเอง	2
	- แสดงความคิดเห็นต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ต้อง ได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ จากผู้สูงอายุ	1
	- ไม่แสดงความคิดเห็นต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแม้จะได้รับการ กระตุ้นหรือแนะนำจาก ผู้สูงอายุ	0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) พฤติกรรมการแบ่งปัน

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
2.1 การรู้จักแบ่งปัน อุปกรณ์ ของใช้หรือ อาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	- รู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้ หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุได้ ด้วยตัวเองโดยที่ไม่ต้องบอก หรือเตือน	2 1
	- รู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้ หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุแต่ ต้องได้รับการเตือนหรือคอย บอก	0
	- ไม่แบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้ หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	
2.2 การรู้จักรอคอย โอกาสในการใช้อุปกรณ์ หรือของใช้ร่วมกับ ผู้สูงอายุ	- รู้จักรอคอยโอกาสในการใช้ อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับ ผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเองโดยที่ไม่ ต้องบอกหรือเตือน	2
	- รู้จักรอคอยโอกาสในการใช้ อุปกรณ์หรือของใช้แต่ต้อง ได้รับการเตือนหรือคอยบอก	1
	- ไม่รอคอยโอกาสในการใช้ อุปกรณ์หรือของใช้หรือแย่งใช้ อุปกรณ์ ของใช้จากผู้สูงอายุ	0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) พฤติกรรมการช่วยเหลือ

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุ ขอร้อง	- ช่วยเหลือผู้สูงอายุได้เมื่อ ผู้สูงอายุขอร้องโดยที่ไม่ต้อง บอกหรือกระตุ้นให้ทำ	2
	- ช่วยเหลือผู้สูงอายุแต่ต้อง ได้รับการกระตุ้นหรือบอกให้ ทำ	1
	- นิ่งเฉย ไม่ช่วยเหลือนผู้สูงอายุ แม้จะได้รับการกระตุ้นหรือ แนะนำ	0
3.2 อาสาช่วยเหลือ ผู้สูงอายุ	- อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุแม้ ผู้สูงอายุไม่ได้ร้องขอได้ด้วย ตัวเอง	2
	- อาสาช่วยเหลือผู้สูงอายุแต่ ต้องได้รับการกระตุ้นหรือ แนะนำ	1
	- นิ่งเฉย ไม่อาสาเข้าช่วยเหลือ ผู้สูงอายุแม้จะได้รับการกระตุ้น หรือแนะนำ	0
3.3 ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ ผู้สูงอายุ	- ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ ผู้สูงอายุได้ด้วยตัวเอง	2
	- ให้ข้อเสนอแนะง่ายๆแก่ ผู้สูงอายุได้โดยได้รับการ กระตุ้นหรือแนะนำ	1
	- ไม่ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้สูงอายุ แม้ได้รับการกระตุ้นหรือ แนะนำ	0

จุดประสงค์	พฤติกรรม	คะแนน
3.4 แสดงความเห็นใจ ผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหา หรือเผชิญกับความยากลำบาก	- แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือ เผชิญกับความยากลำบากโดย ใช้คำพูดปลอบโยนหรือแสดง ปฏิกิริยาตอบสนองต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	2
	- แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือ เผชิญกับความยากลำบากโดย ได้รับการกระตุ้นหรือแนะนำ	1
	- ไม่แสดงความรู้สึกรู้สึกเห็นใจ ผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหา หรือเผชิญกับความยากลำบาก แม้ได้รับการกระตุ้นหรือ แนะนำ	0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสรุประบุคะแนนรายบุคคลพฤติกรรมเสริมสร้างสังคมของเด็กวัยอนุบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ
ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรม
พื้นบ้าน

ชื่อเด็ก ..... อายุ ..... ปี ..... เดือน

รายการพฤติกรรม	สถานการณ์ที่ 1		สถานการณ์ที่ 2	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1.พฤติกรรมกรร่วมมือ				
1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ				
1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ				
1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ				
1.4 แสดงความคิดเห็นได้				
2.พฤติกรรมกรแบ่งปัน				
2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ				
2.2 การรู้จักรอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ				
3.พฤติกรรมกรช่วยเหลือ				
3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง				
3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ				
3.3 ให้คำแนะนำง่าย ๆ แก่ผู้สูงอายุ				
3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญ กับความยากลำบาก				
รวม				

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้และถักทอสายใยระหว่างวัยผ่านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ลักษณะของการสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล แบบไม่มีโครงสร้าง ไม่มีการกำหนดคำถามไว้อย่างแน่นอน ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และกำหนดแนวการสัมภาษณ์ไว้ แล้วจึงสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุเป็นกลุ่มตามแนวการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ โดยอาจดัดแปลงคำถามให้เหมาะสมตามสถานการณ์และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ

การบันทึกข้อมูล

1. ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลตอนที่ 1 ก่อนการสัมภาษณ์
2. ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลตอนที่ 2 ระหว่างการสัมภาษณ์
3. จดบันทึกคำพูด และบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของครูและผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

วัน-เวลา ที่สัมภาษณ์

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา ..... น.

สิ้นสุดการสัมภาษณ์เวลา ..... น.

ผู้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล .....

ผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล .....

สถานที่สัมภาษณ์

.....
 .....
 .....

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

31 - 40 ปี

41 - 50 ปี

51 - 60 ปี

สูงกว่า 60 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

ปริญญาตรี สาขา.....

สูงกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ) .....

4. อาชีพ

.....

5. ความสัมพันธ์กับเด็ก

บิดา

มารดา

ลูก

ป้า

ปู่,ตา

ย่า, ยาย

อื่นๆ

ตอนที่ 3 แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ครูและผู้สูงอายุ

1. ท่านรู้สึกอย่างไรในการได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ

.....

.....

.....

2. ท่านเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมฯหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการใช้โปรแกรมฯนี้เกิดผลต่อบุคคลต่อไปนี้ ในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

ผลที่เกิดกับตัวท่าน

.....

.....

ผลที่เกิดกับตัวครู

.....

.....

ผลที่เกิดกับตัวเด็ก

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

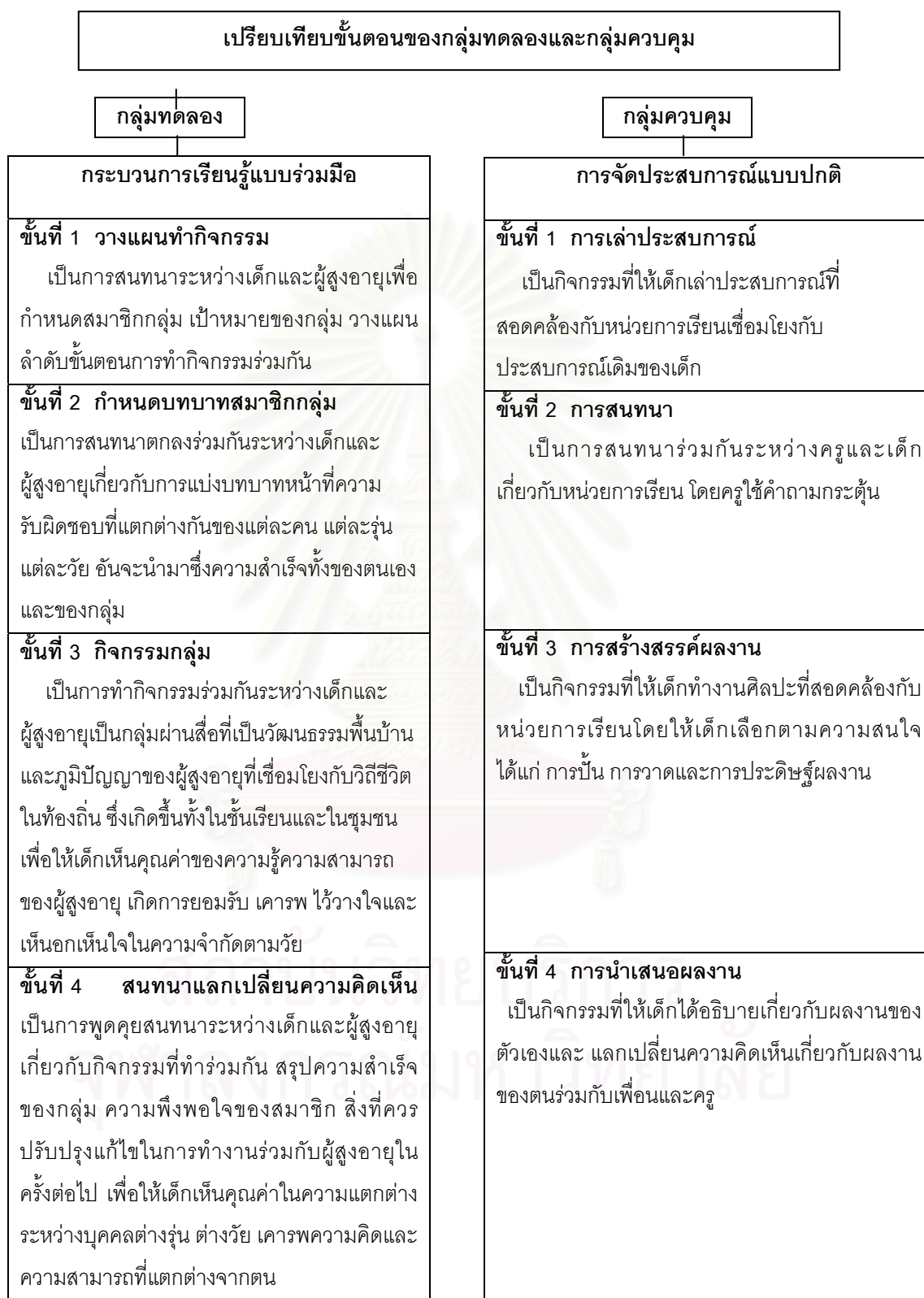
.....

ภาคผนวก ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5 การเปรียบเทียบขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือและ
การจัดประสบการณ์แบบปกติ

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
และ
ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด” สัปดาห์ที่ 5 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล	
1. พฤติกรรมการ ร่วมมือ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.1 วางแผนกิจกรรมร่วมกับ ผู้สูงอายุได้ 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	เด็กสามารถ วางแผนและมีส่วน ร่วมในการ ตัดสินใจว่าจะทำ สิ่งใดเป็นอันดับ แรก	การปฏิบัติตนในการ ทำกิจกรรมตามฮีตที่ เก้าคอง 3 ได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจ	ขั้นวางแผนทำกิจกรรม 1. เด็กและผู้สูงอายุร่วมกันวางแผนทำข้าวต้มมัด โดยผู้สูงอายุอาจใช้คำถาม ดังนี้ - เด็กๆทราบไหมว่าถ้าเราจะทำข้าวต้มมัด จะต้องใส่อะไรบ้าง แล้วต้องทำอะไรก่อน - เด็กๆคิดว่าจะใส่ข้าวหรือใส่กล้วยก่อน	1. ใบตอง 2. กล้วย 3. ข้าวสาร 4. ตอกไม้ ไผ่ 5. มีด	1. การตอบ คำถามและ แสดงความ คิดเห็น 2. การเข้าร่วม กิจกรรม
3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	เด็กสามารถ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ได้ตามความ สามารถของตน	ความรับผิดชอบ ความสามารถและ ข้อจำกัด ตามวัย	ขั้นกำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม 2. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาตกลงแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม โดยผู้สูงอายุใช้คำถาม ดังนี้ - ใครจะช่วยเช็ดใบตอง - ใครจะปอกเปลือกกล้วย - ใครจะช่วยฉีกใบตอง		

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม ทำขนมพื้นบ้านงานบุญ “ข้าวต้มมัด” สัปดาห์ที่ 5 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล
<p>2. พฤติกรรมการแบ่งปัน</p> <p>2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ</p> <p>2.2 การรู้จักรอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ</p> <p>3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ</p> <p>3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง</p> <p>3.3 ให้คำแนะนำง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ</p> <p>3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก</p>	<p>เด็กสามารถอดทนรอคอยและแบ่งปันอุปกรณ์ร่วมกับผู้สูงอายุได้</p> <p>เด็กสามารถช่วยผู้สูงอายุทำกิจกรรมได้</p>	<p>ความต้องการในการพึ่งพาและช่วยเหลือ</p>	<p>ความต้องการในการพึ่งพาและช่วยเหลือ</p>	<p>ขั้นประสานสัมพันธ์</p> <p>3. เด็กและผู้สูงอายุช่วยกันห่อข้าวต้มมัด</p> <p>4. เด็กและผู้สูงอายุช่วยกันก่อไฟเพื่อต้มข้าวต้มมัด โดยครูจัดสถานการณ์ให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการใช้งาน ผู้สูงอายุอาจใช้คำพูด ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กช่วยหาเศษไม้มาเพิ่มได้ไหม ยายจะเป็นจุดไฟ - ทำอย่างไรไฟจึงจะติดได้นาน - ยายยกหม้อข้าวต้มวางบนเตาไม่ไหว เด็กๆช่วยยกได้ไหม 	
<p>1. พฤติกรรมการร่วมมือ</p> <p>1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ</p> <p>1.4 แสดงความคิดเห็นได้</p>	<p>เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังเกี่ยวกับกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุได้</p>	<p>มุมมองที่แตกต่างกันของบุคคลการยอมรับและการเคารพ</p>	<p>มุมมองที่แตกต่างกันของบุคคลการยอมรับและการเคารพ</p>	<p>ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น</p> <p>5. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาถึงการแบ่งข้าวต้มมัดเพื่อนำไปทำบุญที่วัดในงานบุญระดับดินและความพึงใจจากการทำข้าวต้มมัด สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข</p>	

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ
กิจกรรม งานบุญข้าวประดับดิน สัปดาห์ที่ 5 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้	การประเมินผล
1. เด็กสามารถบอกได้ว่าในงานบุญข้าวประดับดินต้องปฏิบัติตัวอย่างไร	การปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมตามฮีตที่เก้านันได้แก่ การเคารพผู้คุณ การร่วมแรงร่วมใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน	กิจกรรม งานบุญข้าวประดับดิน ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์ 1. ครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยได้รับจากงานบุญข้าวประดับดิน ขั้นที่ 2 การสนทนา 2. ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับขนมพื้นบ้านที่คนในชุมชนนำไปทำบุญที่วัด ได้แก่ ข้าวต้มมัด 3. ครูและเด็กสนทนาถึงวิธีการทำข้าวต้มมัด ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน 4. ครูให้เด็กประดิษฐ์ผลงานเกี่ยวกับขนมพื้นบ้านที่คนในชุมชนนำไปทำบุญที่วัดตามความสนใจ ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน 5. ครูให้เด็กนำเสนอและอธิบายผลงานของตนเอง	ตำนานประเพณีบุญข้าวประดับดิน	1. การตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น 2. การเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรมทัศนศึกษาชุมชน “บุญข้าวสาก” สัปดาห์ที่ 7 – 8 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล
<p>1. พฤติกรรมการ ร่วมมือ</p> <p>3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ</p>	<p>1. พฤติกรรมการร่วมมือ</p> <p>1.1 วางแผนทำกิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่น</p> <p>1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ</p> <p>1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น</p> <p>3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ</p> <p>3.3 ให้คำแนะนำต่างๆได้</p>	<p>เด็กสามารถวางแผน และกำหนดเส้นทาง ในการไปเยี่ยมบ้าน ผู้สูงอายุได้</p>	<p>การปฏิบัติตนใน การทำกิจกรรม ตามฮีตที่สิบ ได้แก่ บุญข้าวสาก คอง 1 ได้แก่ การ แบ่งปัน คอง 3 การร่วมแรงร่วมใจ</p> <p>การปฏิบัติตาม ข้อตกลงและกติกา ของกลุ่ม</p>	<p>ขั้นวางแผนทำกิจกรรม</p> <p>1. เด็กและครูวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับการไป ทัศนศึกษาชุมชน โดยตกลงร่วมกันว่าจะนำอาหาร ผลไม้ ไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้านเนื่องจากเป็น ประเพณีบุญข้าวสาก</p> <p>2. ครูสนทนาร่วมกับเด็กๆว่าจะนำอะไรไป เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุ โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆคิดว่าจะนำอะไรไปเยี่ยมผู้สูงอายุบ้าง - เด็กๆอยากไปเยี่ยมบ้านใครบ้าง - เด็กๆอยากไปที่ไหนในหมู่บ้านของเราบ้าง <p>และจะใช้เส้นทางใด</p> <p>3. เด็กและครูร่วมกันกำหนดเส้นทางในการไป ทัศนศึกษา</p>	<p>1. บ้าน ผู้สูงอายุ</p> <p>2. สถานที่ ต่างๆใน ชุมชน</p>	<p>1. การตอบ คำถามและ แสดงความ คิดเห็น</p> <p>2. การเข้าร่วม กิจกรรม</p>

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรมทัศนศึกษาชุมชน “บุญข้าวสาก” สัปดาห์ที่ 7- 8 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล	
3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ	3.พฤติกรรมกรช่วยเหลือ 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุ ขอร้อง 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้อื่น	เด็กสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่นได้ ตามความสามารถ ของตน	ความรับผิดชอบ ความสามารถและ ข้อจำกัดตามวัย	ขั้นกำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม 4. ครูและเด็กสนทนาตกลงแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในการไปเยี่ยมผู้สูงอายุ - ใครจะช่วยเตรียมของใส่ตะกร้าบ้าง - ใครจะช่วยครุเอาผลไม้บางส่วนไปล้าง - ใครจะเป็นคนถือก่อน/ผลัดกันถือ ขั้นประสานสัมพันธ์ 5. ครูและเด็กเดินไปเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้านในหมู่บ้าน และชมสถานที่ต่างๆในหมู่บ้าน 6. เมื่อถึงบ้านของผู้สูงอายุ เด็กๆนำของเยี่ยมมอบ ให้แก่ผู้สูงอายุ จากนั้นเด็กๆจะได้ฟังเรื่องราวในวัย เด็กของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเล่าให้เด็กๆฟัง		
2. พฤติกรรมการ แบ่งปัน	2.พฤติกรรมกรแบ่งปัน 2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ	เด็กแบ่งปันอาหารให้ ผู้สูงอายุได้ด้วย ความเต็มใจ	การสร้าง ความสัมพันธ์ ทางบวกกับบุคคล ต่างวัยในชุมชน	ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 7. ครูและเด็กสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับความพึงพอใจ สิ่งที่ได้รับหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขจากการไป ทัศนศึกษาชุมชน		
3.พฤติกรรมกร ช่วยเหลือ	3.พฤติกรรมกรช่วยเหลือ 3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญ กับความยากลำบาก					
1.พฤติกรรม การร่วมมือ	1.พฤติกรรมกรร่วมมือ 1.4 แสดงความคิดเห็นได้		มุมมองที่แตกต่าง กันของบุคคล การยอมรับและ การเคารพ			

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ
กิจกรรม ประเพณีงานบุญข้าวสาก สัปดาห์ที่ 7 – 8 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้	การประเมินผล
1. เด็กสามารถบอกได้ว่าในงานบุญข้าวสากต้องปฏิบัติตัวอย่างใด	การปฏิบัติตนในการทำกิจกรรมตามฮีตที่สิบอันได้แก่ การเคารพผู้คุณ การร่วมแรงร่วมใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน	ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์ 1. ครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยได้จากงานบุญข้าวสาก ขั้นที่ 2 การสนทนา 2. ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในงานบุญ 3. ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับอาหารผลไม้ที่นำไปเยี่ยมผู้สูงอายุหรือญาติผู้ใหญ่ ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน 4. ครูให้เด็กประดิษฐ์ผลงานเกี่ยวกับอาหารและผลไม้ที่นำไปเยี่ยมผู้สูงอายุหรือญาติผู้ใหญ่ตามความสนใจ ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน 5. ครูให้เด็กนำเสนอและอธิบายผลงานของตนเอง	ตำนานประเพณีบุญข้าวสาก	1. การตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น 2. การเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม บายศรีดอกไม้ สัปดาห์ที่ 6 วันที่.....เดือน .....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล	
1. พฤติกรรมการ ร่วมมือ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.1 วางแผนกิจกรรมร่วมกับ ผู้สูงอายุได้ 1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของ ผู้สูงอายุ	เด็กมีส่วนร่วมใน การวางแผน กิจกรรมและ ตัดสินใจได้ว่าจะ ทำอะไรก่อนหลัง	มารยาท ได้แก่ การ ทักทาย ขอขอบคุณ ขอโทษ	ขั้นวางแผนทำกิจกรรม 1. เด็กและผู้สูงอายุวางแผนการทำบายศรีดอกไม้ ร่วมกัน โดยผู้สูงอายุใช้คำถาม ดังนี้ - เด็กๆจะใช้ดอกไม้อะไรบ้าง จะใช้กี่ดอก - เด็กๆจะต้องเช็ดใบตองก่อนไหม - เด็กๆอยากทำบายศรีขนาดเท่าไร - เราจะทำอะไรก่อน	1. ใบตอง 2. ดอกไม้ 3. ไม้กัลด 4. เข็ม ด้าย 5. กรรไกร	1. การตอบ คำถามและ แสดงความ คิดเห็น 2. การเข้าร่วม กิจกรรม
3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือผู้สูงอายุ	เด็กแสดงการ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยไม่ต้องรอการ ร้องขอจาก ผู้สูงอายุ	ความรับผิดชอบ ความสามารถและ ข้อจำกัด ตามวัย	ขั้นกำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม 2. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาตกลงแบ่งหน้าที่ในการ บายศรีดอกไม้ โดยผู้สูงอายุใช้คำถาม ดังนี้ - ใครจะเช็ดใบตอง - ใครจะช่วยยัดตัดใบตอง - ใครจะเป็นคนเลือกดอกไม้มาทำบายศรี - ใครจะเป็นคนเสียบไม้กัลดให้ติดกับดอกไม้		

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม บายศรีดอกไม้อัปดาห์ที่ 6 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การ ประเมินผล
<p>2. พฤติกรรมการแบ่งปัน</p> <p>3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ</p>	<p>2. พฤติกรรมการแบ่งปัน</p> <p>2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ของใช้หรืออาหารให้แก่ผู้สูงอายุ</p> <p>2.2 การรู้จักรอคอยโอกาสในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ร่วมกับผู้สูงอายุ</p> <p>3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ</p> <p>3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง</p> <p>3.3 ให้คำแนะนำง่ายๆแก่ผู้สูงอายุ</p> <p>3.4 แสดงความเห็นใจผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาหรือเผชิญกับความยากลำบาก</p>	<p>เด็กสามารถแบ่งปันและรอคอยอุปกรณ์ของใช้จากผู้สูงอายุ</p> <p>เด็กแสดงการช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุขอร้อง</p>	<p>ความต้องการในการพึ่งพาและช่วยเหลือ</p>	<p>ขั้นประสานสัมพันธ์</p> <p>3. เด็กและผู้สูงอายุทำบายศรีดอกไม้อัปดาห์ร่วมกัน โดยครูจำกัดปริมาณของไม้กลัดเสียบดอกไม้ให้ไม่เพียงพอและจำกัดกรรไกรตัดใบตองให้มี 2 อัน ผู้สูงอายุใช้คำพูด ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม้กลัดเสียบดอกไม้หมดแล้ว เด็กๆจะอย่างไร - เด็กๆจะไปเอาไม้กลัดมาเพิ่มหรือว่าพอแล้ว <p>ต้องการเสียบดอกไม้เพิ่มอีกไหม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กๆช่วยจับใบตองไว้ ยายจะเย็บให้ติดกัน <p>4. เมื่อเด็กและผู้สูงอายุทำบายศรีดอกไม้อัปดาห์เสร็จแล้วจึงนำไปไหว้พระที่พระพุทธรูปประจำโรงเรียนร่วมกัน</p>	
<p>1. พฤติกรรมการร่วมมือ</p>	<p>1. พฤติกรรมการร่วมมือ</p> <p>1.3 รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ</p> <p>1.4 แสดงความคิดเห็นได้</p>	<p>เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นของตนและรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ</p>	<p>การยอมรับและการเคารพ</p>	<p>ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น</p> <p>5. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาถึงการนำบายศรีดอกไม้อัปดาห์ไปไหว้พระเนื่องจากเป็นวันพระ และความพึงพอใจจากการทำบายศรีดอกไม้อัปดาห์ สิ่งที่ได้รับหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขจากการทำกิจกรรมร่วมกัน</p>	

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

สัปดาห์ที่ 6 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้	การประเมินผล
1. เด็กสามารถบอกได้ว่าในวันพระควรปฏิบัติตนเช่นไร	มารยาท ได้แก่ การทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ	<p>ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์</p> <p>1. ครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมถึงการปฏิบัติตนในวันพระ</p> <p>ขั้นที่ 2 การสนทนา</p> <p>2. ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในวันพระ การไหว้พระและสิ่งของที่ต้องเตรียมในการไหว้พระ</p> <p>3. ครูและเด็กสนทนาถึงวิธีการกราบพระ</p> <p>ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน</p> <p>4. ครูให้เด็กประดิษฐ์ผลงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในวันพระตามความสนใจ</p> <p>ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน</p> <p>5. ครูให้เด็กนำเสนอและอธิบายผลงานของตนเอง</p>	รูป เทียน ดอกไม้ พระพุทธรูปในชั้นเรียน	1. การตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น 2. การเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม ทำรั้วไม้ สัปดาห์ที่ 10 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม	วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การประเมินผล	
1. พฤติกรรมการ ร่วมมือ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.1 วางแผนกิจกรรม ร่วมกับผู้สูงอายุได้ 1.2 มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ 3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.3 ให้คำแนะนำง่ายแก่ ผู้สูงอายุ	เด็กสามารถ ตัดสินใจร่วมกับ ผู้สูงอายุในการ วางแผนและลำดับ ขั้นตอนการทำรั้ว ไม้ได้	มารยาท ได้แก่ การ ทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ	ขั้นวางแผนทำกิจกรรม 1. เด็กและผู้สูงอายุวางแผนการทำรั้วไม้ร่วมกัน โดยผู้สูงอายุใช้คำถาม ดังนี้ - เด็กๆอยากได้รั้วแบบไหน - เด็กๆจะทำรั้วสูงเท่าไร - เด็กๆอยากจะทำอย่างไรให้ไม่มีผิวเรียบ - เราจะทำอะไรก่อนเป็นอันดับแรก ขั้นกำหนดบทบาทสมาชิกกลุ่ม 2. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาคงแบ่งหน้าที่ในการ ทำรั้วไม้ โดยผู้สูงอายุใช้คำถาม ดังนี้ - ใครจะช่วยตักจับไม้เวลาที่ตาเลื่อยไม้ - ใครจะช่วยใช้ดินสอด์ขีดลงบนไม้ให้ตา - ใครจะเป็นคนขีดไม้ - ใครจะไปช่วยตาแบกไม้มาเลื่อย	ไม้อัด กระดาษทราย ตลับเมตร เลื่อย ค้อน ตะปู	1. การตอบ คำถามและ แสดงความ คิดเห็น 2. การเข้าร่วม กิจกรรม
3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.2 เสนอตัวช่วยเหลือ ผู้สูงอายุ	เด็กอาสา ช่วยเหลืองาน ผู้สูงอายุตาม ความสามารถ	ความรับผิดชอบ ความสามารถและ ข้อจำกัดตามวัย			

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ
กิจกรรม ทำรั้วไม้ สัปดาห์ที่ 10 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

องค์ประกอบของ พฤติกรรมเสริมสร้างสังคม		วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการ เรียนรู้	การประเมินผล
2. พฤติกรรมการ แบ่งปัน	2.1 การรู้จักแบ่งปันอุปกรณ์ ของใช้หรืออาหารให้แก่ ผู้สูงอายุ 2.2 การรู้จักรอคอยโอกาส ในการใช้อุปกรณ์หรือของใช้ ร่วมกับผู้สูงอายุ	เด็กสามารถอดทน รอคอยและ แบ่งปันร่วมกับ ผู้สูงอายุได้	ความต้องการในการ พึ่งพาและช่วยเหลือ ความเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย มีน้ำใจ	ขั้นประสานสัมพันธ์ 3. เด็กและผู้สูงอายุทำรั้วไม้ร่วมกัน วัดความยาว ตัด ไม้ ชัดไม้ให้ผิวเรียบและสอนวิธีการตัดไม้ให้แก่เด็ก โดยครูจัดให้มีอุปกรณ์ของใช้ให้ไม่เพียงพอต่อความ ต้องการ ในขณะที่ทำกิจกรรมผู้สูงอายุอาจใช้คำพูด ดังนี้ - ช่วยดึงตลับเมตรให้ตายน้อยได้ไหมตาเอ๋อมไม่ถึง - นั่งรอตาให้ตาบอกแล้วจึงใช้ดินสอขีดลงบนไม้ให้ ตายน้อย - เด็กตัดไม้ของตนเสร็จ แล้วเรามาช่วยกันประกอบ ให้เป็นรั้ว เดี่ยวตาจะช่วยตอกตะปูให้ - ตาลูกบ๋อยได้ไม่ถนัด เด็กช่วยตอกตะปูตรงปลาย ไม้มันได้ไหม เด็กอยากลองตอกตะปูไหม		
3. พฤติกรรมการ ช่วยเหลือ	3. พฤติกรรมการช่วยเหลือ 3.1 ช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุ ขอร้อง 3.4 แสดงความเห็นใจกับ ผู้สูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมี ปัญหาหรือเผชิญกับความ ยากลำบาก	เด็กช่วยเหลืองาน เมื่อผู้สูงอายุ ขอร้องและแสดง ความเห็นใจใน ข้อจำกัดของ ผู้สูงอายุ	ลักษณะทางร่างกาย ตามวัย	ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4. เด็กและผู้สูงอายุสนทนาถึงความพึงพอใจจากการ ทำรั้วไม้ สิ่งที่ได้รับหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขจาก การทำกิจกรรมร่วมกัน		
1. พฤติกรรมการ ร่วมมือ	1. พฤติกรรมการร่วมมือ 1.3 รับฟังความคิดเห็นของ ผู้สูงอายุ 1.4 แสดงความคิดเห็นได้	เด็กสามารถรับฟัง และแสดงความ คิดเห็นร่วมกับ ผู้สูงอายุได้	การยอมรับและ การเคารพมุมมองที่ แตกต่างกันของ บุคคล			

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ
สัปดาห์ที่ 10 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/ แหล่งการเรียนรู้	การประเมินผล
<p>1. เด็กสามารถบอกลักษณะของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากตนได้</p> <p>2. เด็กสามารถบอกได้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อผู้สูงอายุ</p>	<p>1. ลักษณะทางร่างกายตามวัย</p> <p>2. ความต้องการในการพึ่งพาและช่วยเหลือ</p> <p>3. ความเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย มีน้ำใจ</p> <p>4. มารยาท ได้แก่ การทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ</p>	<p>ขั้นที่ 1 การเล่าประสบการณ์</p> <p>1. ครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยได้รับเกี่ยวกับผู้สูงอายุ</p> <p>ขั้นที่ 2 การสนทนา</p> <p>2. ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับลักษณะทางร่างกายของผู้สูงอายุและการปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุ</p> <p>ขั้นที่ 3 การสร้างสรรค์ผลงาน</p> <p>3. ครูให้เด็กประดิษฐ์ผลงานเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ตามความสนใจ</p> <p>ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน</p> <p>4. ครูให้เด็กนำเสนอและอธิบายผลงานของตนเอง</p>	<p>สมุดภาพผู้สูงอายุ</p>	<p>1. การตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็น</p> <p>2. การเข้าร่วมกิจกรรม</p>

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิลาวัลย์ คัดทะจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2526 ที่จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีการศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ในปีการศึกษา 2547 และเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตร การสอนและ เทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548 และ จบการศึกษาในปีการศึกษา 2551

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย